

Ἰθωνικοί Διαλόγοι

ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΡΙΟΝ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΤΑΧΩΡΟΝ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ἹΕΡΑΡΧΙΑΣ
Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ἘΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

33
34

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Ἐπεύθυνος: Θεόκλητος Μοναχὸς Διονυσιάτης
Διανέμεται ὡς εὐλογία ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου ὼρους

Γίνονται δεκταὶ προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ

Ἐπιστολαί: ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΝ ΕΛΙΣΣΑΙΟΝ Σιμωνοπετρίτην
Δάφνην - Ἁγίου ὼρους

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Σωτήριος Λασκαρίδης
Βαλαωρίτου 14, Θεσσαλονίκη, τηλέφ. 536.910

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Χριστούγεννα εἰς τὸ Ἅγιον ὼρος	1
Τοῦ ἁγίου Διαδόχου Φωτικῆς, Ρ' Κεφάλαια	5
Περὶ μίαν θεολογικὴν Μελέτην	8
Ἐκθεσις τῆς ἐξ Ἁγιορειτῶν ἐπιτροπῆς	21
Βιβλιοκρισίαι	28
Ἀθωνικὰ σχόλια καὶ κρίσεις	30

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 33 · 34 ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ · ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1975

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Γέννησις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ δὲν ἐορτάζεται εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μόνον κάθε 25ην Δεκεμβρίου. Ἐορτάζεται εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τοῦ λειτουργικοῦ

χρόνου. Διότι εἰς τὰς καθημερινὰς λατρείας, ποὺ ἐπιτελοῦνται εἰς τὰς βυζαντινὰς Ἱ. Μονὰς, τὰς Σκήτας, Καλύβας καὶ Ἐνοχαστήρια, κατὰ τὰς θείας λειτουργίας, τοὺς μυσταγωγικὰ ἱλαροὺς Ἐσπερινοὺς καὶ τὰ κατανυκτικὰ Ἀπόδειπνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κατ' ἴδιαν Προσευχὰς τῶν Μοναχῶν, ψάλλονται Τροπάρια, ἀναγιγνώσκονται Εὐχαὶ καὶ Κοντάκια, τῶν ὁποίων τὸ κέντρον ἀποτελεῖ ἡ Σάρκωσις τοῦ Θεοῦ - Λόγου καὶ ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Οἱ Ἁγιορεῖται Μοναχοί, οὕτως, ἀνανεώνουν καθημερινῶς, μὲ ἔντασιν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν μνήμην τοῦ ὑπερφυσικοῦ θαύματος, τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ μνήμη αὐτὴ μεταποιεῖται εἰς αἴσθησιν πνευματικὴν. Καὶ

ἐντεῦθεν μελετοῦν τὸ βάθος καὶ τὴν ἀπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐν συνοχῇ καρδίας ὑμνολογοῦν, εὐγνωμονοῦντες τὴν ἀγαθότητά του. Καὶ ἐν μεθέξει ψυχῆς, μὲ μετάρσιον νοῦν, μὲ καιομένην καρδίαν καὶ δι' ἡγνισμένου σώματος, ψάλλουν ἐνθέρως τὴν θείαν δόξαν Του «ἐν ἐσπέρα καὶ πρωΐ καὶ μεσημβρία καὶ ἐν παντὶ καιρῶ». Καὶ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς των, οἱ Μοναχοί, ποὺ βιοῦν ἀδιαλείπτως τὸ Μυστήριον, τὸ «ξένον καὶ παράδοξον», βλέπουν συνερπαμένοι ἐκ τοῦ θείου των ἔρωτος ὡς «θρόνον χερουβικὸν τὴν Παρθένον», τὴν δὲ Φάτνην ὡς «χωρίον ἐν ᾧ ἀνεκλίθη ὁ ἀχώρητος, Χριστὸς ὁ Θεός...».

Δι' ὅλα αὐτὰ, δὲν θὰ ἦτο ἀπλοῦν σχῆμα λόγου ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι εἰς πολλῶν Μοναχῶν τὰς καρδίας ὁ Χριστὸς ἔχει γεννηθῆ, πρὶν ἀκόμῃ ἐορτάσουν τὴν θείαν Του Γέννησιν. Πόσον ὠραῖον καὶ πόσον ἐκφραστικὸν εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ λέγει ὁ μέγας Μυστικὸς θεολόγος, ὁ ἅγιος Διάδοχος Ἐπίσκοπος Φωτικῆς, ὅτι αἰσθανόμεθα ἐντὸς τῶν καρδιῶν μας «σκιρτήματα βρεφοπρεπῆ» κατὰ τὸν

καιρόν τῆς ἐπικλήσεως, διὰ τῆς «νοερᾶς προσευχῆς», τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ!

Αὐτοί, λοιπόν, ἐπιτελοῦν Χριστοῦγεννα ἀδιαλείπτως καὶ κατὰ τρόπον οὐσιαστικὸν καὶ πνευματικὸν ἐντὸς τῶν καρδιῶν των. Ἄλλοίμονον δὲ εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι περιμένουν τὴν 25ην Δεκεμβρίου, διὰ νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν Σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ - Λόγου...

Ἦδη οἱ, χάριτι Χριστοῦ, πιστεύοντες Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, εἴμεθα ἐνσωματωμένοι εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία εἶνε ὄντολογικῶς καὶ πραγματικῶς αὐτὸ τοῦτο τὸ Θεανθρώπινον Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπομένως, ὅλας τὰς Δεσποτικὰς ἑορτὰς βιοῦμεν ὡς ἐπὶ μέρους φάσεις ὀλοκλήρου τοῦ Ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου, ὡς συντελεσθεῖσαν σωτηρίαν καὶ ὡς μετοχὴν εἰς τὴν μεταμορφωθεῖσαν κτίσιν. Διὰ τοῦτο τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου πανηγυρίζομεν καὶ ὡς ὅλον καὶ ὡς μέρος τοῦ ὅλου. Καὶ ὡς ἀπαρχὴν τῆς λυτρώσεως καὶ ὡς ὀλοκληρωθεῖσαν λύτρωσιν. Ἔτσι δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι, ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν, ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ, δὲν εἶναι ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ὅπως συμβαίνει ἐν τῇ Δύσει, ἀλλὰ ἡ Ἁγία Ἀνάστασις, τὸ Πάσχα, διὰ τοῦ ὁποίου ὀλοκληροῦται ἡ παγκόσμιος σωτηρία.

* * *

Ἡ προετοιμασία τῶν Μοναχῶν, εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπως εἰς ἄλλην τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἀρχίζει μὲ ἀγνιστικὰς νηστείας ἀπὸ τὰς 15 Νοεμβρίου. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ αἱ ψυχὰι τῶν Μοναχῶν μυσταγωγοῦνται μὲ τὸς εἰσαγωγικοὺς Ὕμνους τῶν Χριστοῦγέννων, μὲ τὰ Καθίσματα, τὰ Τριῶδια Ἀπόδειπνα, τὰς μελιρρῦτους Καταβάσις καὶ μὲ τὸς ἐξαισίους Ἀσματικοὺς Κανόνας, ποὺ κορυφώνονται εἰς τὰς Μεγάλας Ὁρας τῆς προπαραμονῆς. Μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη τῆς ἱερᾶς Ὑμνολογίας, ποὺ καλύπτει τὰς θεολογικὰς διαστάσεις τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως, οἱ Μοναχοὶ μετέχουν εἰς ἓνα ζῆτονον ἑορταστικὸν κλῆμα.

Εἰς ὅλας τὰς βυζαντινὰς Μονὰς, τὰς ἱερὰς Σκήτας, τὰ Ἐρημητήρια καὶ τὰς ἡγιασμένας Καλύβας, κατὰ τὴν πα-

ραμονὴν τῶν Χριστοῦγέννων τελεῖται τὸ καθιερωμένον ἅγιον Εὐχέλαιον, εἰς «ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος». Ἀκολουθεῖ ὁ Μέγας Ἐσπερινὸς μετὰ τῆς θείας λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου, καθ' ἣν ἀναγιγνώσκονται αἱ Προφητεῖαι, ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτήρος. Καὶ ἀφοῦ ὅλοι, μὲ λειτουργικὴν τάξιν, μεταλάβουν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος Ἐκεῖνου, ποὺ ἐσαρκώθη διὰ νὰ ἐνωθῆ ἓν ἀγάπῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς θεώσῃ, ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀπέριττον κοινὴν τράπεζαν. Καὶ μετὰ τρίωρον ἀνάπαυσιν, οἱ Μοναχοί, ἐπανέρχονται εἰς τὸν Ναὸν διὰ τὴν ὀλονόκτιον ἀγρυπνίαν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Λιτῆν, ὅπου ψάλλονται ἀργὰ καὶ μετὰ μέλους οἱ θεολογικώτατοι Ὕμνοι.

Ἡ ἀτμόσφαιρα, ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» λατρείαν, ἀποβαίνει ὑπερτέρα πάσης περιγραφῆς. Νομίζει κανεὶς, ὅτι ἄγγελοι Κυρίου κατήλθον ἐξ οὐρανοῦ καὶ συμπάλλουν ἐναρμόνια μελωδήματα μὲ τὸς Μοναχοὺς. Καὶ ὅτι, ἡ θριαμβεύουσα ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησία, εἰς μίαν λειτουργικὴν Σύναξιν μετὰ τῶν ἐν Ἐρήμῳ ἀρνησικόσμων Μοναχῶν, ψάλλουν ἀγγελικῶς, κατὰ τὴν ἁγίαν αὐτὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ: «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, σήμερον ἠνώθησαν, τεχθέντος τοῦ Χριστοῦ. Σήμερον Θεὸς ἐπὶ γῆς παραγένετο καὶ ἄνθρωπος εἰς οὐρανοὺς ἀναβέβηκε...».

Καὶ πράγματι μέσα εἰς τὸν λαμπρότατον καὶ ὑποβλητικώτατον βυζαντινὸν διάκοσμον καὶ ὑπὸ τὰς ποικιλοχρῶμους ἀνταυγείας, ποὺ διαχέουν τὰ ἑξαστράπτοντα πολύφωτα τῶν ἐστιλβωμένων πολυελαίων, τὰ τοικογραφημένα πρόσωπα τῶν Ἀγίων — ποὺ «ἰστόρησεν» ὁ χρωστήρ τῆς Κρητικῆς ἢ Μακεδονικῆς Σχολῆς — προσλαμβάνουν μίαν τοιαύτην ἔκφρασιν, ὥστε νὰ ὑφίσταται ὁ Μοναχὸς τὴν παραίθησιν, ὅτι εἶναι ζῶντα μεταξὺ ἡμῶν. Καὶ ἐντεύθεν νὰ βλέπωμεν ἑκοστατικοί, ὅπως ἰστάμεθα εἰς τὸ στασιδίον μας μὲ μεταστοιχειωμένην τὴν ψυχὴν, Ἀποστόλους, Προφήτας, Μάρτυρας, Ἱεράρχας, Ὀσίους Ἀσκητάς, αὐτὴν τὴν Θεοτόκον ἐν τῇ Σπη-

λαίψ, πλησίον τοῦ ἀνακεκλιμένου εἰς τὴν Φάτνην Θεοῦ Βρέφους, με τοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς Ποιμένας — ὅπως ἀποδίδει ἡ βυζαντινὴ Ἀγιογραφία τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ — με ἔκφρασιν ἀπειροῦ ἀγαλλιάσεως, νὰ μεταδίδουν τὴν αἴσθησιν τῆς συμμετοχῆς, διὰ τῆς παρουσίας των, εἰς τοὺς θεῖους ὕμνους τῆς ἁγίας αὐτῆς νυκτός.

Αἱ Ὑμνωδαὶ συνεχίζονται, αἱ προσευχαὶ διάπυροι ἀνέρχονται ὡς θυμίαμα πρὸς τὸν Θεόν, τὰ πρόσωπα τῶν Μοναχῶν ἀκτινοβολοῦν τὴν μυστικὴν χαρὰν τῆς ἐπὶ ἑλπίδι θεώσεως ψυχῆς των. . . . Τὰς μεστὰς θεολογικοῦ καὶ δοξολογικοῦ περιεχομένου Ὡδὰς ἀκολουθοῦν τὰ Μεκαλυνάρια καὶ ἡ Ἐνάτη Ὡδὴ τῆς Θεοτόκου — μία Ὡδὴ ὑπερβάλλοντος πνευματικοῦ κάλλους, ἐνώπιον τῆς ὁποίας — ἄς κάμωμεν ἀπὸ συγκατάβασιν μίαν σύγκρισιν — ἡ περιφήμος «Ἐνάτη» τοῦ Μπετόβεν, ἡ ὁποία τόσο συγκινεῖ με τὸν νατουραλιστικὸν τόνον, ἐξαφανίζεται. Τοὺς θειοτάτους Αἴνους διαδέχεται ἡ μεγαλοπρεπὴς Δοξολογία, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ οὐσιαστικὸν ἄνοιγμα τῶν οὐρανῶν με τὸ ὑπερφύεστατον Μυστήριον τῆς θείας Λειτουργίας. Καὶ οἱ Μοναχοί, ἡλλοιωμένοι «τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν», κοινωοῦν με κατάνυξιν ψυχῆς τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ. . .

* * *

Ὁ ἑορτασμός εἰς τὸν Ἄθω δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἐμπαθῶς γήϊνον, τὰς φολκλορικὰς αὐταπάτας ἢ τοὺς, κατ' Ἰουδαίους, ἐξωτερικοὺς τύπους. Τὰ Χριστοῦγεννα ἐορτάζονται πνευματικῶς, με Ὁρθόδοξον μέθεξιν εἰς τὸ Μυστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμβαθύνουν διὰ τῆς μελέτης τῶν ἁγίων Πατέρων. Καὶ κατανοοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς δι' ἀγάπης θεώσεως ἐκάστου. «Τοσοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Θεὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἀνθρωπίζεσθαι, ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἐαυτὸν τῷ Θεῷ δι' ἀγάπης δυνηθεὶς ἀπεθεώσασθαι».

Μὲ πλαίσιον μίαν ἀπαράμυλλον εἰς κάλλος καὶ ποικιλίαν χειμερινῶν εἰκό-

νων φύσιν, με τὴν βαθυτάτην ἀγιορειτικὴν ἡσυχίαν, μέσα εἰς τὴν διαφάνειαν τῆς Βηθλεεμικῆς νυκτός, αἱ ὀλονύκτιοι θεοτερπεῖς ψαλμωδαὶ τῶν Μοναχῶν, ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἀθωνικῆς κερσονήσου, με δεσπόζοντα τὸν λαμπρὸν ἀστέρα, ποὺ μαρμαίρει κατὰ Ἀνατολάς, ζωντανεύουν τὴν ἐν Σηπλαιῶ Γέννησιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ μεταφέρουν τοὺς Μοναχοὺς εἰς τὴν αἰδέσιμον ἐκείνην νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν Ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς τοὺς ἀγραυλοῦντας ποιμένας: «ἶδου γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ. Ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ». Καὶ ἐντεῦθεν συντηροῦν εἰς τὸ βάθος τῶν καρδιῶν των, οἱ Μοναχοί, τὴν ἁγίαν αὐτὴν νύκτα, ποὺ «πληθὸς στρατιᾶς οὐρανοῦ» ἔψαλλε, «διὰ τὴν τῶν πάντων θέωσιν», τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». . .

* * *

Ἄλλ' εἰς τὸ Ἄγιον Ὅρος ὑπάρχει καὶ ἕτερα μορφή ἑορτασμοῦ τῶν Χριστοῦγεννῶν, χωρὶς τὴν βυζαντινὴν λειτουργικὴν λαμπρότητα τῶν Μοναστηρίων. Εἶναι ὁ ἀποφατικὸς — ἂν ἐπιτρέπεται ὁ χαρακτηρισμὸς — ὁ σιωπηλός, ὁ μυστικὸς ἑορτασμὸς τῶν Ἦσυχαστῶν, ὁποῖος τελεῖται ἐντὸς τῶν Σηπλαιῶν των. Χωρὶς ψαλμωδίας καὶ φωταγωγίας, μόνον με τὸ γλυκὺ φέγγος τῆς ἱεράς κανδήλας, κλίνουν τὰ γόνατα, ὑψώνουν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον σιωπὴν καὶ τὸ ἡμίφως καὶ προσεύχονται ἀλαλήτως, διὰ τῆς «νοερᾶς προσευχῆς». Καὶ αἱ προσευχαὶ των, ὡς πύρινα φλόγες, φωτίζουν τὰ πάντα. . .

Πρὸ δύο δεκαετηρίδων διήλθα μίαν Χριστογεννηνάτικην, ἀλησμόνητον καὶ λευκὴν νύκτα με τοὺς ἁγίους αὐτοὺς Ἦσυχαστάς. Ἐντὸς τοῦ θεοκτίστου Σηπλαίου των, ὁμοίου με τὸ Σηπλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ἐρημίται, ἀνέπεμπον θερμὰς προσευχάς, ἐν εὐχαριστίᾳ δοξολογοῦντες τὸν Θεόν, ἐν ὀνόματι ὄλου τοῦ κόσμου, με δακρυσμένους ὀφθαλμοὺς ἐξ ἀγάπης καὶ εὐγνω-

μοσύνης, διὰ τὴν ἀνεννόητον συγκατά-
 βασιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. .

* * *

Μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, πὺ ἐτέ-
 λεσεν ὁ Ἱερεὺς - Ἐουχαστὴς καὶ μετε-
 λάβομεν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων,
 τὰς πρωϊνὰς πλέον ὥρας, ὁ ὅσιος Γέρων
 ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητὰς του μετὰ τὴν βα-
 θεϊαν του φωνὴν «...Ὁ Ἰησοῦς εἶναι
 ἡ ἐκπλήρωσις τῆς προφητείας τοῦ Ἰ-
 σραὴλ καὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν, διότι εἶναι
 αὐτὴ ἡ φανέρωσις τῆς θείας βουλῆς πε-
 ρὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ'
 εἶναι καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς προφητείας
 τῆς καρδίας μας, τὸ μυστήριον τῶν ἱε-
 ρῶν πόθων μας. Ἐν τῷ Ἰησοῦ ἡ μὲν
 ἀνθρωπότης εὔρε τὴν ἐνότητά της, ἡ
 δὲ ἱστορία τὸ τέλος της, δηλαδὴ τὸν
 σκοπὸν της...»

Εἰς παρατήρησίν μου, ὅτι εἶναι πο-
 λὺ δύσκολον νὰ πιστεύσῃ κανεὶς εἰς
 τὴν Ἐνσάρκωσιν τοῦ Θεοῦ μετὰ ὄργανον
 μόνον τὸν διεφθαρμένον ἀνθρώπινον
 λόγον, ὁ ἅγιος Ἐρημίτης ἀπήντησεν:
 «Ὁ Πλάτων ὑπεστήριξεν, ὅτι «Θεὸς ἀν-
 θρώποις οὐ μίγνυται». Καὶ αὐτὸ ἰσχυρί-
 ζονται ὅσοι παραλόγως ἀξιοῦν νὰ ἐρευ-
 νήσουσιν τὰ ὑπὲρ λόγον, διὰ τοῦ λόγου.
 Ἦγνόησαν τὴν Ὁρθόδοξον μεθοδολο-
 γίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν, «προκειμένου νὰ
 εὕρωμεν τὸν Θεόν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ τὸν
 ζητήσωμεν. Ὅπως ζητήσωμεν αὐτόν, ἀ-
 νάγκη νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Ὅπως τὸν
 γνωρίσωμεν, ἀνάγκη ὅπως τὸν ἀγαπή-

σωμεν». Προηγεῖται ἡ ἀγάπη, ἔπεται ἡ
 γνῶσις, ἀκολουθεῖ κατόπιν ἡ ζήτησις
 καὶ φθάνωμεν εἰς τὴν εὕρεσιν.

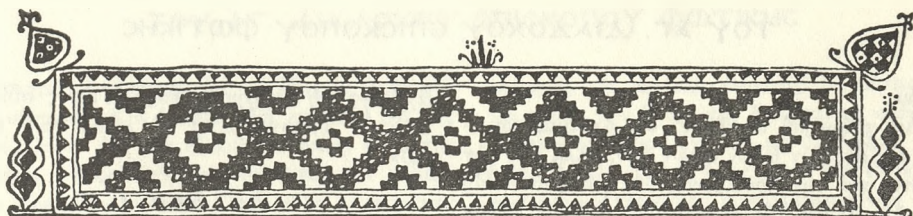
Βεβαίως, ὅταν λέγωμεν εὕρεσιν,
 ἐννοοῦμεν αὐτὸ τὸ ὁποῖον, ὁ ἅγιος Γρη-
 γόριος ὁ Νύσσης, διετύπωσεν: «Ἡ εὕ-
 ρεσις τοῦ Θεοῦ ἐστὶ αὐτὸ τὸ ἀεὶ ζητεῖν·
 οὐ γὰρ ἄλλο ἐστὶ τὸ ζητεῖν καὶ ἄλλο τὸ
 εὐρίσκειν... καὶ τοῦτο ἐστὶν ὄντως ἰ-
 δεῖν τὸν Θεόν, τὸ μηδέποτε τῆς ἐπιθυ-
 μίας κόρον εὐρεῖν· ἀλλὰ κρὴ πάντοτε
 βλέποντα, δι' ὧν ἐστὶ δυνατόν ὄραν,
 πρὸς τὴν τοῦ πλέον ἰδεῖν ἐπιθυμίαν ἐκ-
 καίεσθαι...»

Κατόπιν ἀνέγνωσεν ὁ ἴδιος τὸν λό-
 γον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου
 «εἰς τὰ Γενέθλια»: «Πόσοι μοι πανηγύ-
 ρεις καθ' ἕκαστον τῶν τοῦ Χριστοῦ μυσ-
 τηρίων! ὦν ἀπάντων κεφάλαιον ἔν, ἡ
 ἐμὴ τελείωσις καὶ ἀνάπλασις καὶ ἡ πρὸς
 τὸν πρῶτον Ἀδὰμ ἐπάνοδος...».

... Ἀφοῦ ἐψάλλαμε τό: «Χριστὸς
 γεννᾶται δοξάσατε...», ἄφησα τὸ θεό-
 κτιστον Σπήλαιον μετὰ ἀναβαπτιομένην
 τὴν ψυχὴν. Ἦσθανόμην, ὅτι ὄχι μόνον
 εἰς τὸ Σπήλαιον εἶχε γεννηθῆ ὁ Χρι-
 στὸς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀ-
 γίων ἐκείνων Ἐρημιτῶν, τῶν ὁποίων
 τὸ ἀποσαρκωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον
 ἀκτινοβολοῦσεν ἀπὸ τὴν ἔνοικον ἔλ-
 λαμψιν τοῦ ἀκτίστου φωτὸς τοῦ Ἀγίου
 Πνεύματος... .

θ.μ.δ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ ΤΑ Ρ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ

κ'

ΙΣΤΙΣ ΑΕΡΓΟΣ

και ἔργον ἀπιστον
τὸν αὐτὸν τρόπον
ἀποδοκιμασθήσονται·
δεῖ γάρ τὸν πιστὸν
πίστιν ἐπιδεικνυμέ-
νην τὰ πράγματα τῷ
κυρίῳ προσφέρειν.

Οὐδὲ γὰρ τῷ πατρὶ
ἡμῶν Ἀβραάμ εἰς

δικαιοσύνην λελόγιστο ἢ πίστις, ἂν μὴ
καρπὸν αὐτῆς τὸν παῖδα προσήνεγκεν.

ἀπόδοσις

Ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα καὶ τὰ ἔργα ἄ-
νευ τῆς πίστεως, θὰ ἀποδοκιμασθοῦν κατὰ
τὸν ἴδιον τρόπον ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ὁ
πιστὸς πρέπει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Κύριον
πίστιν ἀποδεικνυομένην διὰ τῶν πραγμά-
των. Γιατὶ καὶ ἡ πίστις τοῦ πατρὸς ἡμῶν
Ἀβραάμ δὲν θὰ ἐλογίζετο εἰς δικαιοσύνην,
ἐὰν δὲν προσέφερεν ὡς καρπὸν αὐτῆς τὸν
υἱὸν του.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα καὶ τὰ ἔργα ἄνευ τῆς πίστεως, θὰ ἀποδοκιμασθοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ὁ πιστὸς πρέπει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Κύριον πίστιν ἀποδεικνυομένην διὰ τῶν πραγμάτων. Γιατὶ καὶ ἡ πίστις τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ δὲν θὰ ἐλογίζετο εἰς δικαιοσύνην, ἐὰν δὲν προσέφερεν ὡς καρπὸν αὐτῆς τὸν υἱὸν του.

Ἄπαιτοῦνται, λοιπόν, ἀπὸ τὸν χριστιανὸν ἔργα ἐκ πίστεως καὶ πίστις δι' ἔργων. Βάσις τῆς πίστεως εἶναι ἡ πίστις. Ἡ πίστις συνδέει τὸν Θεὸν μὲ τὸν ἄνθρωπον. Ὅσον θερμότερα ἡ πίστις, τόσο στενωτέρα ἡ θεία ἔνωσις. Καὶ συνεπῶς περισσότερο ὁ θεὸς φρόβος, θερμότερα ἡ θεία ἀγάπη, πιστοτέρα ἡ πίστις. Καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἔργα ὡς «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένης» (Γαλ. ε', 6).

Ἄλλὰ ποῖα εἶναι τὰ ἔργα; Ἐνταῦθα θίγεται

τὸ πρόβλημα τῆς σημασίας τῶν «ἔργων». Ὡς γνωστόν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας διδάσκει, ὅτι διὰ τὴν σωτηρίαν χρειάζονται ἡ πίστις καὶ τὰ ἔργα. Ὁ Ρωμαιοκαθολικισμὸς τονίζει ἰδιαζόντως τὴν ἀναγκαιότητα τῶν ἔργων, ὡς «καλὰ ἔργα». Καὶ ὁ Προτεσταντισμὸς φρονεῖ, ὅτι μόνον ἡ πίστις σώζει, τὰ δὲ ἔργα ἀποτελοῦν ἄπλην ἔκφρασιν τῆς πίστεως.

Ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς τὰ ἔργα εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου. Ἔχουν δὲ τοιαύτην σημασίαν, ὥστε ὁ Κύριος νὰ τὰς προβάλλῃ ὡς τεκμήριον τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης (Ἰωάν. 14, 21). Ἀλλὰ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου δὲν ἀποτελοῦν αὐτοσκοπὸν. Δὲν ποιῶμεν τὰς ἐντολάς διὰ τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ τὰς ἐντολάς διὰ τὸν σκοπὸν. Καὶ ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ ἔνωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐργασίαν των ἐπὶ τὸ θεϊότερον μεταμόρφωσις, ἡ θέωσις. «Ἡ πρὸς Θεὸν ἀφομοίωσις τε καὶ ἔνωσις — λέγει ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης — ταῖς τῶν σεβασμιωτάτων ἐντολῶν ἱερουργίας καὶ ἀγαπήσεσι μόνως τελεῖται».

Πέραν τοῦ σκοποῦ τῆς θεώσεως, αἱ ἐντολαὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος διδομένης καθαρότητος. «Ὅσοι τοῦ λουτροῦ τῆς πλιγγυγενεσίας ἠξιώθημεν, τὰ ἀγαθὰ ἔργα οὐ δι' ἀνταπόδοσιν προσφέρομεν, ἀλλὰ διὰ φυλακὴν τῆς δοθείσης ἡμῖν καθαρότητος». Ὁσίου Μάρκου Ἀσκητοῦ, «Περὶ τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι κεφ. κγ', Φιλοκαλία, ἐκδ. Ἀστέρος».

Ὁ ἴδιος Πατὴρ εἰς τὸ κβ' κεφ. τοῦ ἰδίου ἔργου του, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀποδίδει ἔργα, ἀλλὰ τὴν πίστιν ἢ τὴν ἀπιστίαν διὰ τῶν ἔργων ἐμφαινόμενας. «Ὅταν ἀκούσης τῆς Γραφῆς λεγούσης, ὅτι ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, (Ματθ. ις', 27) οὐκ ἔργα νοήσεις γεέννης ἢ βασιλείας ἀντάξια, ἀλλ' ἔργα τῆς εἰς αὐτὸν ἀπιστίας ἢ πίστεως ὁ Χριστὸς ἀνταποδίδωσιν ἐκάστῳ οὐκ ὡς συναλλάκτης πραγμάτων, ἀλλ' ὡς Θεὸς κτίστης καὶ ἀγοραστής ἡ-

μῶν».

Διὰ τοῦτο καὶ τὰ «ἔργα» δὲν ἀποτιμῶνται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν ἢ τὸν ὄγκον των, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν προαίρεσιν, ὡς φανεροῦται εἰς τὰ δύο λεπτὰ τῆς εὐαγγελικῆς ἐκείνης χήρας καὶ εἰς τὰ: «ἢ πίστις σου σέσωκέ σε».

Παρὰ ταῦτα ὅμως, τινὲς Πατέρες ἀποδέχονται καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων ἐν τινι μέτρῳ, ἀναγνωρίζοντες τρεῖς πνευματικῆς καταστάσεις εἰς τοὺς πιστοὺς. Δούλους, μισθωτοὺς, υἱοὺς. Οἱ μὲν πρῶτοι πράττουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ φόβου. Οἱ δὲ δεῦτεροι δι' ἀνταπόδοσιν, κατὰ τὸ Δαδτικόν «ἐποίησα τὰς ἐντολάς σου δι' ἀντάμειψιν». Καὶ οἱ τρίτοι, ἀπὸ ἀγάπην εἰς τὸν Πατέρα. Ἄλλα παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν κινήτρων ὑπάρχει ποσὸν τι πίστεως, ὅπερ φανεροῦται εἰς αὐτὰ τὰ κινήτρα.

Ἐπομένως ἀκολουθεῖ ὁρθόδοξον διδασκαλίαν ὁ ἅγιος Δ. ἀποφανόμενος, ὅτι «πίστις ἄεργος καὶ ἔργον ἄπιστον τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδοκιμασθήσονται».

Ἐνταῦθα δύναται νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς πρὸς ἐπίρροσιν τῶν λεχθέντων, τὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου (Ἰακ. β', 19-26) ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ ἅγιος Δ. εἰς τὸ σχολιαζόμενον κεφάλαιον.

Πάντως, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, ἔχει θεμελιώδη σημασίαν ὄχι αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἐξωωτερικὴ πράξις, καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ αἱ ἐσωτερικαὶ διαθέσεις αἰτινες, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων προσλαμβάνουν ἐξωτερικὰς μορφὰς ἢ, ἐν ἀπουσίᾳ αὐτῶν, παραμένουν ἀνεκδήλωτοι.

Ἡ ἀξία κείται εἰς τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις, αἱ ὁποῖαι διαμορφώνουν τὴν ψυχὴν θεοειδῶς. Ἐαυτὸν ὅμως φρεναπατᾷ ἐκείνος ὅστις, ἐνῶ τὰ γεγονότα τὸν καλοῦν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς πίστεώς του, δι' ἔργων, αὐτὸς παραμένει ἀσυγκίνητος, μὲ τὴν παραίσθησιν ὅτι ἀρκεῖται εἰς τὰς διαθέσεις.

κα'

ΑΓΑΠΩΝ ΤΟΝ

Θεὸν καὶ πιστεύει
γεννησίως καὶ τὰ ἔργα
τῆς πίστεως ἐπιτελεῖ
ὁσίως· ὁ δὲ πιστεύων
μόνον καὶ μὴ ὦν ἐν
τῇ ἀγάπῃ οὐδὲ αὐτὴν
τὴν πίστιν ἦν δοκεῖ
ἔχειν ἔχει ἐλαφρό-
τητι γὰρ τινι πιστεύ-
ει νοδὸς ὡς ὑπὸ τοῦ θάρους τῆς δόξης τῆς

ἀγάπης μὴ ἐνεργοῦμενος. Πίστις οὖν δι' ἀγάπης ἐνεργοῦμένη τὸ μέγα τῶν ἀρετῶν.

ἀπόδοσις

Ἐκείνος ποῦ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν πιστεύει ὄντως ἀληθινὰ καὶ ἐκτελεῖ τὰ ἔργα τῆς πίστεως μὲ ἄκραν συνέπειαν. Ὅστις δὲ πιστεύει μόνον, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκειται μέσα στῆ ζωὴ τῆς ἀγάπης, δὲν ἔχει οὕτε αὐτὴν τὴν πίστιν, τὴν ὁποῖαν νομίζει ὅτι ἔχει. Πιστεύων αὐτὸς μὲ κάποια ἐλαφρότητα τοῦ νοῦ καὶ τῆς φαντασίας, δὲν ἐνεργεῖται ἀπὸ τὴν ἀνεκφραστὴν κατάστασιν τῆς ἀγάπης. Ἡ πίστις λοιπὸν ἐνεργοῦμένη διὰ τῆς ἀγάπης, ἰδοὺ τὸ μέγιστον μέσα στὰς ἀρετὰς.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Τὸ κα' κεφ., συναφεῖ πρὸς τὸ ἀνωτέρω, προεκτείνεται εἰς τὰς ἐσχάτας συνεπείας του.

Προϋπόθεσις τῶν ἔργων πίστεως εἶναι ἡ γνησία πίστις, τῆς ὁποίας προϋπόθεσις εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν. Ὅσιως, μὲ γνῶσιν, ἐν πίστει, διὰ τὸν Χριστόν, ἐπιτελοῦνται ἐντεῦθεν τὰ ἔργα.

Ὁ ἅγιος Δ. ἀνάγει, ἐπομένως, τὰ «ἔργα πίστεως εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην. Χωρὶς τὴν ἀγάπην δὲν ἐπιτελοῦνται «ἔργα πίστεως», πράγμα, τὸ ὅποιο ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν ἀγάπην, ἄρα οὐδὲ «ἔργα πίστεως» δυνάμεθα νὰ κάωμεν.

Καὶ ἡ πίστις; Κατὰ τὸν ἅγιον Δ. αὐτὴ εἶναι πίστις κατὰ δόκησιν. Ἀπούσης τῆς ἀγάπης ἀπὸ τὸν χριστιανόν, «οὐδὲ αὐτὴν τὴν πίστιν, ἣν δοκεῖ ἔχειν ἔχει», διότι ἡ πίστις δὲν εἶναι «κατ' αἴσθησιν ψυχῆς», ἀλλὰ ἐξ ἐλαφρότητος νοός.

Ἐὰν ἔχομεν πάντοτε κατὰ νοῦν τὴν σημασίαν, ἣν ἀποδίδει ὁ ἅγιος Δ. εἰς τὰς «κατ' αἴσθησιν ψυχῆς» πράξεις, εὐκόλον εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν, διατὶ τὴν μὴ συνεξευγμένην μὲ τὴν ἀγάπην πίστιν θεωρεῖ σχεδὸν ἀνύπαρκτον.

Καὶ ἐνῶ, βεβαίως, δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῆ ὅτι, ὑπάρχει ποσὸν τι πίστεως, ὡς ἐγράψαμεν εἰς τὸ κ' κεφ., εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ δούλου καὶ τοῦ μισθάρου, ἐν τούτοις ἀληθῆς πίστις, εἶναι ἡ «δι' ἀγάπης ἐνεργοῦμένη».

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ πνευματικὴ κατάστασις ἀποτελεῖ «τὸ μέγα τῶν ἀρετῶν», ὅπερ δὲν ἔχομεν μὲν οἱ πολλοί, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅποιον ὀφείλομεν νὰ τείνωμεν, διὰ τῶν δύο μνημονευθέντων σταδίων, τῆς δουλείας καὶ τῆς μισθαρίας, διὰ νὰ

καταστῶμεν ἀληθινοὶ υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Καὶ ἀληθεῖς υἱοὶ γινόμεθα διὰ τῆς πρὸς Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, ἀνευ τῆς οποίας μένομεν «χαλκοὶ ἠχούντες καὶ κύμβαλα ἀλαλάζοντα» μεθ' ὧλων τῶν χαρισμάτων μας. Μέτρον δὲ τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης εἶναι ἡ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀγάπη. Ἡ ψυχὴ ποῦ ἔφθασεν ἀπὸ βαθεῖαν ταπεινώσειν καὶ ἀπὸ τὴν ἐνεργειαν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθροὺς, ὄντως τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν «τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης» καὶ ὁμοιώθη μετὰ τὸν Θεόν. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος αὐτός· ἀνεστήθη πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ ἐγένετο κατὰ χάριν Θεός, ὅποτε «εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν».

κβ'

ΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ὁ
βυθὸς ἐρευνώμενος
μὲν κυμαίνεται ἀπλῆ
δὲ διαδέσει θεωρού-
μενος γαληνῆ. Ἀή-
θης γὰρ κακῶν ὕδωρ
ὄν τὸ βάθος τῆς πί-
στεως οὐ φέρει παρὰ
περιέργων ἐννοιῶν
θεωρεῖσθαι. Ἀπλό-
τητι οὖν διανοίας τοῖς ἀτήϊς ἐμπλέωμεν
ὑδασιν, ἵνα εἰς τὸν λιμένα τοῦ θελήμα-
τος οὕτως φθάσωμεν τοῦ Θεοῦ.

ἀπόδοσις

Τὸ βάθος τῆς πίστεως δταν μὲν ἐρευνᾶται συλλογιστικῶς διαταράσσεται. Ὅταν δὲ ὁρᾶται μετὰ ἀπλῆν καὶ ἀπερίεργον διάθεσιν, τότε γαληνεύει. Ἐπειδὴ τὸ βάθος τῆς πίστεως παρομοιάζεται μετὰ ὕδωρ λησμοσύνης πάσης μορφῆς κακοῦ, διὰ τοῦτο δὲν δέχεται νὰ βυθοσκοπῆται μετὰ ἐρευνητικῶν λογισμῶν. Λοιπὸν πρέπει νὰ διαπλέωμεν τὰ ὑδάτα τῆς πίστεως μετὰ ἀπλότητα καὶ ἀπεριέργειαν, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ λιμένα τοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶναι τὸ θελήματὸς του.

Σ Χ Ο Λ Ι Ο Ν

Ἐδῶ ἐκτίθεται ἡ φύσις τῆς πίστεως. Ἐπειδὴ πίστις, κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον, εἶναι «ἐπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων», (Ἐβρ. ια', Ι) καθίσταται πρόδηλον, ὅτι οὐδεὶς λογισμὸς ἔχει θεσιν, ὡς ἐντεῦθεν τῆς

περιοχῆς τῆς πίστεως κείμενος. Ἡ πίστις κείται πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως. «Πίστις ἠγείσθω μόνη καὶ μὴ ἀπόδειξις» λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, ἐφ' ὅσον, κατὰ τὸν ἴδιον, «πίστις ἐστὶν ἀπερίεργος συγκατάθεσις τῶν ἀκουσθέντων».

Ἄλλὰ μετὰ τὴν πίστιν δύναται κανεῖς νὰ σκεπτεται ἐπὶ τῶν πιστευθέντων, διὰ νὰ φωτίσῃ διὰ τῆς σκέψεως τὴν πίστιν καὶ νὰ τὴν ἀρθρώσῃ εἰς τὸν λόγον. Εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγει τις, ὅστις δίδει μὲν τὸ προβάδισμα εἰς τὴν πίστιν, προκειμένου νὰ ἐννοήσῃ τὰ θεῖα, κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐν τούτοις θεωρεῖ τὸ «ἐννοεῖν», τὴν μελέτην, τὸν συλλογισμόν, ὡς συντελεστικά πρὸς φωτισμὸν καὶ ἀἴθησιν τῆς πίστεως. «Πιστεύω διὰ νὰ ἐννοήσω καὶ ἐννοῶ διὰ νὰ πιστεύσω». Ἄν καὶ κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον πνευματικὴν Παράδοξιν, εἰσέρχεται τις εἰς τὰ μυστήρια τῆς πίστεως διὰ θείου φωτισμοῦ καὶ καθαρότητος καρδίας.

Ἐνταῦθα ἔχει θέσιν ἡ ὑπόμνησις τῶν δύο ὁδῶν ἀναβάσεως πρὸς τὸν Θεόν· τῆς καταφατικῆς καὶ τῆς ἀποφατικῆς. Ἄλλὰ καὶ αἱ δύο αὗται ὁδοὶ προϋποθέτουν τὴν πίστιν, ὅσον καὶ ἂν ἡ πρώτη εἶναι μελέτη καὶ συλλογισμὸς μετὰ πίστεως.

Ὁ ἅγιος Δ. παρομοιάζει τὸ μυστήριον τῆς πίστεως μετὰ βυθόν. Ὁ βυθὸς ταράσσεται ὅταν ἐρευνᾶται καὶ γαληνῆ ὅτα καθορᾶται μετὰ ἀπλῆν διάθεσιν. Πράγματι, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς εἰς στιχηρὸν τῶν αἰῶνων τοῦ πλ. α' ἡχοῦ «... ἀμφοτέρα γὰρ ἐσφράγισται τοῖς ἐρευνῶσι, πεφανέρωται δὲ τὰ θαύματα, τοῖς προσκυνούσιν ἐν πίστει τὸ μυστήριον...».

Ὁ «βυθὸς τῆς πίστεως», λοιπόν, δὲν ἐπιδέχεται ἐρευνᾶν ὑπὸ περιέργων ἐννοιῶν. Διὰ τὴν Διότι ἡ μὲν πίστις εἶναι ἀπλότης, ἡ δὲ ἔρευνα εἰσάγει σύνθεσιν, αἴρουσαν τὴν ἀπλότητα.

Ὁ ἅγιος Δ. ἀντιπαρθέτει τὴν πίστιν, ὡς «λήθην κακῶν», εἰς τὴν περιέργειαν, — «περιέργοι ἐννοεῖται» — ἡ ὅποια ἀποτελεῖ κακόν. τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς περιέργειας εἶναι ἡ διατάραξις τῆς γαλήνης ἐν τῇ καρδίᾳ, ἔθνα «ὁ βυθὸς τῆς πίστεως», ἀπ' ὅπου καί, ἐν ἐπιμονῇ τῆς περιεργείας, ἀναδύνονται αἱ πλάναι καὶ αἱ αἰρέσεις.

Ἄλλὰ πᾶσα περιέργεια εἶναι κακὴ; Ὁ ἅγιος Δ. ὑποθέτομεν ὅτι, λέγων ταῦτα, ἐννοεῖ αὐτὸ τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, ὡς «ἀπερίεργου συγκαταθέσεως τῶν ἀκουσθέντων». Ὅποτε

(Συνέχεια εἰς σελ. 19)

ΠΕΡΙ ΜΙΑΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ

Β'

ΦΩΣΤΗ ΕΙΝΑΙ εις τους αναγνώστας τῶν Α.Δ. ἡ μελέτη τοῦ δημοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Τρεμπέλα ὑπὸ τὸν τίτλον «**ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ - ΑΠΟΦΑΤΙΣΜΟΣ - ΚΑΤΑΦΑΤΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ**», κατόπιν τοῦ σχολιασμοῦ τῆς ἀπὸ τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου.

Ἡ κριτικὴ ἠσκήθη μὲ αἰσθησιν εὐθύνης, μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ περισσὸν σεβασμὸν καὶ ὑπεδείχθησαν εἰς τὸν πολλὸν καθηγητὴν ὠρισμένα σημεῖα τῆς ἐν λόγῳ μελέτης ὡς ἔχοντα ἀνάγκην μιᾶς ἀποσαφήσεως, ὡς ἀδικοῦντα τὴν Ὁρθόδοξον θεολογίαν, τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ φυσικά, εἰς τὸ βαθὺ γῆρας του καὶ τὸν ἴδιον.

Καὶ ἐνῶ θὰ ἀνέμενε κανεὶς μίαν ἀπάντησιν, οἰανδήποτε ἐπὶ τέλος, ἔκκλητικοὶ παρακολουθοῦμεν μίαν ἀτελειώτον ἐπομβρίαν λόγων ἀσχέτων ἐν πολλοῖς, ἀρχομένην ἀπὸ τὰς 15.10.75, συνεχιζομένην, διὰ τοῦ ἀνὰ 15θήμερον ἐκδιδομένου «Ὁρθόδοξον Τύπου» καὶ λήξασαν τὴν 15.12.75.

Πρέπει, βεβαίως, νὰ λυπῆται καθέως κανεὶς παρὰ νὰ ἀγανακτῆ διὰ τὰ χριστιανικὰ ἦθη μας καὶ νὰ ἐξηγῆ εὐκόλως διατὶ ἐφθάσαμεν εἰς οἰκτρὰν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν. Ὅχι μόνον ἦθος χριστιανικὸν δὲν παρουσιάζομεν, ἀλλ' οὐδὲ κοινὴν λογικὴν. Ἐγράφη μίᾳ κριτικῇ δικαία ἢ ἀδίκος. Καλεῖται μὲ ἀγάπην ὁ κοινὸς δημοσιὰ νὰ διορθώθῃ τὰ δημοσιὰ γνωσθέντα ἄτοπα καὶ εἰς ἀπάντησιν βλέπομεν προσωπικὰς ἐπιθέσεις, ἀσχετοὺς περιπτολογίας καὶ περιφρόνησιν τῆς νοημοσύνης τοῦ ἀναγνώστου, ὑποβαλλομένου εἰς τὸν «κανόνα» τῆς ἀναμονῆς ἐπὶ τρεῖς μῆνας διὰ νὰ

μορφώσῃ κάποιαν ἰδέαν περὶ τίνος, ἐπὶ τέλους, πρόκειται. Ἄλλ' εἶπομεν, ἄς μὴ παραπονοῦμεθα, ποὺ περιήλθομεν ὡς Ἐκκλησία εἰς θλιβερὰν κατάστασιν, ἀφοῦ οἱ «δοκοῦντες στύλοι εἶναι» ἐμφανίζουσιν τοιαῦτα σημεῖα, ἅτινα ἀπελπίζουσιν.

2. Ὁ σεβαστὸς γέρον θεολόγος ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ Μοναχοῦ Θεοκλήτου, χωρὶς νὰ προσέξῃ, ὅτι ἡ κριτικὴ διηρμήνευε γενικωτέραν ἀντίθεσιν τῶν ἀγιορειτῶν ὡς ἔγραφον. «Ἦδη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος προσεκλήθη μέγα σκάνδαλον ἐκ τῆς ἐν λόγῳ Μελέτης». Ἡ προσωπικὴ μας παρέμβασις ἀπέβλεπεν εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ σκανδάλου διὰ μιᾶς, ὅπως ἐζητήθη, διορθώσεως τῶν ἀτόπων ἐκφράσεων καὶ θέσεων. Καὶ ἐξηγοῦμεθα.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου δύο ἱεραὶ Μοναὶ κατήγγειλαν εἰς τὴν Ἱ. Κοινότητα τὴν περὶ ἧς πρόκειται Μελέτην τοῦ κ. Τρεμπέλα, ὡς «περιέχουσιν πλῆθος ἐπιληψίμων καὶ καταδικαστέων ἐκφράσεων, δι' ὧν περιφρονοῦνται ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τίθενται εἰς ἀνυποληψίαν μεγάλοι Ὅσιοι καὶ ἀσκητικοὶ συγγραφεῖς τῆς Νηπητικῆς παραδόσεώς μας».

Ἐπόμενον ἦτο ἡ Ἱ. Κοινότης νὰ ἀνησυχῆ καὶ νὰ ἐνδιαφερθῇ. Ἐξέλεξε τετραμελῆ ἐπιτροπὴν ἐξ ἀγιορειτῶν, μὲ τὴν σύστασιν ὅπως μελετήσουν ἐπισταμένως τὴν ὑπ' ὄψει ἐργασίαν καὶ ὑποβάλλουν σχετικὴν Ἐκθεσιν. Ἡ Ἐκθεσις ἐπεσήμανε τὰς ἰδίας σχεδὸν ἀστοχίας του, ποὺ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν κριτικὴν μας ὑπεδείξαμεν μὲ ἀγάπην καὶ σεβασμὸν καὶ ἐπεξετάθη εἰς μίαν εἰρυτέραν θεολογικὴν θεώρησιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ὑπέβαλλε τὴν ἐν λόγῳ Ἐκθεσιν, διὰ συνοδευτικῆς ἐπιστολῆς, ἐν ἧ ἀνεγράφετο, ὅτι «ὡς ἀπέδειξε τὸ μεσολαβήσαν χρονικὸν διάστημα — αἱ καταδικασταὶ αὐταὶ ἀπόψεις δὲν ἀποτελοῦν, δυστυ-

χῶς, παραδρομὴν τοῦ συγγραφέως των, ἀλλὰ καὶ πεπλανημένας πεποιθήσεις πολλῶν θεολόγων, οἱ ὅποιοι τὰς διαδίδουν, με ἀποτελέσματα τὴν πνευματικὴν ζημίαν πολλῶν, κυρίως νέων, ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας μας».

Καὶ συνεχίζει: «Διὰ τὰ αὐτὰ, ὡς ὀρθῶς ἐζητήσατε, συνετάξαμεν τὴν ἐπισυναπτομένην ἀπάντησιν. Εἰς αὐτὴν ὑποδεικνύομεν διὰ Πατερικῶν χωρίων τὰς παρεκκλίσεις τοῦ συγγραφέως, βοηθοῦντες συγχρόνως τὸν ἀναγνώστην διὰ μίαν ὀρθὴν ἐκτίμησιν καὶ κατανόησιν τῆς ζωσπαρόχου πνευματικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας μας».

3. Καὶ διὰ νὰ πεισθῇ ὁ ὑπέργηρος θεολόγος, ὅτι πρόθεσις τῆς κριτικῆς μας ἦτο μόνον ἡ ὑπόδειξις τῶν μεμπτῶν θέσεων καὶ ἐκφράσεών του καὶ ἡ ζωηρὰ ἐπιθυμία μας, ὅπως προβῇ εἰς μίαν αἰχρῶσαν τὸ σκάνδαλον ἀναμόρφωσιν, πληροφοροῦμεν ὅτι κυριολεκτικῶς ἐδεινοπαθήσαμεν διὰ νὰ μὴ δημοσιευθῇ ἡ Ἐκθεσις καὶ ἐλυπήσαμεν ἀγαπητοὺς συναδέλφους καὶ ἁγίους Μοναχοὺς, ἐπιμένοντας ὅπως πληροφορηθῇ ὁ Ὁρθόδοξος λαὸς μας τὸ ὀρθὸν φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας καὶ προφυλάσσεται ἐντεῦθεν ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας παραχάραξης τοῦ πλοῦτου τῆς θεολογίας μας.

Ἐπομένως ὅσα ἐξ ὑποψίας γράφει καθ' ἡμῶν στεροῦνται οἰασοῦ ποτε βάσεως. Λυπούμεθα ποὺ ἡμάρτησεν ὄχι μόνον δι' ὅσα ἐξ ὑποθέσεως μᾶς ἀπέδωκεν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ἐκ προθέσεως ἔγραψε διὰ νὰ φθειρῇ προφανῶς εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν χριστιανῶν τὸν ταπεινὸν Μοναχόν. Ἐλπίζομεν δέ, ὅτι θὰ πεισθῇ ἔτι περισσότερον περὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ ὑπολήψεώς του ὡς Ὁρθόδοξο θεολόγῳ, ὅταν πληροφορηθῇ μόλις τώρα, ὅτι ἀντετέθημεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν δημοσιευσιν θεολογικῶν ἐπιστολῶν του πρὸ 15ετίας, παρ' ὅτι ἔγεμον ὄχι βεβαίως ὀρθόδοξο πνεύματος. Διατί τάχα; Ἀλλὰ τοὺς λόγους ἐξεθέσαμεν εἰς τὴν προηγουμένην κριτικὴν μας.

Λόγοι ἱστορικοὶ πεχερόωναν τὴν παλαιότεραν γενεάν νὰ ἐτεροζυγῇ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς μεταξὺ Ὁρθοδοξίας, Ρωμαιοκαθολικισμοῦ καὶ Προτεσταντισμοῦ. Διὸ καὶ εἴμεθα ἐπιεικεῖς εἰς τὰς κρίσεις μας. Τὴν ἰδίαν ἐπιεικειαν ἠσθανόμεθα καὶ διὰ τὸν γηραιὸν

κ. Τρεμπέλαν, ἐκδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα μιᾶς ἀναβλέψεως τῶν θεολογικῶν μας θησαυρισμάτων, ὅσπερα ἀπὸ τὰς εὐλογημένας ἐκδόσεις Ὁρθοδόξων θεολογικῶν πραγματειῶν καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου βυζαντινοῦ δογματικοῦ θεολόγου ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Πλήν ὅμως διεφειδέσθημεν. Συνήθως αἱ πλάνα ἀκολουθοῦν μέχρι τοῦ τάφου τοὺς πλανηθέντας. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν πρέπει νὰ ἐλπίζομεν εἰς μίαν ἀναθεώρησιν τῶν μὴ ὀρθῶν θεολογικῶν ἀπόψεων τοῦ πρεσβύτου θεολόγου. Πάντως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν βοηθώσωμεν. Καὶ ἐὰν πεισιμόνως ἐπιμένῃ αὐτὸς νὰ μὴ συμμορφοῦται πρὸς τὴν παραδοθεῖσαν πίστιν, πάντως ὀφείλομεν νὰ προφύλαξομεν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν νοθείαν τῆς πίστεως τῶν Πατέρων του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δημοσιεύομεν τὴν μνημονευθεῖσαν Ἐκθεσιν καὶ ἀναλαμβάνομεν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἐν συναισθήσει εὐθύνης τὴν προσπάθειαν, ὅπως πείσωμεν κἂν ἐν γῆρα τὸν θεολόγον - ἀδελφὸν ἐν Χριστῷ, Θεοῦ συναιρουμένου, καὶ ἀναγνωρίσῃ τὰ θεολογικὰ λάθη του ἐν ταπεινώσει καὶ μὴ ἀπολέσῃ τοὺς μεγάλους κόπους του εἰς τὸν ἀμπελώνα τοῦ Χριστοῦ. Πρέπει δὲ νὰ ἐνθυμηθῇ τοῦ φρικτοῦ λόγου τοῦ ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, κατὰ τὸν ὅποιον, «δύναται κανεὶς ἔθνη ὀλόκληρα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ αὐτὸς νὰ κολασθῇ».

4. Ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Τρεμπέλα ἐπὶ τριῶν κυρίως σημείων τῆς μελέτης του· ἐπὶ τῶν ἀρεοπαγτικῶν συγγραμμάτων, ἐπὶ τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου καὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

Ἐντὶ τούτων εἰς τὴν α' ἀπάντησίν του δημοσιεύει μακρότατον λόγον του, ἐκφωνηθέντα ἐν Θεσσαλονικῇ ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῆς χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὁ λόγος ἀποτελεῖ ἐγκώμιον τοῦ Μοναχισμοῦ, διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἀγαπᾶ καὶ σέβεται τὸν Μοναχισμόν. Ἄλλ' ἡμεῖς οὐδὲ ἐθίξαμεν τοιοῦτο θέμα. Ἐπὶ τῆς ἀπλῆς ἀτυχῆς σύμπτωσις ἡ δημοσίευσις ἐπιστολῆς, ἀναφερομένης εἰς κατηγορίας κατὰ τοῦ Μοναχισμοῦ. Οὐδεμία ἐπομένως πρόθεσις ὑπῆρξεν ἐκ μέρους τῶν Α.Δ.

Πρὸς τί λοιπόν, τόση συγκίνησις; Μία δῆλωσις ἀπλῆ ἦτο ἀρεκτὴ διὰ νὰ διαχωρι-

σθοῦν αἱ εὐθῦναι. Πάντως δὲν εἶναι ὑπὲρ τοῦ κ. Τρεμπέλα, ὀφείλοντος ἄμεσον ἀπάντησιν εἰς συγκεκριμένας κατηγορίας, καὶ ἀντὶ τούτου καταπονοῦντος τὸν ἀναγνώστην μὲ τὴν ἀνάγνωσιν θαυμασίου μὲν δι' ἄλλην ὁμως περίπτωσιν λόγου.

5. Εἰς τὴν 6' ἀπάντησίν του ὁ κ. Τρεμπέλας ἀνεμνήσθη τῆς ἐν 'Αγίῳ Ὁρει συναντήσεώς μας. Πράγματι ἡ συμπεριφορὰ μας ὑπῆρξε φιλόφρων, ἀλλὰ εὐρισκόμεθα ἐν πλήρει διαφωνίᾳ ἐπὶ σοβαροτάτου δογματικοῦ ζητήματος. Ἔτσι δὲ ἐξηγοῦνται καὶ ὅσα γράφει: «δὲν ἔδωσα δὲ ἐγὼ οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς ψιθύρους τινὰς νεαρῶν φοιτητῶν περὶ κρίσεών τινων δῆθεν δυσμενῶν τοῦ ἐν λόγῳ ὀσιωτάτου, ἐξενεχθεισῶν εἰς βάρος μου μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἄθωνος ἀναχώρησίν μου». Διότι ὄντως εἶχον πολλὰς ἐπιφυλάξεις εἰς καιρίον δογματικὸν ζήτημα, δι' ὃ καὶ δὲν ἀνταποκρίνεταί εἰς τὴν πραγματικότητα ἢ ἀποψις τοῦ κ. Τρεμπέλα ὅτι «πρώτην δὲ φορὰν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐνασχοληθεῖς ὁ ὡς ἄνω ὀσιωτάτος μὲ μελέτην μου τίνα. . . ἐνῶ φαίνεται μὴ ἔχων σοβαρὰς ἀντιρρήσεις περὶ τῆς πολλοῦς τόμους καταλαμβάνουσας ὑπολοίπου συγγραφικῆς δράσεώς μου. . .».

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀπεφύγομεν ἐπιμελῶς νὰ γράψωμεν τὰς παρατηρήσεις μας ἐπὶ τῆς Δογματικῆς τοῦ κ. Τρεμπέλα, ἀλλὰ πάντοτε καὶ εἰς ὁμιλίαις μας πρὸς φοιτητὰς ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς κατὰ καιροὺς ἄρθρα μας ὑπαινισσόμεθα, ὅτι ἡ τρίτομος Δογματικὴ δὲν ἀποδίδει τὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν. Ἐνδεικτικῶς ἀνέφερον ὄχι μόνον τὴν παρουσίαν πληθῆος Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν θεολόγων, — ὧν αἱ γνώμαι δὲν παρατίθενται ἀπλῶς βιβλιογραφικῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς γνώμαι ἀποδεκταὶ ἔστιν ὅτε — ἀλλὰ καὶ τὴν λάμπουσαν ἀπουσίαν μεγάλων Ὁρθόδοξων Πατέρων, οἵτινες θὰ ἔδει νὰ ἀσκήσουν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως καὶ ἐξηγήσεως τῶν δογμάτων καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀπορροῦσης ὀρθοδόξου πνευματικότητος. Κυριώτατα δὲ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπουσιάσῃ ὁ μεγαλύτερος μεταβυζαντινὸς θεολόγος, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς. Ἐν τούτοις ὁ καλὸς κ. Τρεμπέλας μόνον τρεῖς φορὰς τὸν ἐναφέρει καὶ ὄχι διὰ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν διδασκαλίαν του — ἡ ὁποία συνοψίζει εἰς

ὅλας τὰς δογματικὰς ἐκφάνσεις τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν διδασκαλίαν ὄλων τῶν Πατέρων — ἀλλὰ ὅτι ὑπάρχει ἐν τοιοῦτον ὄνομα!

6. Ἐξ ἀρχῆς ἐγράψαμεν, ὅτι διετέθημεν συμπαθῶς καὶ ἐπιεικῶς ἐναντι τῶν μὴ ὀρθοδόξων ἐν τισι θέσεωσιν τοῦ πολιοῦ θεολόγου, ἐξ ἀφορμῆς ἱστορικῶν λόγων. Διότι πλὴν τῆς ἀνεκδότου πλουσιωτάτης θεολογικῆς γραμματείας κατὰ τὴν ἐποχὴν του, ἐπεκράτει καὶ ἡ ἀντίληψις, καθ' ἣν Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον οἱ πρὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος καὶ μόλις ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς περιλαμβάνετο εἰς τὴν Πατερικὴν χορείαν!

Τί ἂν ὁ φερωνύμως μέγας Μάξιμος εἶναι ὁ πνευματέμφορος ἐκπρόσωπος τῆς ἀποφατικῆς θεολογίας; Τί ἂν ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος ἔχει τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου τίτλου ποῦ τοῦ ἀπένευμε ἢ συνειδήσις τῆς Ἐκκλησίας; Τί ἂν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς «τὰ κατὰ διαφόρους αἰτίας καὶ χρόνους ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων θεολογηθέντα, παντ' εἰς ἐν αὐτὸς συνειλοχῶς, νῦν ἐπ' ἐσχάτων θείᾳ δυνάμει καὶ χάριτι καὶ συνῆψε καλῶς καὶ ἐπεξεργάσατο, καὶ τὸ κράτος αὐτοῖς δι' ἑαυτοῦ δεδοκῶς θείῳ Πνεύματι, τὰς καινὰς αἰρέσεις ἐξαισίωνς τούτους ἐτρέψατο, τοὺς ἑαυτοῦ λόγους οἰοῦναι τι συμπέρασμα καὶ ἀνάπτυξιν ἱερὰν τῶν ἱερῶν ἐκεῖνων λόγων εἰργάσατο. . .»; (Φιλόθεος Πατριάρχης). Ὁ κ. Τρεμπέλας ὄχι μόνον τοὺς ἠγνόησεν εἰς τὴν Δογματικὴν του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν μελέτην του τὸν ἅγιον Παλαμᾶν χαρακτηρίζει ὡς ἐξ ἴσου μὲ τὸν Σχολαστικισμὸν ἀστοχῆσαντα! Ἀλλὰ μετριάζεται πως τὸ σφάλμα του (τοῦ ἁγίου Γρηγορίου), διότι ἠστοχῆσε πρὸς ἀντίθετον διεύθυνσιν! Ἐξ αὐτῶν λοιπὸν καταφαίνεται, ὅτι ἀπὸ 15ετίας τοῦλάχιστον, εἴχομεν σοβαρὰς ἀντιρρήσεις ἐπὶ τῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ μὴ εὐνοηθέντος ἐκ τοῦ θεολογικοῦ κλίματος τῆς ἐποχῆς του ὑπεργήρου θεολόγου. Καὶ δι' ἐκείνας μὲν τὰς «ἀμαρτίας νεότητος καὶ ἀγνοίας» ἐσωπῆσαμεν, δι' οὗς λόγους ἀνεφέραμεν. Τώρα ὁμως, τί ἄλλο ἀπέμενεν εἰς τὸν καλὸν χριστιανὸν ἀπὸ τῆς ἀναγνώρισιν τῶν λαθῶν του καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν πεποιθήσεών του ἐπὶ τὸ ὀρθοδόξοτερον, ἐπικαλούμενον ὅσα ἡμεῖς τῷ

προσεφέραμεν ελαφρυντικά; Φαίνεται βαρεία ἡ ὁμολογία τῶν δογματικῶν παρεκλίσεων; Νομίζομεν, ὅτι ἀρκεῖ ἡ ψυχὴ νὰ μὴ εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἐπηρεμένη, διὰ νὰ ὁμολογήσῃ ἐν ταπεινώσει καὶ ὀφειλετικῶς τὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα θλάπτουν ὄχι μόνον τὴν ἰδίαν θνασσίμως, ἀλλὰ πλανοῦν καὶ δόλοκληρον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὃ μέτρον ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν διδάσκαλον. Ἐλλωστε ὁ μὲν θαυματουργός, ὁ ἔχων ἐνυπόστατον τὸ φῶς τῆς Ἁγίας καὶ Μακαρίας Τριάδος ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, δύναται νὰ παρεκκλίνῃ τῆς Ὁρθοδόξου διδασκαλίας. Ὁ δὲ μὴ ἀπαλλαγείς «τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος» — ὡς μοὶ ἔλεγε πρὸς τιμὴν του — συμπαθέστατος καὶ τυμβογέρων θεολόγος, καταδέχεται ἰδιοποιήσιν τῆς εἰδεχθοῦς ἐκείνης καὶ σατανικῆς παπικῆς ιδιότητος;

7. Εἰς τὴν β' συνέχειαν ὁ σ. ἀφοῦ παραθέτει ἀφειδῶς δόλοκληρα κείμενα, ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἀρεοπαγίτικα συγγράμματα, τῶν Φλωρόφσκυ, Μάγιεντορφ καὶ Λόσκυ, καταλήγει: «Ἐν προκειμένῳ ὅμως τρεῖς Ῥῶσοι ἐξ ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ἡ οσιότης του ἔδωκε προθύμως πιστοποιητικὰ Ὁρθοδοξίας ἀδιαβλήτου, ἀποδεικνύονται διακηρύξαντες πολὺ πρὸ ἡμῶν ἀσυγκρίτως περισσότερων τῶν ὅσων εἴπομεν ἡμεῖς ἐπὶ λεπτομερειῶν ἱστορικῶν, μηδὸλας πρὸς δογματικὴν ἢ ἠθικὴν διδασκαλίαν σχετιζομένων. Ἐὰν δὲ ἡ οσιότης του χρησιμοποιῶν δύο μέτρα καὶ δύο σταθμὰ ἐπιμένῃ νὰ μᾶς ἀδικῇ, ἀμνηστεύων μὲν ἐκείνους, κατακρίνων δὲ ἀδυσωπῆτως ἡμᾶς, ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὅς τὰ πανθ' ὄρα».

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἀστοχεῖ ὀλιγώτερον ὁ σεβαστὸς διδάσκαλος. α) Δὲν ἔδωσα εἰς τοὺς ἀναφερομένους θεολόγους «προθύμως πιστοποιητικὰ ὀρθοδοξίας ἀδιαβλήτου». Ἐγραψα: «Βεβαίως περὶ Μυστικῆς Θεολογίας ἔγραψαν τινὲς ὀρθόδοξοι Θεολόγοι, (Λόσκυ, Μάγιεντορφ, Φλωρόφσκυ, Κέρν, Πόποβιτς), ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ὑπέστησαν τόσῃν ριζικῇ ἐπίδρασιν ὑπὸ τῶν δυτικῶν ὡς οἱ ἡμέτεροι, ἀντιθέτως δὲ διεμορφώθησαν ἐντὸς τοῦ κλίματος τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ὡς τεκμηριοῦται ἀπὸ τὰς μελέτας των. . . ἐν τούτοις ὁ ἐκσεβῆς λόγος των, ὡς «φιλὸς» καὶ ἐστερημένος θείας γεύσεως, τοὺς παρ ἑσ-

ρε πολλάκις ἀνεπιγνώστως εἰς φιλοσοφικὰς ἀτραπούς».

Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ «πιστοποιητικόν...», ἀφοῦ δέχομαι ὅτι «ὑπέστησαν ἐπίδρασιν...» καὶ διαπιστώνω, ὅτι παρὰ τὸν εὐσεβῆ λόγον των «παρεσύρθησαν εἰς φιλοσοφικὰς ἀτραπούς» πρᾶγμα ἀφευκτον εἰς τὸν θεολογόντα νοῦν ἄνευ βαθυτάτων πνευματικῶν ἐμπειριῶν; Ἐλλωστε διατὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες δὲν ἠετόχων, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἔτεμον νέας ὁδούς ὡς πρωτοποροῦντες σὲ θέματα τῆς ἀδιατύπωτα θεολογικῶς;

6) Τὰ ἀνωτέρω ἐγράψαμεν συγκριτικῶς. Ὁ Πόποβιτς ἀρχίζει τὴν θεολογικὴν του διακονίαν μὲ τὴν «Γνωσιολογίαν τοῦ ἄββᾶ Ἰσαάκ» καὶ τὴν «Ἀνθρωπολογίαν τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου». Ὁ Φλωρόφσκυ ἔχει πλῆθος μελετῶν εἰς τὰς ὁποίας ἐξάγει τὰς ἡσυχαστικὰς ἐμπειρίας καὶ τὴν προσευχὴν τῆς καρδίας. Ὁ Κέρν ἔγραψε κλασσικὸν ἔργον, «Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ» καὶ ὁ Μάγιεντορφ ἠροτρία ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας, ὡς ὑφηγητῆς τοῦ Ῥωσικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Παρισίων, τὰς ἀγιορειτικὰς βιβλιοθήκας δι' ἀνέυρεσιν Παλαμικοῦ ἕλικου. Οὐδεὶς δὲ ὅσον αὐτός, προήγαγε τὰς περὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ μελέτας καὶ ἀπὸ τὸ 1959 ἔχομεν τὸ σπουδαῖον βιβλίον του, «Ἐισαγωγή εἰς τὰς περὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ σπουδὰς». Ὁ δὲ Λόσκυ πλὴν τῶν θεολογικῶν μελετῶν του — αἱ ὁποῖαι θὰ ἦτο ἔργον μεγάλης ἀξίας ἂν μετεφράζοντο εἰς τὴν γλῶσσάν μας — ἐπλούτισε τὴν θεολογικὴν ἑλληνικὴν γραμματεῖαν μὲ τὸ βαθείας πνοῆς δοκίμιόν του «Ἡ Μυστικὴ Θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας».

Οἱ ἡμέτεροι — τοὺς παλαιούς ἐννοῶ, διότι ἀρκετοὶ νέοι ἑλληνες θεολόγοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν — πῶς δὲν ἦσαν ἐπηρεασμένοι ριζικῶς, ἀφοῦ ὁ Πατριολόγος Μπαλᾶνος ἔγραψεν ἀνέτως, ὅτι ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος «ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῶν νοσηρῶν μυστικιστῶν τοῦ 14ου αἰῶνος», ὅτι «ὁ Παλαμᾶς ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν μασσαλιανῶν» καὶ ὅτι «πολλὴ μελάνη ἐχύθη δι' ἐν θέμα — δηλαδὴ τὴν θεολογίαν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου — τόσον προσκρούον εἰς τὴν ἡμετέραν λογικὴν»;

Πῶς δὲν ἦσαν ριζικῶς ἐπηρεασμένοι οἱ ἡμέτεροι παλαιοί, ὅταν εἰς ὀλόκληρον τὸ ὀγκῶδες ἔργον τοῦ κ. Τρεμπέλα οὔτε κἂν σοβαρὰ μνεία γίνεται διὰ τοὺς μετὰ τὸν ὀγδοὺν αἰῶνα Ὀρθοδόξους Πατέρας, ὡς προεγράψαμεν, οὔτε διὰ τοὺς «Φιλοκαλικούς», οὔτε διὰ τὸν ἅγιον Παλαμᾶν, τὸν ὁποῖον εὐρίσκει ἔν τισιν ἀστοχήσαντα, ἀλλὰ καὶ ἀποδέχεται τὸ ἀριστοτελικὸν οἰοδόμημα τοῦ actus purus, ὅπερ ὡς αἱρετικὸν καθεῖλον αἱ Σύνοδοι τοῦ 1341 καὶ 1351;

8. Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τὰ παρατεθέντα κείμενα τῶν τριῶν Ρώσων θεολόγων. Κατ' ἀρχὴν λυποῦμαι, διότι ἐπὶ ματαίῳ ἐδαπανήθη ἓνα σχεδὸν ὀλοσελίδον, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς τί; Τὸ ἱστορικὸν πρόβλημα τῶν ἀρεοπαγτικῶν συγγραμμάτων; Ἄλλ' ἤδη τὸ ἀνεγνώρισα. Ὑπάρχει εὐλόγη ἡ ἐπιφυλάξις τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τῆς παρῳτήσεως τῶν συγγραμμάτων, ἂν καί, ὅπως ἤδη ἔγραψα, διὰ τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑφίσταται θέμα. Διὸ καὶ ἐσημείωσα ὅτι ὁ σ. ἐν τινι μέτρῳ καλύπτεται διὰ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ κατὰ τῶν δοκιμίων. Καὶ συνέχισα: «Ἄλλ' ἐκεῖ ὅπου ὁ σ., ὡς Ὀρθόδοξος Θεολόγος, παραμένει ἀκάλυπτος εἰς ὑποψίαις διὰ τὸ ὀρθόδοξον τῶν φρονημάτων του ἐπὶ τῆς Μυστικῆς Θεολογίας, εἶναι τὸ δεύτερον σκέλος, τὸ οὐσιαστικόν. Ὁ σ. ἀμφισβητεῖ τὴν χριστιανικότητα τῶν δοκιμίων, ἅτινα ἔχουν ἐνσωματωθῆ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον παράδοσιν τῆς Μυστικῆς Θεολογίας...».

Ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω σημείου ὁ γέρων θεολόγος δὲν ἀπήντησεν εἰμὴ ἐμμέσως, διὰ τῆς παραθέσεως τῶν κειμένων τῶν Ρώσων Θεολόγων. Ἀλλὰ σύντρεψι οἱ θεολόγοι δὲν συμφωνοῦν μὲ τὰς ἀπόψεις του. Ἐντριβεῖς τῆς ἀποφατικῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας, γνωρίζοντες τὰ ἀδιέξοδα τοῦ ἀριστοτελισμοῦ τῆς Θωμιστικῆς Θεολογίας, μεινήμενοι εἰς τὴν Πατερικὴν παράδοσιν, τοῦ «ἀλιευτικῶς οὐκ ἀριστοτελικῶς θεολογεῖν» καὶ γνωρίζοντες τὴν θεολογικὴν ζύμωσιν τοῦ 14ου αἰῶνος, ἀποδέχονται τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρεοπαγίτου συγγράμματα ὡς Ὀρθόδοξα, παρ' ὅτι ὡς ἐπιστήμονες τὰ ἀνάγνωσι εἰς τὸν 5ον αἰῶνα. Διὸ ψευδοδογματικὰ μὲν, Ὀρθόδοξα δέ. Καὶ ἐν προκειμένῳ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ οὐσία.

Ποίαν σημασίαν ἔχει ἐὰν Μονοφυσίται, ἐκβιάζοντες τὴν Ὀρθόδοξον διδασκαλίαν τῶν συγγραμμάτων, πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν, τὰ ἐπεκαλέσθησαν ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τῶν καὶ ἂν ὁ Ἐφέσου Ὑπάτιος τὰ ἀπεδοκίμασε; Μήπως αἱρετικοὶ δὲν ἐπικαλοῦνται πατερικὰ χωρία πρὸς στήριξιν τῶν φρονημάτων τῶν; Ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι, δύο ρωμαιοκαθολικοὶ ἠρνήθησαν τὴ γνησιότητα τῶν ἀρεοπαγτικῶν, ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν συγγραφέα τῶν, πᾶς τοῦτο αἶρει τὸν ἰσχυρισμὸν μου, ὅτι οἱ προτεστάνται εἶχον πάντα λόγον νὰ τὰ ἀχρηστεύσουν; Τὰ ἀποδέχονται; Ἐν τούτοις ἡ ἐπίσημος Ρωμαιοκαθολικὴ θεολογία διὰ τοῦ Ἀκινάτου τὰ θεωρεῖ γνήσια, μόνον ποὺ ἔχει διαστρέψει τὸ ἀποφατισμὸν τῶν, διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ αἱρετικὸν actus purus. Ἄλλωστε καὶ ὁ Βαρλαάμ ὁ Καλαβρὸς τὸν Διονύσιον ἐπεκαλεῖτο διὰ τὴν στήριξιν τοῦ Θεοῦ τῶν φιλοσόφων, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, ὅστις, θεμελιούμενος ἐπὶ τῆς θεολογικῆς παραδόσεως τῶν Πατέρων, ἀπεδείκνυε τὸν ἀρεοπαγίτην ὡς «συνεχίζοντα καὶ ἀναπτύσσοντα τὴν Πατερικὴν σκέψιν» τῆς διακρισεως τῆς θείας οὐσίας καὶ τῶν ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν.

Κατόπιν ὄλων αὐτῶν αἰωρεῖται τὸ ἐρώτημα, τί ἀπήντησεν ὁ σεβαστὸς κ. Τρεμπέλας; Ἀποδέχεται τὴν ἐνσωμάτωσιν τῶν συγγραμμάτων, ἀνεξαρτήτως γεννήτορος, εἰς τὸ σῶμα τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας; Ἐὰν ὄχι, αἱ ἐπιφυλάξεις μας παραμένουν.

9. Εἰς τὴν γ' συνέχειαν, ὁ πάντοτε σεβαστὸς συγγραφεὺς, παραπονεῖται ὅτι παρεθεώρησαμεν τὴν εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον ἐκτεθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων περὶ ἀποφατισμοῦ. Ὅσον καὶ ἂν δὲν συμφωνοῦμεν μὲ τὸ κριτικὸν πνεῦμα ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἡ ἔκθεσις τοῦ ἀποφατισμοῦ, ὁμολογοῦμεν ὅτι εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν προσφορὰν, ὡς καλῶς ἔχουσαν, τοῦ χαλκεντέρου σ., ἐὰν δὲν διακατεῖχτο ὑπὸ πνεύματος καχυποψίας, ὅπερ καθίσταται ψηλαφητὸν εἰς κάθε σελίδα. Πάλιν θὰ τὸ εἴπωμεν' ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐρευνηθῇ ὁ ἀποφατισμὸς ἁγίων Πατέρων οὐδεμίαν θὰ εἴχομεν ἀντιρρησην. Ἐπεβάλλετο. Ἀλλὰ τὸ νὰ ἐπιχειρῶμεν νὰ ψαύσωμεν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ζῶντων μὲ ἐκ τῶν προτέρων καχυποψίαν,

τοῦτο εἶναι ἀνοίκειον καὶ ἐγγὺς ἀπιστίας. Διὸ καὶ ἀντιτιθέμεθα σφόδρα. Ἔλλωστε διατὶ θεωροῦμεν τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων ὡς αἰθεντικὴν καὶ «πάσης ἀντιλογίας τὸ πέρας» εἶναι ἡ ἐπίκλησις ἐνὸς Πατρικοῦ χωρίου;

Ἄρα οὕτως ὁ σ. ἀσχάλλει διότι «ἀπεσιωπήσαμεν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἄχαρι καὶ κοπιώδη ἀγῶνα...» διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς Ὁρθοδοξίας. Τὴν πρόθεσιν τὴν ἀναγνωρίζομεν. Διὰ τὸ δύνασθαι μόνον διευτυλώσαμεν ἐπιφυλάξεις, διότι οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἀνεγνώσαμεν μελέτην τοῦ σχέσιν ἔχουσαν μὲ τὴν Μυστικὴν Θεολογίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλὰ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐσκανδαλίσθη ὁ κ. Τρεμπέλας ἀπὸ ἐν ἀποφατικῶν κείμενον τοῦ «ψευδοδιονυσίου», ἐδικαίωσε τὰς ἐπιφυλάξεις μας. Γράφει: «Ὅταν ἀντικρούσαμεν τὴν ἄρρησιν καὶ τῆς πατρότητος καὶ τῆς υἰότητος καὶ τῶν κατηγορημάτων τοῦ Θεοῦ ὡς φωτὸς καὶ ὡς πνεύματος, — δηλ. εἰς τὸ Διονυσιακὸν κείμενον — ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν ἡ ὑπόνοια...». Ἐν τούτοις τὸ ἀποφατικὸν αὐτὸ κείμενον τὸ ἐδιάβασαν πνευματοφόροι Πατέρες καὶ τὸ εὖρον εὖ ἔχον. Διατὶ ἡ διαφορὰ αὐτῆ; Ἄλλ' εἴπομεν διαφορὰ πνευματικῶν ἐπιπέδων, διαφορὰ ἐμπειριῶν, διαφορὰ νοῦ — «ἡμεῖς νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν» — διαφορὰ «ὀφθαλμῶν», «ἀκοῆς», «γεύσεως». Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὴν «ἀνορθοδοξίαν», τοῦτ' αὐτὸ τὴν «ἀθεΐαν» τοῦ κειμένου ἔσωσεν ἡ ψευδωνυμία του, πῶς ὁ ὄντως μέγας Μάξιμος θὰ πλειοδοτοῦσεν εἰς «ἀθεΐαν», ὅχι ἀπλῶς ἀρνούμενος στοιχειώδη κατηγορήματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν; Διότι τοῦ Μαξίμου καὶ ὅχι τινὸς «ἄφρονος» ἔστιν ἡ φωνή. «Οὐκ ἔστι Θεός!»

Ἄλλ' ἄς παρηγορηθῇ ὁ ἄξιος παντὸς σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης καθηγητής, διότι δὲν εἶναι ὁ μόνος ἐν Θεολόγοις μὴ ψαύσας τὰ ἄψαυστα ταῦτα τοῖς ἀμνήτοις. Ἐτέρου συναδέλφου του πρὸ 20ετίας σχεδόν, εἰς τὸν ἴδιον «λίθον προσκόμματος» προσέκρουσαν ὁ «ῥαῖτοι πόδες». «Ὅταν ὁμως τοῦ διεδηλώθη, ὅτι τὸ κείμενον τοῦτο, ὡς ἀνήκον εἰς τὴν ἀποφατικὴν θεολογίαν, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μίᾳ ἄπειρος ἄρρησις παντὸς γνωστοῦ ὄντος, ἡσύχασεν. Ἐτερος πάλιν ἐπίσης συνάδελφός του, δὲν ἠρνήθη μόνον τὰς

ἀρεοπαγιτικὰς ἀρνήσεις, ἀλλὰ δολόκληρον τὸ Διονυσιακὸν κόρπους, ὡς καθαρῶς «ἐλληνηκόν», «νεοπλατωνικόν», «ἄθεον», διὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὀρθῶς ποιούσα, τὸ ἐξέβαλλεν ἐκ τῶν ἱερῶν περιβόλων τῆς! Ὡς παρατηρεῖ ὁ καλὸς θεολογὸς, ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν ἡ θεολογία μας παρέμενεν εἰς τὸν χώρον τῶν «συνισταμένων», χωρὶς νὰ δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἐν τοῖς ἀδύτοις, εἰς τὰ «ἅγια τῶν ἁγίων», ὅπου εἰσῆρχοντο «οὐχὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ», ἀλλὰ συνεχῶς ὅσοι «ἡγιάζον καὶ ἡγιαζόντο» διὰ τῆς παραδοσιακῆς οδοῦ, ἣτις ἀρχίζει μὲ τὸ συγκλονιστικὸν «φώτισόν μου τὸ σκότος, φώτισόν μου τὸ σκότος» τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ τελειώνει μὲ τὴν αὐτομειψίαν: «συνεγραψάμην περὶ ὧν ἄξιος οὐκ ἦν»! Καὶ αὐτὰ τὰ λέγει ὁ ἰσοστάσιος τῶν μεγάλων Πατέρων ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, τοῦ ὁποῦ ἡ διδασκαλία εἶναι πάμφωτος, γνησία, ἁγιοπνευματικὴ, διότι εἰσῆλθεν εἰς τὸν χώρον τῆς Θεολογίας διὰ τῆς «θύρας» καὶ ὄχι «ἀλλαχόθεν», ὅπως οἱ πλείστοι. Ἐνῶ ὅταν μᾶς ὑποδείξουν κάποια λάθη μας θεολογικά, πιθανὰ δὲ καὶ ἄφροντα, ἀντὶ μὲ ταπεινοφροσύνην νὰ τὰ ἀναγνωρίσωμεν καὶ νὰ τὰ διορθώσωμεν, ἐξεγειρόμεθα ἀμυνόμενοι καὶ ἐπιτιθέμενοι λαύρως, ἐναντίον τοῦ ἀμφισθητοῦντος τὸ ἀλάθητόν μας!

10. Δὲν κατενόησε φαίνεται ὁ γέρον θεολόγος τὴν σημασίαν τῆς ἀποδοκμασίας τῆς μεθόδου πὸ ἐφήρμοσε, προκειμένου νὰ διαπραγματευθῇ τὴν Μυστικὴν ζωὴν καὶ Θεολογίαν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ ἀποδοκμασία μας ἐστηρίχθη εἰς τοὺς ἐξῆς σαφεῖς λόγους. Ὁ σ., καλῶς ἢ μὴ καλῶς, ἠθέλησε νὰ ἀναδείξῃ τὴν Μυστικὴν ζωὴν καὶ Θεολογίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Τόσον ἡ ζωὴ ὅσον καὶ ἡ Θεολογία μας εἰς τὴν — ἄς τὸ εἴπωμεν καταχρηστικῶς — μυστικὴν των ἔκφανσιν, εἶναι ἐντελῶς διάφορα τόσον ἀπὸ τὸν Ρωμαιοκαθολικισμὸν ὅσον καὶ τὸν Προτεσταντισμὸν. Ὡς Ὁρθόδοξοι δὲν ἀποδεχόμεθα τοὺς «μυστικούς» των, οὔτε τὴν «μυστικὴν» θεολογίαν των. Ἐπομένως ὁ σ., ἐκ στοιχειώδους συνεπειᾶς, θὰ ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ αὐστηρῶς μέσα εἰς τὸ Ὁρθόδοξον κλίμα. Νὰ ἐπιλέξῃ αὐτοὺς πὸ θεωρεῖ Μυστικούς, τὴν διδασκαλίαν των, τὸν τρόπον ζωῆς των, τὰς

ἐμπειρίας των. Καὶ πέραν τῶν προσωπικῶν του κρίσεων, ἐὰν θέλῃ νὰ δλοκληρώσῃ τὴν διαπραγμάτευσίν του κατὰ τρόπον ἔγκυρον, νὰ ἐπικαλεσθῇ γνώμας Ὁρθοδόξων Πατέρων ἢ Θεολόγων μεμαρτυρημένης ὀρθοδοξίας. Κι' ἔτσι νὰ κλείσῃ τὸ θέμα του ἀδιабλήτως καὶ ἡ διατριβὴ νὰ δύναιτο νὰ κυκλοφορήσῃ εἰς τὸν ᾠρον τῆς Ἐκκλησίας ὡς γνήσιον κείμενον ὀρθοδόξου θεολόγου. Καὶ τὸ πλήρωμα νὰ μάθῃ αὐθεντικῶς ποίους θησαυροὺς ἔχομεν καὶ νὰ ἀγωνισθῇ νὰ τοὺς οἰκειωθῇ.

Ἄντι τούτου ὁ σ., ἐν ἀπορία ἐσωτερικῆς κοινωνίας μέ τινας μυστικούς πού ἐπέλεξε, μᾶς προσεκόμισε ἀπὸ τὴν ἐσπερίαν τί; Γνώμας Προτεσταντῶν καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν, ἐξενεχθείσας προφανῶς βάσει τῶν παρατηρήσεων των ἐπὶ τῶν «μυστικῶν» των. Καὶ οὕτω πληροφορομένοθα, τί εἶναι οἱ μυστικοί, πῶς ζοῦν, ποῖαι ψυχικαὶ δυνάμεις καὶ πῶς λειτουργοῦν, ποῖαι αἱ ἐμπειρίαι των, ποῖοι οἱ κίνδυνοι πού διατρέχουν, ἀπὸ τοὺς δυτικούς. Καὶ ἀνύποπτος ὁ σ., ὅτι ἔχει τελειῶς ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν Ὁρθόδοξον ᾠρον, ἐν τῷ μέρει τούτῳ, δίδει καὶ τὸν τελευταῖον λόγον εἰς τὸν Fisher, διὰ «νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτὸς τέλος εἰς τὰς περὶ Μυστικῆς Θεολογίας καὶ Μυστικισμοῦ γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις μας...»! Καὶ ὕστερα, ὁ συμπαθέστατος ὑπεργηρως Θεολόγος, διαμαρτύρεται διὰ τὰς κρίσεις μας, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος μᾶς προσφέρει. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ὁρθόδοξοι σχηματίζουν ἀντιλήψιν περὶ Μυστικῶν καὶ Μυστικισμοῦ ἀπὸ τὸν ἐρημνευτὴν τῶν ἀπόψεων τοῦ σ. Fisher. Ναὶ ἡ ὄχι; Καὶ μετὰ τὸν ἐξοπλισμὸν λοιπὸν αὐτὸν φιλοδοξοῦμε νὰ ἀναδείξωμεν τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ζῶν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἁγίων «Φιλοκαλικῶν» Πατέρων; Ἴδου διατὶ ἡμφεσθητήσαμεν τὴν καταλληλότητα τοῦ, κατὰ τ' ἄλλα, σπουδαίου ἀνδρὸς διὰ τὸ ὑπ' ὄψει ὑπερφυεῖς θεολογικὸν ἀντικείμενον.

11. Ὁ σ. σχολιάζων παρατήρησίν μου, περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀρεοπαγτικῶν εἰς Ἄνατολὴν καὶ Δύσιν, προσπαλαίει μεσσίας. Ἀποδίδων μοι σκοπιμότητα εἰς, δευτέρας σημασίας καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ, παράθεσιν τοῦ Φλωρόφσκυ, κάμνει τὰς πλέον ἀπ' θάνους ὑποθέσεις. Διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν, ὅτι δὲν ὑπῆρξε πρόθεσις νοθείας ἄρα καὶ νὰ ἀναφέρω τὸ εὐκόλον τοῦ ἐλέγχου

τῆς «νοθείας». Ἄλλὰ πρὸς τί νὰ προσβῶ εἰς μίαν τοιαύτην ἀνέντιμον καὶ ἀντιεπιστημονικὴν ἐνέργειαν; Ἐπεσήμανα ἀπλῶς τὴν προτίμησιν τοῦ σ. εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Μάγγορφ ἀπὸ τὴν τοιαύτην τοῦ Φλωρόφσκυ, εἰς τὴν ὁποίαν διέκρινα προκορῶστερον πρόθεσιν. Ἄλλὰ καὶ ποῖαν σημασίαν θὰ εἶχεν ὁ καθορισμὸς βαθμοῦ ἐπιδράσεως τῶν ἀρεοπαγτικῶν, ὅταν μοῦ ἤρκει ἡ ἀναγνώρισις των ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας; Διατελῶν ὁ σ. ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐντυπώσεως, ὅτι ὑφίσταται «ἐπίθεσιν», ἐπιτρέπει εἰς ἑαυτὸν διαφόρους ἀνυποστάτους ὑπονοίας. Ἄλλὰ πάλιν διαβεβαίῳ τὸν σεβασμὸν γέροντα, ὅτι καὶ αὐτὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὸ ἔργον του ἐκτιμῶμεν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔχομεν νὰ παραμείνῃ ἀδαπανητον μέχρι τέλους κεφάλαιον ὡς διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας, οὔτινος ὅμως ἡ Θεολογικὴ ἐμβέλεια, διὰ λόγους καθαρῶς ἱστορικούς, δὲν διέσπασε θεωρητικῶς τὸ φράγμα τῶν «καθ' ὑπερβολήν». Ἄλλὰ δύναιτο νὰ εἶπη ταπεινοφρόνως «ὁ δὲ ἔχω, τούτῳ σοι δίδωμι». Λοιπὸν ἄς ἀπαλλαγῇ ὁ πολὺς Θεολόγος ἀπὸ τὴν ὑποψίαν, ὅτι δὲν τὸν ἀγαπῶμεν ὡς γνήσιον ἐν Χριστῷ ἀδελφόν. Ἄπλῶς ἐκκαίόμεθα ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ τὸν βοηθήσωμεν εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν κάποιων σφαλμάτων εὐπεριστάτων καὶ πρὸ παντὸς νὰ διαφυλάξωμεν ἀλύμαντον τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄς μὴ παραπονήται δὲ ὅτι τὸν ἀδικοῦμεν ἐπὶ ἰχνηλασίᾳ τῶν Πατέρων, ὅταν ὁ τρόπος διαπραγματεύσεώς του περιέχει στοιχεῖα κριτικῆς καὶ ἐνδοιασμῶν. Ἐὰν δὲν συμβαίη τούτο ζητῶμεν νὰ μᾶς συγχωρήσῃ. Διότι, ἐπὶ τέλους, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τὰ βροίθοντα ἐν τῇ μελέτῃ του θετικὰ στοιχεῖα. Ἄλλ' εἰς τὰ θέματα τῆς Θεολογίας καὶ τὸ παραμικρὸν ἀβλέπημα δύναιτο νὰ βλάβῃ καιρῶς τὸ δλον.

12. Ἐν συνεχείᾳ ὁ σ. ζητεῖ «νὰ καθαρῶς καθαρῶς τὰ ζητήματα». Καὶ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ψευδοδιονύσιος εἶναι ἄλλο, ἄλλο οἱ Πατέρες καὶ ὅτι «δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ πηγὴ τοῦ ἀποφατισμοῦ ὁ ψευδοδιονύσιος». Ὅτι ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς εἶναι ἀμφιβαλλόμενος ὁ «Ψευδοδιονύσιος», τὸ εἶπομεν κατὰ κόρον. Ἀπὸ καθαρῶς ὅμως ἐκκλησιαστικῆς, εἶναι ὁ ἐξ Ἁγίου Πάγου ἀλιευθεὶς μαζὺ μετὰ τὴν Δά-

μαριν ὑπὸ τοῦ Παύλου. Διὸ καὶ τοῦ ἔχει πλέξει ἡ Ἐκκλησία ὑψηλοτάτους ἕμνους, ὡς «διαβάντος τὰς οὐρανοὺς πύλας ἐν πνεύματι». Ἐπίσης δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ὁ ἅγιος Διονύσιος δὲν εἶναι ἡ μοναδική πηγή τοῦ ἀποφατισμοῦ. Ἄντιθέτως δεχόμεθα τὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποφατισμὸν ἀπὸ αὐτῆς τῆς συστάσεώς της. Καὶ ὁ μέγας Διονύσιος εἶναι ἀπλῶς «σάραξ ἐκ τῆς σαρκὸς της καὶ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματός της».

Ὅσον ἀφορᾷ πάλιν, ὅτι «δὲν εἶναι βάσιμος καὶ μεμαρτυρημένος ὁ αὐθαίρετος ἰσχυρισμὸς τοῦ δοιωτάτου, ὅτι τὰ ψευδεπίγραφα ταῦτα συγγράμματα ἔχουν γίνεαι ἀποδεκτὰ ὑπὸ δύο Οἰκουμενικῶν Συνόδων...», δὲν ἔχομεν εἰμὴ νὰ παραπέμψωμεν τὸν σοφὸν καθηγητὴν εἰς τὴν 1ην ὑποσημείωσιν τοῦ ἁγίου Νικοδήμου εἰς τὴν ἐρμηνεϊαν τοῦ Β' Κανόνος τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν τῷ «Πηδαλίῳ» του, διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς δὲν εἶναι ἀβάσιμος.

13. Ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν ὑπὸ τοῦ σ. τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἐμπειριῶν τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, ὡς ἔξ ἰδιοσυγκρασίας συναισθηματισμῶν, παρ' ὅτι λαμβάνομεν ὑπ' ὄψει ὅσα εἰς ἀπάντησιν γράφει, δὲν πείθει ἀπολύτως. Τὸ μὲν διότι φρονεῖ μετὰ τοῦ Fisher, ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ Μυστικισμοῦ εἶναι τὸ συναίσθημα, τὸ δὲ διότι νομίζει, ὅτι αἱ ἐνέργειαι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μὴ αἴρουνται τὰ ἴδια τῶν φυσικῶν καταβολῶν, ἐπόμενον εἶναι νὰ μὴ αἴρουν καὶ τὰς συναισθηματικὰς ἐνεργείας. Καὶ κατὰ συνέπειαν, ἐφ' ὅσον ὁ ἅγιος Συμεὼν ἦτο ἔξ ἰδιοσυγκρασίας συναισθηματικός, αἱ συναισθηματικαὶ ἐνέργειαι παρέμειναν. Ὅποτε ἡ ἀμφιβολία μας ἂν, ὁ καλὸς Θεολόγος, εἰσέδυσεν εἰς τὴν ὁρολογίαν τῶν μυστικῶν βιωμάτων τῶν Ἁγίων, δὲν διελύθη εἰσέτι.

Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἁγίων ἀφήνει ἄθικτον τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐν τινὶ μέτρῳ τὰ φυσικὰ ἰδιώματα, ὅμως μεταποιεῖ τὰ φυσικὰ εἰς πνευματικά. Ἐντεῦθεν τὰ κατὰ φύσιν συναισθήματα μεταβάλλονται εἰς πνευματικὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐνῶ εἰς τὴν φυσικὴν τῶν κατὰ φύσιν καὶ τὰ εὐγενέστερα ἔξ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένα ἁμαρτωλοῦ μώμου, μὲ

τὸν ἄμεσον κίνδυνον νὰ διολισθησούν εἰς ἁμαρτίας καὶ νὰ μεταβληθοῦν εἰς ψεκτὰ πάθη, αἱ αὐταὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἔξ ὧν ἐκπορεύονται τὰ συναισθήματα, καθαιρούμεναι διὰ συμβολῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἁγιαζόμεναι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, γίνονται ἀρεταὶ ταπεινώσεως, κατανύξεως, πένθους, δακρύων, χαρᾶς, ἀγάπης, θείου ἔρωτος. Ἐπομένως δὲν ἔχομεν πλέον συναισθήματα, ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν τῆς φύσεως, ἀλλὰ πνευματικὰς ἐμπειρίας.

Εἰς αὐτὴν τὴν ὑπὲρ φύσιν κατάστασιν ἔζων ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες. Ἐὰν ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ μάθωμεν τὰ πνευματικὰ «ὄργια» τοῦ ἁγίου Συμεὼν, δὲν ἔπεται ὅτι, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, αἴφνης, ὅστις τίποτε δὲν εἶπε γιὰ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν ἔζη μέσα εἰς τὸ ἄκτιστον φῶς εἰς τὴν κατάστασιν «νόων καὶ ψυχῶν ἀσπίλων». Ἴδου διὰ τι διετυπώσαμεν εὐγενῶς τὴν ἀντιθεοὶν μας εἰς τὴν ὁρολογίαν τοῦ κ. Τρεμπέλα, κατὰ τοῦτο ὀρθήν, ὅτι ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν δυτικῶν μυστικιστῶν, αἱ νοσηραὶ συναισθηματικότητες τῶν ὁποίων ὠδήγησαν τοὺς διαφοροὺς van Oosterzee καὶ Fisher νὰ μορφώσουν τὴν ἀντίληψιν ὅπου ἔχουν περὶ Μυστικισμοῦ.

14. Ὁ κ. καθηγητῆς, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐπισήμανσίν μας ἐπὶ τῆς ἀντορθοδόξου διατυπώσεώς του, καθ' ἣν «καὶ ὁ Παλαμᾶς ἐν τινὶ μέτρῳ εἰς τὴν αὐτὴν παρεσύρθη σύγχυσιν — μὲ τὸν Βαρλαάμ — κατὰ διεύθυνσιν ἀντίθετον», παραθέτει τρεῖς παραγράφους ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου τοῦ ἔτους 1351, ἐντελῶς ἀσχετους πρὸς τὸ θέμα. Οὕτω δὲ οὐτε ἀνέλαβε, προκληθεὶς, νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἄποψιν, ἀλλὰ οὐτε καὶ νὰ κατευνάσῃ τὸν σκανδαλισμὸν τῆς Ὁρθοδόξου συνειδήσεως. Ἐπομένως ὁ ὑπεργηρὸς καθηγητῆς ἀφήνει ἀνοικτὸν τὸ θέμα καὶ ἔκθετον ἑαυτὸν εἰς δικαίαν ὑποψίαν. Εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἐνθυμηθῇ κανεὶς ὅτι τὸ θεολογικὸν τοῦτο πρόβλημα συνετάραξεν ἐπὶ δεκαπενταετίαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅτι ἀποτελεῖ βασικὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν μεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Θεολογίας, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν μεγίστην θεολογικὴν καὶ πνευματικὴν σημασίαν του.

Ὁ κ. Τρεμπέλας λέγει εἰς τὴν σελ. 37,

Β' τεύχος, ὅτι «ὁ Παλαμᾶς ναί μὲν ὀρθῶς ὑπεστήριξε τὸ ἄκτιστον τῶν θεῶν ἐνεργειῶν, ὑπῆρξεν ὁμως ὑπερβολὴ τὸ νὰ ἀποκλείη ἐξ ὀλοκλήρου τὸν ὅρον κτιστὸν ἀπὸ τοῦ ἀποτελέσματος, τὸ ὁποῖον αἱ ἄκτιστοι ἐνεργεῖαι δημιουργοῦν».

Εἰς τὰς παρατηρήσεις μας εἶχα παραθέσει ἕνα παλαμικὸν χωρίον ἀπὸ μνήμης διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνετρέπετο ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ γέροντος Θεολόγου. Ἦδη καταχωρίζω ἐτέραν διατύπωσιν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ· «οὐ δὲ ἡ ἐνέργεια κτιστὴ, ἄκτιστος αὐτὸς οὐκ ἔστι. Διὰ τοῦτο οὐχ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια, ἄπαγε, ἀλλὰ τὸ ἐνεργηθὲν καὶ ἀποτελεσθὲν ἔστι τὸ κτίσμα...» (Κεφάλαια φυσικὰ καὶ θεολογικά, ογ' Φιλοκαλία).

Πολὺ φοβούμεθα μήπως ὁ σ. δὲν ἀποδέχεται πλήρως τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, κρωθεῖσαν Συνοδικῶς. Διότι τόσον ἀπὸ συζητήσεις μας πρὸ 15ετίας εἰς Ἄγιον Ὅρος, ὅσον καὶ ἀπὸ τινὰ γραπτὰ του ὡς καὶ ἀπὸ τὴν πρόσφατον ὡς ἀνωτέρω διατύπωσιν, δὲν συνάγεται πάντως ὅτι δὲν σφάλλει περὶ τὸ καιρῖον αὐτὸ θεολογικὸν ζήτημα. Θὰ νηχόμεθα νὰ μὴ ἀληθεύαμεν ἢ ἀληθεύοντες, νὰ ἐβλέπαμε τὸν καλὸν ἐργάτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὁμολογοῦντα τὴν καλὴν ὁμολογίαν τῆς ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἀμωμήτου θεολογίας. Ἡ ὁδὸν μας θὰ εἶναι ἀπαρακλήτος ἐάν, ἀρπαγεις ὑπὸ τοῦ θανάτου ἀφήσει ὀπίσω του ὑλικόν, ὅπερ εἶναι δυνατὸν νὰ κηλιδῶσῃ τὸ ὄνομά του. Ἐάν δὲν ἔχωμεν ἐπιτύχη μεγάλα πράγματα εἰς τὸν βίον μας καὶ δὲν κατέστημεν «μεγαλέμποροι», τοῦλάχιστον ὡς ἀχρεῖοι δοῦλοι νὰ ἐυρεθῶμεν καθαροὶ εἰς τὴν παραδοθεῖσαν πίσιν. Ἡ θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ εἶναι κρίσιμος διὰ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς σχέσεις της πρὸς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν θεολογίαν, ὅσον καὶ τὸ Filioque. Ἀποδείξεις, ὅτι οὐδένα τῶν Ἁγίων μας ἐμίσησαν τόσον οἱ Λατῖνοι, ὅσον τὸν θεῖον Παλαμᾶν, διότι ἐκονιορτοποίησε τὴν θεμελιώδη διὰ τὸ ἀριστοτελικὸν ἢ θωμιστικὸν θεολογικὸν σύστημα διδασκαλίαν τοῦ Actus Purus.

15. Ὁ παπικὸς θεολόγος Μ. Jugie γράφει, ὅτι ἡ θεολογία τοῦ Παλαμᾶ «εἶναι ἐξ ἐπιπέως καθολικῆς μία πραγματικὴ αἵρεσις» (Dict de Theol. Cath./τόμ. XI, 2, κολ.

1764). Καὶ ἀλλαχοῦ· «τοιούτος εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ Παλαμᾶ... Κατὰ τὴν θεολογίαν αὐτὴν ὁ Θεὸς δὲν εἶναι τὸ ἀπείρως ἀπλοῦν ὄν, τὸ καθαρὰ ἐνέργεια ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ πάντα ταυτίζονται πραγματικῶς...» (αὐτόθι 1755). Ὡσαύτως, ἀναφερόμενος εἰς τὸν αἰρετικὸν Πρόδρορον Κυδώνην, τὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον τοῦ θεῖου Παλαμᾶ, ὁ Jugie γράφει: «Οἱ μαθηταὶ τοῦ Παλαμᾶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀκολουθήσουν αὐτὸν (τὸν Κυδώνην) εἰς τὰ ἀμειλικτα συμπεράσματά του. Ὁ ἥλιος καὶ αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ ἐξηφανίζοντο ἔμπροσθεν τῆς ἀπείρου ὑπερβατικότητος τῆς Καθαρᾶς Ἐνεργείας, καὶ αἱ θεότητες τοῦ Παλαμᾶ διελύοντο ἔμπροσθεν αὐτῆς (τῆς Καθαρᾶς Ἐνεργείας) ὥσπερ ἡ χιὼν ἔμπροσθεν τοῦ ἡλίου» (αὐτόθι 1805). Διὰ νὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης τὰς περὶ ἡλίου καὶ ἀκτῖνων εἰρωνείας τοῦ παπικοῦ θεολόγου, πρέπει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος, εἰς τὴν περὶ διακρίσεως οὐσίας καὶ ἐνεργείας διδασκαλίαν του, παρωμοίαζε τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἥλιον καὶ τὴν ἐνέργειαν μὲ τὰς ἀκτῖνας του. Εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ Λατῖνοι ἀπορρίπτουν καὶ πολεμοῦν τὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν περὶ ἀκτίστων ἐνεργειῶν.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Actus Purus εἶναι καθαρῶς φιλοσοφικὴ καὶ ἀρνεῖται τὴν πραγματικὴν κοινωνίαν τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ λογικὰ πλάσματα Του, διὸ καὶ ἐνεργεῖ διὰ «κτιστῶν χαρίτων», πράγμα ὅπερ κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Συνόδων τοῦ 14ου αἰῶνος καὶ ὅπως λέγει τὸ Συνοδικόν, «ἐντεῦθεν ἦδη κινδυνεύουσιν εἰς ἀθεῖαν παντελῆ περιπίπτειν καὶ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν». Ἐν τούτοις καὶ παλαιότερα, ὁ μὴ γνοῦς τὸ αἰρετικὸν κλίμα τῆς ἐσπερίας συμπαθέστατος κ. Τρεμπέλας, ὑπερημύνετο ἀμέσως τοῦ Actus Purus, ἦδη δέ, εἰς μὲν τὴν Η.Θ.Ε. εἰς τὸ ἄρθρον του «Θεός», ἀναφέρει δὲς, λατινιστῶ καὶ ἑλληνιστῶ, ὅτι ὁ Θεός εἶναι Καθαρὰ Ἐνέργεια, εἰς δὲ τὴν ἀπάντησίν του διὰ τοῦ Ὁ. Τύπου ἐμμέσως, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἄρθρον του («Γρηγόριος Παλαμᾶς», Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1958) περὶ οὗ εἶχον ἐκφράσει τὰς ἀνησυχίας μου εἰς τὸν ἴδιον, κατὰ τὰς εἰς Ἄθω συζητήσεις μας. Προφανῶς ἡ ἐν Θεῷ διάκρισις φοβίζει τὸν καλὸν Θεολόγον, ὅτι αἶρει τὴν ἀπλότητα τῆς

θείας ουσίας, μὴ ἀντιληφθέντα, ὅτι ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ Παλαμᾶ ἐγένετο διὰ τὸ διασωθῆναι ἐν και μόνον: ἡ πραγματικὴ ἄμεσος σχέσις τοῦ Θεοῦ μετὰ τὰ λογικὰ ὄντα, τὰ «βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένα» πλάσματά Του. Καὶ ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος.

16. Εἰς τὴν δ' ἀπάντησίν του, ὁ σεβ. θεολόγος, ἀναφέρεται εἰς τὸ θέμα τῶν Δυτικῶν μυστικιστῶν. Ἄλλὰ περὶ τούτων ἤδη ἐγράψαμεν ὅσα ἦσαν ἀπαραίτητα. Τὰ δὲ παρατιθέμενα κείμενα τῶν ἁγίων Μακαρίου καὶ Γρηγορίου Παλαμᾶ εἰς οὐδὲν βοηθοῦν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ὡς πρὸς τὴν «συναισθηματικὴν ἰδiosisυγκρασίαν» του καὶ τὴν «ἀν μὴ αἰρετικὴν πάντως παράδοξον διδασκαλίαν του». Πολὺ φοβούμεθα μήπως ἡ ἀμηχανία τοῦ κ. Τρεμπέλα τοῦ δημιουργεῖ ἀφευκτον σύγχυσιν, δοθείσης καὶ τῆς μὴ πρὸς τὰ κείμενα τῆς Μυστικῆς θεολογίας ἐξοικειώσεώς του. Ἄλλως πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν συσώρευσιν ἀσχέτων Πατερικῶν χωρίων; Πότε ἄλλοτε ὁ σ. ἡσυχολὴθῃ μετὰ ταῦτα κείμενα;

Ἄλλὰ μέχρις ἐδῶ ὁ σ. ἐτήρει προϋποθέσεις τινὰς ποὺ ἐξησφάλιζον λίγω πολλοὺς κανόνας τοῦ θεολογεῖν καὶ διαλεγέσθαι περὶ Θεοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας. Ἦδη διαφαίνεται ἡ τάσις ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀπαθοῦς διαλόγου, διὰ τὸ μεταβληθῆναι μετ' ὀλίγον εἰς ἀπροσημάτιστον ἐπιθεσιν κατὰ τῆς προσωπικῆς ζωῆς τοῦ κατ' αὐτὸν ἀντιπάλου Μοναχοῦ, τῆ ἀληθείᾳ ὅμως ἀδελφοῦ, κηδομένου τοῦ κύρους τοῦ γηράσαντος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης. Μετὰ αὐθαρέτους συλλογισμοὺς εἰσέρχεται εἰς τὸν προσωπικὸν τρόπον πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Μοναχοῦ διὰ τὸ ἐκφράσῃ τὰς ἀνησυχίας του, ὡς πρὸς τὰ φρονήματά του καὶ τὴν ἐσωτερικὴν του ζωὴν. Τί νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτά; Νὰ σιωπήσωμεν εἰς τοὺς ὄνειδισμοὺς καὶ εἰς τὰς βαρείας ὑποψίας τοῦ καλοῦ κ. Τρεμπέλα; Χάριτι Χριστοῦ μᾶς εἶναι εὐκόλον καὶ ὠφέλιμον τῇ ψυχῇ. Ἄν ὅμως ἀνησυχῆσούν οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ διὰ τὸν ταπεινὸν Μοναχόν, πῶς νὰ τοὺς θεραπεύσωμεν; Ἐπομένως, ὅπως οἱ ἅγιοι Πατέρες, προκαλοῦμενοι ἔκαμαν ἀπολογία πίστεως, ἔτσι δηλοῦν ἐν φόβῳ Θεοῦ, ὅτι δὲν ἐμακρύνθη εἰς

τὸ ἐλάχιστον τῆς διδασκαλίας τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας μας. Ὅτι δὲ ἔπραττον ἐν τῇ Ἱερᾷ Μετανοίᾳ μου ἐτέλει ὑπὸ τὴν εὐλογία τοῦ Γέροντος. Ἐπομένως οὐδεὶς λόγος ἀνησυχίας. Ἄν αὐτὴ ἡ διαβεβαίωσις μου κριθῆναι ἐπαρκῆς πρὸς καθυσχασίν τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν μου, παραιτοῦμαι ἐν εἰρήνῃ ὄλων τῶν ἐπὶ μέρους ὑπαινεγμῶν τοῦ σεβαστοῦ γέροντος θεολόγου, ὃν καὶ λυποῦμαι καὶ ἐκ καρδίας συγχωρῶ διὰ τὸ ἥττημα.

17. Καὶ ἤδη ἐδέησε μετὰ τρεῖς σχεδὸν μῆνας νὰ ἴδωμεν τὴν ε' συνέχειαν. Ὁ νοήμων ἀναγνώστης ἂς συναγάγῃ τὰ συμπεράσματά του ἐπὶ τῆς, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἀήθους καὶ ἰδιότυπου ἀπαντήσεως εἰς συνέχειας ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους μῆνας δίκην μυθιστορηματος. Ἄλλὰ τώρα τί νὰ ἀπαντήσω εἰς ἓνα ὀλοσέλιδον καὶ πλέον τοῦ κ. καθηγητοῦ, ὅπου πλέον μίγνυνται τὰ ἄμικτα καὶ συμπλέκονται στοιχεῖα προσωπικά μετὰ τῆς ἀποφατικῆς θεολογίας; Τί ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ μετὰ τὴν παράθεσιν κειμένων Πατερικῶν; Ὅτι κατέχει τὸ θέμα τῆς Μυστικῆς θεολογίας; Ματαιοπονεῖ καὶ ἐκθέτει ἑαυτὸν εἰς μείζονας εἰρωνείας τῶν ἐπαϊόντων συναδέλφων του. Πότε ἔγραψεν ὁ καλὸς γέροντος περὶ Μυστικῆς θεολογίας ὥστε, ἐκβιάζων καὶ αὐτὴν τὴν μὴ πειθαρχοῦσαν εἰς ὀπίμους φιλοδοξίας γεροντικῆν ἡλικίαν, νὰ θέλῃ νὰ μᾶς εἴπῃ τί; Ὅτι γνωρίζει νὰ ἀντιγράψῃ τὰς θεολογικὰς Ἐγκυκλοπαιδείας; Ποῖος ποτὲ κατηγόρησε τὸν θεολόγον ἐπὶ ἀγνοίᾳ; Ἄλλως ἐπιμένον νὰ σωρευῆναι Πατερικὰ κείμενα, ἅτινα καὶ καλῶς δὲν ἔνοεσι, ἔστιν ὅτι, δεικνύει ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι «μηδὲν ὑπερηκέναι τῶν ὑπερλίαν» θεολόγον. Ἄλλὰ δὲν ἐπιτυγχάνει παρὰ τὸ ἀντίθετον. Ἀπλῆ ἐπισημανσις ἐγένετο. Καὶ ἠλπίζετο ἡ ταπεινὸφρων σιωπῆ.

Ἄλλὰ τί ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν κ. Τρεμπέλαν, ὅταν, πρὸς δόξαν τοῦ εἰπόντος «ἡμεῖς ἀγγέλους κρινοῦμεν», ἀπειλῇ μετὰ πολιτικὰ δικαστήρια; Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς διάλογος δὲν δύναται νὰ γίνῃ. Διότι μάλιστ' ἀποδείχεται νὰ λεχθῆναι, ὅτι μετὰ τὴν ἐπισημανσιὰ πολυεμικὰ ἀπὸ ἀνελέγκτους θυμικὰς ἐνεργείας, χωρὶς τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς, ὅπου «ἡσυχῆ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπιδημεῖ», ἄνευ φωτεινῶν λογισμῶν καὶ ἄνευ ἀ-

γάπησ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅσον καὶ ἂν μᾶς στοιχίξῃ εἰς ἐγωϊσμόν, αἶρονται αἱ δυνατότητες σοβαρᾶς θεολογικῆς συζητήσεως, διότι δὲν ὁμιλεῖ πλέον ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ «παλαιός», ὁ «ψυχικός», ὅπου «ἔρις καὶ ζῆλος καὶ ἀκαταστασία». Ἐὰν ὑπῆρχε φόβος Θεοῦ, συναίσθησις εὐθύνης, καὶ ἀγάπη ἀληθείας, τότε θὰ ὑφίστατο καὶ ἐτοιμότης ψυχῆς, ὥστε μὲ μίαν ὀλιγορρήμονα ἀπάντησιν νὰ ἀναγνωρισθῶν τὰ λάθη. Ἦδη ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει, ὅτι ἐπὶ τεθέντος ζητήματος, τὸ ὅποιον ἐσκανδάλισε τοὺς Μοναχοὺς, ἠθελήσαμεν νὰ βοηθήσωμεν τὸν ἀξιόσεβαστον, ἂν μὴ τι ἄλλο, τουλάχιστον ὡς κήρυκα τοῦ Θεοῦ λόγου ἐπὶ ὀλοκλήρους δεκαετηρίδας, ὅπου ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ κόσμου τοῦτου ἀπηλλαγμένος ἀπὸ θεολογικᾶς πλάνας. Ἄντι τοῦτου ἐξυπνήσεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ὅστις, προκειμένου νὰ διασώσῃ τὴν παρ' ἀνθρώποις ὑπόληψιν, συμπαρασύρει τὰ πάντα μὴ ὀκνῶν νὰ κηλιδώσῃ τὸν Μοναχὸν μὲ ὕβρεις, μὲ ὑπαινιγμούς, μὲ ἀνυποστάτους ὑποθέσεις. Καὶ διὰ νὰ καλύψῃ τὰ συγκεκριμένα ἐρωτήματα, ἐγείρει τεχνητὸν θόρυβον περὶ ἄλλα καὶ ἄλλα, ἀντιγράφων ἄρθρα Ἐγκυκλοπαιδείων καὶ Πατρολογίας, ὡς ἐὰν ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι γνωρίζει τὴν Μυστικὴν θεολογίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τιμᾷ τοὺς Μυστικοὺς θεολόγους τῆς. Ἄλλὰ δὲν πεῖθει.

Ἐπανειλημμένως ἐδηλώσαμεν, ὅτι δὲν ἀξιούμεν περισσότερα ἀπὸ τὸν σεμνὸν ἐργάτην τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπομένως δὲν τὸν κατηγοροῦμεν διὰ τὴν ἄγνοιαν βαθυτέρων πραγμάτων τῶν ὧν ἠδυνήθη νὰ προσλάβῃ εἰς τὸν ἱστορικὸν καὶ πνευματικὸν χῶρον τῆς ἐποχῆς του. Τὸν ἐκαλέσαμεν ὅπως μὴ ἐξ ἀγνοίας θίγῃ τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ τὴν Μυστικὴν θεολογίαν καὶ οὕτω δίδει εἰς τοὺς Λατίνους τροφήν καὶ ὄπλα καὶ βλάπτει τοὺς πιστοὺς.

18. Ἐὰν, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν σπουδαίων θεολόγων, δὲν δυνάμεθα σήμερον νὰ θεολογῶμεν Ὁρθοδόξως χωρὶς νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, ἀρκεῖ μόνον ἡ ἄγνοια τοῦ κ. Τρεμπέλα ἐπὶ τῶν θεολογικῶν ζυμώσεων τοῦ 14ου αἰῶνος, διὰ νὰ περιορισθῇ οὗτος εἰς τὰ οἰκεία ὄρια, πού καθώρισεν εἰς αὐτὸν ἡ τελοῦσα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν θεολογικῶν

μας θησαυρῶν ἐποχῆς του. Ἐὰν δὲ νομίσῃ ὅτι τὸν ἀδικοῦμεν, δὲν ἔχει παρὰ νὰ ρίψῃ ἓνα βλέμμα εἰς τὸν πίνακα τῆς Δογματικῆς του, τὴν ὁποίαν ἄλλωστε, λόγω Ὁρθοδοξίας ἀσφαλῶς, μετέφρασαν οἱ γνωστοὶ Μοναχοὶ τοῦ Chevetogne, ὡς «Δογματικὴν τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπουσιάζει ὁ μέγας ἐχθρὸς τῶν Ἁγίων Γρηγορίους ὁ Παλαμᾶς! Αὐτὰ εἶναι συγκλονιστικὰ σεβαστὲ κ. καθηγητά. Καὶ ὡς ἐὰν μὴ ἦρκουν αὐτὰ, ἔρχεσθε νὰ ἐξιώσῃτε τὰς πλάνας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἔχη κανεὶς παράπονον. Σφάλει ὁ «ἅγιος» Θωμᾶς; Σφάλει καὶ ὁ Παλαμᾶς! Ἐπομένως ὁ Θεὸς «συνέκλεισε πάντας εἰς ἀπειθειαν, ἵνα καὶ Λατίνους καὶ Ὁρθοδόξους ἐλεήσῃ! Θέλετε ἄλλην μαρτυρίαν, ὅτι ἡ Δογματικὴ ὑμῶν πάσχει Ὁρθοδόξως; Μήπως ἀνεγνώσατε ἓνα «πανηγυρικὸν» τεύχος τοῦ Istina No 3 τοῦ 1974, ὅπερ εἶναι «ἀφιερωμένον» εἰς τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν; Διαβάσατέ το καὶ ἴσως πεισθῆτε διὰ τίνα λόγον ἐξανέστησαν οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅταν ἀνεγνώσαν τὴν θαυμασίαν Μελέτην ὑμῶν καὶ διατι μὲ τὴν ἄνεσιν εἰς τὴν Δύσιν κυκλοφορεῖ ἡ Δογματικὴ σας.

Ἄλλ' ἐὰν ὁ ὑποφαινόμενος ἔγραψε κάπως ἔντονα ἐπὶ τῆς περιπτώσεως Παλαμᾶ, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀτυχίαν του, νὰ γνωρίζῃ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1957 αὐτὴν τὴν βαθεῖαν ἄγνοιαν ὑμῶν ἐπὶ τῆς θεολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο καὶ εἶναι ὁ συμβιβασμὸς τοῦ Actus Purus μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ «ἄριστα δυνάμεθα τὸ ὁμιλῶμεν Ὁρθοδόξως περὶ κτιστῶν ἐνεργειῶν» καὶ ἄλλα τινά, τὰ ὁποῖα ὅτε μὲν διασκεδάζουν ὅτε δὲ λυποῦν ἀναγινωσκόμενα εἰς ὑμέτερα κείμενα: διὰ νὰ ἐπιβεβαιωθῇ, ὅτι διὰ νὰ μὴ «μολυνθῇ» ὁ θεολόγος ἀπὸ τὸν Λατινισμόν, δὲν ἀρκεῖ νὰ μὴ μεταβῇ εἰς τὴν ἔσπεριαν, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ μὴ δεχθῇ ἔπηρεϊας ἀπὸ τὴν «Σοῦμμα» καὶ ἐκ τοῦ «Κατὰ Ἑλλήνων» τοῦ «ἁγίου» Θωμᾶ.

Ἄλλὰ, ὡς ἦδη ἔγραψα, πάντα ταῦτα ἀπεσιώπησα καίτοι φορητικῶς προτραπείς νὰ δημοσιεύσω, ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων, ὁ ἄξιος πολλῆς συμπαθείας καὶ σπλάγγων οἰκτιρμοῦ γέρον θεολόγος, διε-

μόρφωσεν θεολογικὰς ἀντιλήψεις. Διὰ τοῦτο ὑπῆρξα πάντοτε ἐπιεικῆς εἰς τὰς κρίσεις μου, διὰ τὸν θεολόγον ἄνδρα, περιοριζόμενος νὰ ἐκτιμῶ τὴν «κατὰ δύναμιν» προσφορὰν του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συμμορφούμενος μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «πλὴν καὶ Θεῶ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν». Ἄλλωστε «δὲν θὰ δώσω-μεν λόγον διότι δὲν ἐθεολογήσαμεν, ἀλλὰ διότι δὲν ἐπενθήσαμεν», κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τῆς Κλίμακος.

Ὁ σεβαστὸς θεολόγος δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ δεχθῆ ὑποδείξεις παρὰ τὸ βαθὺ γῆρας του, διὸ καὶ λημονεῖ κάπως καὶ αὐτὸν τὸν χριστιανὸν διὰ νὰ μὴ θιγῆ τὸ ἀλάθητόν του. Καὶ ἀναλογίζεται κανεὶς τί μέγα πρόβλημα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν δὲν «ἀ-θλήσῃ νομίμως». Ἰδοὺ ὁ καρπὸς τῆς γῆς κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων Πατέρων πνευματικῆς ἀγωγῆς. Καὶ δὲν ὑπάρχει περισσότερον ἀποκρουστικὸν θέαμα ἀνθρώπου, συνταρασσομένου ἐκ τῶν παθῶν καὶ διδάσκοντος περὶ Θεοῦ! Πῶς ἄλλωστε θὰ ἔλεγε ὁ προφήτης, ὅτι «οὐχ ὠραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ»; Ἡ ὁ ἱεροψάλτης Δαβὶδ, «τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· διατί σὺ ἐκδιηγεῖ τὰ δικαιώματά μου...».

19. Κλείων τὴν συνοπτικὴν αὐτὴν ἀπάντησίν μου εἰς τὴν ἄνευ λόγου ἀπεραντολογίαν τοῦ συμπαθεστάτου κ. Τρεμπέλα —«δοκοῦντος ὅτι ἐν τῇ πολυλογία του...»— συγχωρῶ ἀπὸ καρδίας τὸν πολὺ ἀσθενοῦντα ἀδελφὸν δι' ὅσα, παρὰ τὴν καλὴν του θέλησιν, ἐξηρεῦξάτο μὴ ἀγαθὰ κατὰ τοῦ ταπεινοῦ Μοναχοῦ, μὴ ὑπολόγισαντος ὀρθῶς καὶ ἴσως πταίσαντος κατὰ τὴν ἔκφρασιν, διὸ καὶ ἐξαιτεῖται ὅπως τοῦ παράσχη συγχώρησιν. Οἱ θεοφώτιστοι ἅγιοι Πατέρες μετὰ τῆς ἄλλης ἐξ Ἁγίου Πνεύματος σοφίας τῶν διδασκόντων, ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ κανεὶς τὴν ἐνέργειαν οἰουδήποτε καλοῦ ἢ διακονίας, ἐὰν δὲν ἔχη τὴν δύναμιν νὰ μὴ βιάζεται ἀπὸ τὰς διαφόρους φάσεις πού διέρχεται τὸ ἐνεργούμενον καλόν. Ἐπομένως ἄς λείπουν καὶ αἱ καταφατικαὶ καὶ αἱ ἀποφατικαὶ θεολογίαι, ὅταν ἐρεθίζονται τὰ πάθη καὶ ἡ ψυχὴ ἀποκαλύπτῃ «τὸ εἰδεχθὲς προσωπεῖον τῆς», κατὰ τὸν Θεῖον Παλαμᾶν. Διατί ἄλλωστε οἱ ἅγιοι Πατέρες δὲν ἀνελάμβανον διακονίας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀν μὴ πρότερον ἐλάμβανον

«πληροφορίαν» ἐκ Θεοῦ, ὅτι δὲν θὰ ἐβλάπτοντο; Πόσοι καὶ πόσοι δὲν ἔχουν ναυαγήσει ἀπὸ τὰς ἐκ πρωτοβουλίας, δὸς δ' εἶπεῖν ἀθεοφόρους, διακονίας εἰς τὰς ποικίλας λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας μας! Ἄλλὰ καὶ διατί ἔχουν πληθυνθῆ τὰ δεινὰ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν χώρον; Ἰδοὺ διατί ἔχομεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τοὺς ἅγιους Πατέρας καὶ διατί ἀνησυχοῦμε ὁσάκις παρατηρεῖται τάσις τις ἢ μειώσεως τοῦ κύρους ἢ παραθεωρήσεως τῆς ζωοπαρόχου διδασκαλίας των.

Ὁ Κύριος εἶπεν: «Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα...». Ὅντως, ἡ θύρα, ἡ μόνη θύρα, τὴν ὁποῖαν ὁμως δακτυλοδεικτοῦν οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ αὐτοὶ ὑποδεικνύουν τὸ εὐμήχανον εἰσόδου εἰς αὐτήν. Αὐτοὶ εἶναι οἱ Διδάσκαλοί μας, πού μᾶς ὀδηγοῦν ἀπλανῶς ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανόν. Ἄλλους οὐκ οἶδαμεν, οὔτε ἀναγνωρίζομεν ἐὰν δὲν τοὺς μαρτυρήσῃ ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἔχουν τοὺς «θεῖους χαρακτηῖρας ἐν ἑαυτοῖς». Διότι, «μηδεὶς οἰέσθω κατ' ἐνέργειαν τέκνον Θεοῦ γεγονέναι, μήπω τοὺς θεῖους χαρακτηῖρας ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος».

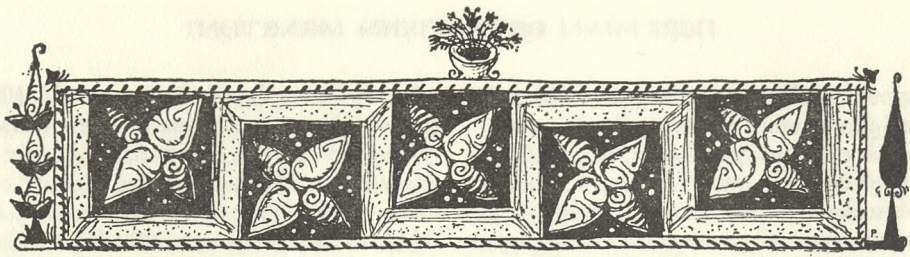
Ὡς προέκτασις δὲ τῆς παρουσίας ἀπατήσεως εἶναι ἡ ἐν συνεχείᾳ δημοσιευομένη εἰς τοὺς «Ἀθωνικοὺς Διαλόγους» ἔκθεσις, περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησα. Καί, ὡς εἰς τεκμήριον τῆς Ὁρθοδοξίας μου, παραπέμπω εἰς προγενέστερα γραπτὰ μου καὶ εἰς τὸ πρόσφατον βιβλίον μου «Ἡ θεολογία τῆς νοεράς προσευχῆς».

θ.μ.δ.

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν σελ. 7)

ὁ ἄνθρωπος μεταμορφοῦται καὶ μεταφέρεται ἀπὸ τοῦ κακοῦ τῆς ἀπιστίας εἰς τὴν «λήθην τῶν κακῶν» τῆς πίστεως, ἔνθα διατελεῖ ἐν «ἀπλότητι διανοίας», εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περιοχὴν τῶν ἱπὲρ ἔννοιαν ἀληθειῶν.

Ὅ,τι ὁμως ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἠθικὴν, τὴν πνευματικότητα καὶ τὴν θεολογίαν, τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Δύναται τις νὰ ἐρευνᾷ, χωρὶς νὰ ταράσσεται «ὁ θυτὸς τῆς πίστεως», ἐὰν μάλιστα ἔχη σύμμαχον τὴν ἐν αἰσθήσει καρδίαν γινώσκιν καὶ τὴν σοφίαν.

“ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ...”

λίψιν πολλήν ἐπροξέ-
νησεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἀνά-
γνωσις μιᾶς διευχου
θεολογικῆς πραγμα-
τείας ὑπὸ τὸν τίτλον:
«Μυστικισμὸς - Ἀπο-
φατισμός, Καταφατι-
κὴ Θεολογία» τοῦ κα-
θηγητοῦ κ. Παναγιώτου Τρεμπέλα.

Καὶ ἐνῶ δὲν εἶναι ἀποστολὴ τῆς Ἱερᾶς
Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους νὰ κρίνῃ ἐπι-
στημονικὰς πραγματείας, ὅμως, ἐπειδὴ αἰσθα-
νόμεθα ὡς συνεχιστὰι τῆς μακρᾶς ἡσυχαστι-
κῆς Παραδόσεως καὶ μυστικῆς Θεολογίας, ἡ ὁ-
ποία κρίνεται εἰς τὰ ἐν λόγῳ τεύχη, μετὰ συ-
νοχῆς καρδίας καὶ πολλῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἀ-
λήθειαν καὶ τοὺς ἀδελφούς μας, εἴμεθα ὑπο-
κρεωμένοι νὰ εἴπωμεν τὰ ἐξῆς:

1. Ἡ ἐνοειδὴς Παράδοσις τῆς Ὁρθοδο-
ξίας καὶ ἡ ἀρμονικὴ συμφωνία θεολογίας καὶ
ζωῆς — ἀπόδειξις τῆς ζωσῆς πιστότητος εἰς τὸ
δόγμα τῆς Χαλκηδόνας — ἐφυλάχθη ἐντὸς τῆς
Ἐκκλησίας μας ἀλώθητος καὶ διέθρεψεν ἀνά-
καθεν τὸ ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα μέχρι καὶ
κατ’ αὐτὴν τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας
μὲ τὰ ζωηφόρα δόγματα τῆς ἀληθείας καὶ τὴν
χάριν τῆς ἀψευδοῦς ἀγιότητος.

Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως αἰῶνας καὶ
κυρίως μετὰ τὴν ἀνακλήρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀρχίζει νὰ
εἰσέρχεται ἐκ τῆς Δύσεως, ὑπὸ μορφὴν δῆθεν
προόδου, τὸ μικρόβιον τοῦ πνευματικοῦ διχα-
σμοῦ. Ἡ ἀσθένεια τοῦ χωρισμοῦ θεολογίας
καὶ πνευματικότητος, θεολόγων καὶ «ἀγίων»,
ἡ ὁποία ἐράσπιζε τὸν «πεφωτισμένον» δυτικὸν
πολιτισμὸν — συνέπεια τῆς δογματικῆς παρεκ-
τροπῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας — με-

ταφέρεται εἰς τὸν ἰδικὸν μας κῶρον.

Ἡ θεολογία ἡ ὁποία ἐδιδάσκετο βασικῶς
εἰς τὸν Μοναχικὸν κῶρον, διδάσκεται τώρα,
μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου,
εἰς τὰς νεοουσταθείσας σχολὰς τῶν κρατι-
κῶν Πανεπιστημίων. Ἡ πνευματικὴ ἀγωγή ἡ
ὁποία ἤντλειτο φυσιολογικῶς ἀπὸ τὴν μετοχὴν
εἰς τὴν ὄλην ζωὴν τῆς ἐνορίας, τώρα κυρίως
προσφέρεται ἀπὸ τὰ κηρύγματα καὶ τὰ κατη-
χητικὰ τῶν λαϊκῶν.

Καὶ δύναται νὰ τεθῆ τὸ ἐρώτημα: Εἶναι
καταδικαστέα αὐτὰ καθ’ ἑαυτὰ τὰ νέα σχήμα-
τα: Δὲν δύναται ἄραγε ἡ ὀρθόδοξος θεολογία
νὰ διδάσκεται εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὸ εὐ-
σεβὲς ἦθος νὰ δίδεται εἰς τὰς χριστιανικὰς κι-
νήσεις; Ἐν προκειμένῳ δυνάμεθα νὰ δώσω-
μεν τὴν ἐξῆς διπλὴν ἀπάντησιν:

Πρῶτον, οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε ὑποτιμήσε-
ως ἢ καταργήσεως τῶν παλαιῶν σχημάτων τὰ
ὁποία προσφέρουν ὀρθοδόξως κάτι τὸ ἀναντι-
κατάστατον.

Δεύτερον, εἶναι δυνατόν καὶ νέα σχήμα-
τα ζωῆς νὰ ἐγκεντριθοῦν εἰς τὴν Παράδοσιν
τῆς Ἐκκλησίας, ὑφιστάμενα, διὰ τοῦ ὀργανι-
κοῦ δεσμοῦ των πρὸς Αὐτήν, τὴν καλὴν ἀλ-
λοίωσιν.

Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ λεχθῆ
ἄν συνέβη ἐξ ἀρχῆς μὲ τὰς Θεολογικὰς μας
Σχολὰς καὶ τὰ κατηχητικὰ. Διότι — λόγῳ τοῦ
γενικωτέρου κλίματος τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁ-
ποίαν ἐδημιουργήθησαν — παρὰ τὴν καλὴν
πιθανῶς θέλησιν τῶν στελεχῶν των, δὲν ἐτρέψαν
τόσον ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον Παράδοσιν
μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις καὶ ἀπόψεις τῆς
ἐτεροδόξου Δύσεως.

2. Οἱ καθηγηταὶ τῶν θεολογικῶν σχολῶν
μορφώνονται κατὰ κανόνα εἰς τὴν Δύσιν.
Γνωρίζουν δι’ αὐτῆς τὴν ὀρθόδοξον θεολογί-

αν. Καί μεταφέρουν συνήθως εἰς ἡμᾶς τῶν ἑτεροδόξων διδασκάλων τὴν τὴν ἐπισημονικὴν μέθοδον καὶ τὰς ἀτομικὰς τῶν ἀπόψεις διὰ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους καὶ τοὺς θεοφόρους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας.

Αἱ θρησκευτικαὶ κινήσεις ἀντιστοίχως, παρὰ τὴν ἀγαθὴν διάθεσίν των, δὲν τρέφονται ἀπὸ τὴν θεολογικὴν εὐσέβειαν τῆς Παραδόσεώς μας (τοὺς εἶναι ἄγνωστα τὰ ἔργα τῶν Νηπητικῶν Πατέρων: Φιλοκαλία, Κλίμαξ ἀγίου Ἰωάννου, ἔργα ἀγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου... Οὐδέποτε ἐξέδωσαν ἕνα ἐκ τούτων) καὶ διαρκῶς τροφοδοτοῦν τὴν Ἐκκλησίαν δι' ἔργων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐπιρρασιμένων ὑπὸ τοῦ εὐσεβιστικοῦ πνεύματος τῆς Δύσεως.

Συνέπεια τῆς εἰσβολῆς αὐτῆς, τοῦ ξένου καὶ μὴ παραδοσιακοῦ πνεύματος εἰς τὴν θεολογίαν καὶ τὴν ζωὴν μας, εἶναι μία χρονία ἀσθένεια — σύγκυσις γλωσσῶν καὶ κριτηρίων — ἡ ὁποία βασανίζει τὴν νεοελληνικὴν Ἐκκλησίαν καὶ παρουσιάζεται διὰ πλήθους προβλημάτων, ἀποτόκων τῆς νόσου ταύτης.

Χαρακτηριστικὸν δὲ δείγμα καὶ σύμπτωμα τῆς πολλαπλῆς ἤδη συγχύσεως ἀποτελεῖ ἡ ἐν λόγῳ θεολογικὴ πραγματεία. Εἰς αὐτὴν γηραιὸς Καθηγητῆς συντάσσει θεολογικὴν μελέτην ἐξ ἀφορμῆς ὁμιλίας νεωτέρου συναδέλφου του, τοῦ ὁποίου ἡ τὸλημ εἰς τὰς ιδέας καὶ τὸ ἀσαφὲς περὶ τὴν διατύπωσιν τὸν ξενίζει. Καὶ ἡ μὲν ὁμιλία τοῦ νεωτέρου θεολόγου, ἀποκαλύπτεται ὡς ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον ἀκριβολογίαν. Ὁ δὲ «συντηρητικὸς» παλαιὸς Καθηγητῆς πλησιάζει τοὺς Πατέρας μὲ θεολογικὰς προϋποθέσεις καὶ πνευματικὰ κριτήρια ξένα πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν καὶ δι' αὐτὸ καταλήγει εἰς ἐξ ἴσου ἀπορριπτέα συμπεράσματα.

Ἄλλο συγγραφεὺς ὡς ἐπιστήμων θεολόγος καὶ ἱεροκῆρυξ, πανεπιστημικὸς διδάσκαλος καὶ ἰδρυτικὸν μέλος θρησκευτικοῦ συλλόγου, μὲ τὴν ἐργασίαν του προσπαθεῖ νὰ ψαύσῃ τὸ μυστήριον τῆς σχέσεως θεολογίας καὶ ζωῆς. Καὶ ἐνῶ διαθέτει πατερικὴν εὐρυμάθειαν (παράθετει πλῆθος χωρίων) καὶ διάθεσιν ἀποφυγῆς μονομερειῶν καὶ ὀξυτήτων, ἡ ὅλη του προσπάθεια δὲν τελεσφορεῖ, διότι κινεῖται εἰς τὸν κῶρον ὅπου συζητοῦνται τὰ θέματα, καταστράφονται θεωρητικὰ σχέδια, ἀνημιχονοῦνται ἀτομικαὶ ἀπόψεις· ὅχι ἐκεῖ ὅπου «πάσχοντα τὰ θεῖα». Δι' αὐτὸ ἀποδεικνύονται ἀνεπαρ-

κῆ τὰ ἐφοδία του. Διότι τὰ τῆς θεολογίας καὶ εὐσεβείας μας «θεῖα μυστήρια», κατὰ τὸν ἅγιον Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην, «δὲν εἶναι τρόπος νὰ τὰ διδάξῃ τις εἰς ἄλλους ὀρθῶς, ἐὰν πρῶτος αὐτὸς δὲν ἀζιωθῇ νὰ τὰ γνωρίσῃ ἐνεργητικῶς καὶ νὰ τὰ πάθῃ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Καὶ μόνον ἡ φράσις τοῦ συγγραφέως, ὅτι ἡ ἐργασία του «συνίσταται εἰς ἀναθεώρησιν τοῦ περὶ Ἀποφατικοῦ ὕλικου» (τεῦχος Α' σελ. 6) ἀποδεικνύει πόσον διάφορος εἶναι ἡ θεολογία του ἀπὸ τὴν θεολογίαν τῶν Πατέρων, οἵτινες «ἐπάσχον τὰ θεῖα».

Καὶ μόνον ὅτι τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν θέωσιν θεωρεῖ ὡς «μεταβολὴν τοῦ χαρακτήρος καὶ μεταστοιχείωσιν ἡθικὴν» (Β' σελ. 60) μᾶς ἀποκαλύπτει ποίαν ἀντίληψιν περὶ πνευματικῆς ζωῆς ἔχει.

Πᾶσαι αἱ ἀποφατικαὶ ἐκφράσεις τῶν ἁγίων Πατέρων ὡς γνωστὸν ὀργανικῶς συζοῦν, ὡς προσωπικαὶ ἐν Πνεύματι ἐμπειρίαί. Διὰ τοῦτο δὲν πλησιάζονται καὶ δὲν ταξινομοῦνται ὡς ἀδρανῆς καὶ οὐδέτερον «ἀποφατικὸν ὕλικόν». Καὶ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ἀναπόσπαστον στοιχεῖον καὶ μέλος ὅλης τῶν τῆς πνευματικῆς βιοτῆς καὶ ὑπάρξεως. Δὲν ἐξέλεγον οἱ Πατέρες τὸν ἀποφατισμὸν ὡς τὴν καλύτεραν ἢ ἀποδοτικωτέραν μέθοδον, τρόπον ἢ σύστημα, ἀλλὰ κατέληγον ἀναποφεύκτως εἰς ἀποφατικὰς ἐκφράσεις «πάσχοντες οἶον τὴν ἀφαίρεσιν καὶ οὐ διανοοῦμενοι».

3. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ πλησίασμα τῶν Πατέρων γίνεται μὲ τὴν βοήθειαν τῆς λογικῆς καὶ τῆς γλώσσης τῶν θεολόγων τῆς Δύσεως καὶ μὲ πνευματικὰς ἀπόψεις, ἀπορροεῦσας ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν τῆς κλειστῆς εὐσεβιστικῆς νοστορίας, πράγματα καὶ τὰ δύο μὴ χωροῦντα τὸ μυστήριον τῆς μυσταγωγικῆς περιχωρήσεως ὀρθοδόξου θεολογίας & βιοτῆς — διὰ τοῦτο ἔχομεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σύνταξιν μιᾶς ὄντως ἀξιοπεριέργου μελέτης. Εἰς αὐτὴν συμπλέκονται ἐπαινετικαὶ ἐκφράσεις διὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας ἡμῶν μετὰ λίαν ἀπαραδέκτων χαρακτηρισμῶν: Πατερικὰ χωρία ἀπηχοῦνται θείας ἐμπειρίας καὶ ἀπόψεις ψιλαὶ ξένων θεολόγων, ἀσκέτων ὅλων πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας μας. Γνωμὰν δυτικῶν θεολόγων παρουσιάζονται ὡς αὐθεντικὰ διατυπώσεις διὰ τὴν ὑπόμνησιν τῶν Ἀρεοπαγικῶν Συγγραμμάτων, ἐνῶ ἡ ὁμόφωνος συγκατάθεσις καὶ ὁ θαυμασμός, δι' αὐτὰ, ὅλης τῆς

χορείας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας παραθεωροῦνται. Προβάλλεται ὡς ὑγίης μυστικισμός, συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Oosterzee, ὁ τοῦ Θωμᾶ A. Kempis (A σελ. 16) καὶ χαρακτηρίζονται «ὡς καινοφανεῖς καὶ παράδοξοι, ἐὰν μὴ αἰρετικά αἱ διδασκαλίαι τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου» (A' σελ. 78). Παρατίθενται γνῶμαι ἑτεροδόξων θεολόγων, οἱ ὅποιοι κρίνουν τοὺς ἐκτραπέντας εἰς νοσηροὺς συναισθηματισμοὺς μυστικοὺς τῆς Δύσεως. Καὶ καταλήγει ὁ συγγραφεὺς: «... παραχωροῦμεν εἰς τὸν Fisher νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὸς τέλος εἰς τὰς περὶ μυστικῆς Θεολογίας καὶ μυστικισμοῦ γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις μας» (A' σελ. 18).

Ἄλλ' ἡμεῖς ζῶντες εἰς τὴν ἀδιάκοπον καὶ ἐνιαίαν Παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὁμολογοῦμεν, ὅτι οὔτε τὸν Θωμᾶ A. Kempis ἔχομεν ὡς ὑπόδειγμα ὑγινοῦς μυστικοῦ, οὔτε αἱ κρίσεις τοῦ αἰρετικοῦ Fisher, διὰ τὸν ὅλως ξένον δι' ἡμᾶς νοσηρὸν δυτικὸν μυστικισμὸν μᾶς ἐνδιαφέρουν εἰς κάτι, οὔτε σχετίζονται μὲ τοὺς θεοφόρους Πατέρας μας.

Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς ἐκλέγη τὴν θεολογίαν τοῦ Oosterzee ἢ τοῦ Fisher ὡς ὁδηγὸν διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐργασίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἑτεροδόξου Θωμᾶ A Kempis ὡς ὑγίη μυστικισμὸν διὰ τὴν ζωὴν του εἶναι ἐλεύθερος νὰ τὸ πράξῃ. Εἶναι ὅμως ἀσυνεπὲς ἐπιστημονικῶς διὰ τοιοῦτων προϋποθέσεων νὰ ἐπιχειρῇ κατανόησιν τοῦ μυστηρίου τῆς Θεολογίας μας (ἀπὸ τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἕως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ). Καὶ πνευματικῶς ἀπαράδεκτον διὰ τῆς αὐτῆς πείρας νὰ ἀποτολμᾷ νὰ κρίνῃ καὶ κατακρίνῃ τὰς ὑπερφανεῖς ἐμπειρίας τῶν ἁγίων μας, ὅπως ὡς ἐνὸς ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου.

4. Δυστυχῶς διάχυτον ὑπάρχει, εἰς ὅλην τὴν κρινομένην πραγματείαν, τὸ πνεῦμα τῆς δυσπιστίας καὶ ἀνυποληψίας διὰ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων Πατέρων τὰ ὁποῖα ἐξετάζονται. Τὴν ἀρνητικὴν του δὲ στίαν ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ μετριάσῃ — ἢ νὰ ἀποφύγῃ τὰς συνεπείας τῆς — διὰ τῆς χρησιμοποίησεως διαρκῶς πλαγίων ἐκφράσεων. Παράδειγμα εἰς ἐκ τῶν πολλῶν χαρακτηρισμῶν κατὰ τοῦ ἁγίου Συμεῶν: «Θὰ ἐχαρακτηρίζομεν τὰς ὀπτασίας ταύτας ὡς ὅλως ὑποκειμενικὰ φαντάσματα, ἐὰν δὲν εἴχομεν ὑπ' ὄψει ποίας ἀγνῆς καὶ

ἁγίας ἐμπειρίας καὶ ἀσκήσεως κάτοχος ὑπῆρξεν ὁ ὅσιος Συμεῶν (A' σελ. 77).

Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἀφήνει τὸν ἑαυτόν του ἐλεύθερον καὶ ἀνευ οὐδενὸς ἐνδοιασμοῦ ἐξερεύεται ἢ καρδιά του ὄλην τὴν ἀρνησιν τὴν ὁποῖαν κρύβει ἐντὸς τῆς, εἶναι τὰ θεόπνευστα, κατὰ τοὺς Πατέρας, Ἀρεοπαγίτικὰ συγγράμματα.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τοῦ τέλους τῶν δύο τευχῶν, ἡ περιφρόνησις τῶν Ἀρεοπαγικῶν κειμένων παρουσιάζεται ὡς διήκουσα ἰδέα καὶ γραμμῆ. Ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ σήμερον τῆς Ἐθολογικῆς μας Παραδόσεως διήκει μία ἀτελεύτητος σειρὰ ἐκφράσεων θαυμασμοῦ τῶν Πατέρων πρὸς τὰ Ἀρεοπαγίτικὰ καὶ τὸν ἅγιον συγγραφέα των, ὅστις φρυκτωρεῖ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐντεῦθεν τὰ Ἀρεοπαγίτικὰ χαρακτηρισίζονται ὡς «νόθον καὶ ψευδεπίγραφον ἔργον» (A 28), διότι ὁ συγγραφεὺς των «πέτυχε νὰ ὑφαρπάσῃ καὶ ἀφετερισθῇ τὸ κῦρος ἀποστολικοῦ πατρὸς, ἐπιβληθεὶς διὰ τῆς πλαστοπροσωπίας προκαταβολικῶς καὶ ἐπὶ Πατέρων ὀρθοδόξου ὁμολογίας» (A 28). Ὁ Συγγραφεὺς τῶν Ἀρεοπαγικῶν «δὲν δύναται νὰ καταριθμηθῇ εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας» (A 28). Εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι «ἀπεκάθηρε ὁ ἅγιος Μάξιμος τὰ Ἀρεοπαγίτικὰ ἐν μέτρῳ ἰκανῶ ἐκ κακοῦ δικαίου διατυπώσεων, ὀφείλεται τὸ ὅτι ταῦτα δὲν ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Γραμματείας εὐθὺς ἅμα τῇ ἐμφάνει τῶν» (A 28) «Παραπλανηθεὶς ὡς εἴπομεν ἐκ τῆς πλαστοπροσωπείας ὁ ἅγιος οὗτος Πατὴρ ἐσχολίασεν εὐτυχῶς τὰ Ἀρεοπαγίτικὰ... Δὲν ἤτο ἐν τούτοις δυνατόν, παρ' ὅλας τὰς ἀποστροφῆς ταύτας τοῦ Ὁμολογητοῦ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως Μαξίμου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν εὐλαθῶς καὶ ἐν πνεύματι εὐσεβείας μελετητῶν τοῦ σώματος τῶν Ἀρεοπαγικῶν, παρὰ νὰ σημειώσωσι ταῦτα οὐ μόνον κατὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀνεπιθυμήτους ὁδὸς δ' εἰπεῖν καὶ ἐπιβλαβεῖς ἐπαδράσεις» (A 37).

Καὶ συνεχίζεται ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν ἱερῶν τούτων κειμένων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς πραγματείας: «παραθέτομεν στίχους τινὰς ἐξ ἀποφατικοῦ τινος ἀφορισμοῦ περὶ τοῦ θείου, τὸ ὁποῖον ὁ ψευδοδιονύσιος διετύπωσεν, ἐξ οὗ δύναται πᾶς τις νὰ κρίνῃ εἰς ποίας ὀλεθρίας παραπλανήσεις ἐπόμενον εἶναι νὰ παρασύρῃ...» (A 21).

«Πόσον κακόηχος καὶ παραπλανητικὴ κα-

θίσταται ἡ ἐξωτερικὴ ὁμοίότης καὶ κρήσις τοῦ κοινοῦ λεξιλογίου ὑπὸ τε τοῦ Πλωτίνου καὶ τοῦ ψευδο - Διονυσίου διαπιστώνει πᾶς τις» (Α 36).

«Ὡς παρετήρησεν ὀρθῶς ὁ P. Leberton «πᾶσαι αἱ θεωρίαι τοῦ Διονυσίου (περὶ τῶν θείων ὀνομάτων ὡς μὴ ἀναποκρινομένων εἰς τὴν θείαν ὑπερβατικότητα) δὲν μᾶς ἀναβιβάζουν ὑπεράνω τῆς φυσικῆς θεολογίας» (Α 30).

Κατὰ δὲ τὸν Oosterzee «ὁ Θεὸς μεταπίπτει (διὰ τῆς θεολογίας τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου) εἰς τι ἀφηρημένον καὶ ἀκαθόριστον Ὅν, εἰς εἶδος τι σκοτεινῆς πρωταρχικῆς αἰτίας, ἣτις οὔτε ὑφ' Ἐαυτῆς βυθομετρεῖται οὔτε ὑπ' ἄλλου τινὸς εἶναι δυνατόν νὰ βυθομετρηθῇ...» (Α 38).

5. Κατ' ἀντίθεσιν ὅμως πρὸς τὸν κ. Τρεμπέλαν καὶ τοὺς δυτικοὺς θεολόγους ἡ Ἐκκλησία σέβεται ὡς Ἅγιον, ἀπλανῆ ὁδηγὸν καὶ πατέρα Παγκόσμιον τὸν συγγραφέα τῶν Ἀρεοπαγικῶν. Καὶ τοῦ ἀπευθύνει κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς του, τὴν 3ην Ὀκτωβρίου, τὸν χαρακτηριστικὸν χαιρετισμόν: «χαῖρε ὁδὸς ἀπλανῆς σωτηρίας· χαῖρε φραγμὸς ἀσεβῶν παροδίας. Χαίροις Πάτερ Παγκόσμιε».

Ὁ δὲ ἅγιος Μάξιμος δὲν ἐπλησίασε τὰ Ἀρεοπαγικὰ μὲ τὴν διάθεσιν κριτοῦ (οὔτε πολὺ περισσότερον μὲ τὴν αὐθάδειαν κατακριτοῦ) διὰ τὰ τὸ «καθάρη», ἀλλὰ μὲ τὴν εὐλάβειαν μαθητοῦ καὶ ταπεινοῦ μελετητοῦ ἀναφέρεται «τῷ παναγίῳ καὶ ὄντως θεοφάντορι Διονυσίῳ τῷ Ἀρεοπαγίτῃ» (P. G. 91, 661 A). Καὶ ἀναφέρει εἰς τὴν Μυσταγωγίαν του, ὁ ἅγιος Μάξιμος, (ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σχόλιον εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν» τῶν Ἀρεοπαγικῶν): «Οὐ πάντα τῷ μακαρίῳ γέροντι (Διονυσίῳ) θεωρηθέντα λέγειν ἀμυδρότερον δύναμαι· πλὴν εὐσεβῆς, χάριτι τοῦ τὰ ἐσκοπιμένα φωτίζοντος Θεοῦ...» (P. G. 91, 661 B - D). Καὶ ἐπὶ πλῆον τοῖς, «τολμηρὸν γὰρ καὶ αὔθαδες καὶ ἀπονοίας ἐγγύς, ἐγχειρεῖν τοῖς ἐκεῖνου πειρᾶσθαι, τὸν μήτε χωρεῖν αὐτὸν ἢ νοεῖν δυνάμενον καὶ ὡς ἴδια προκομίζειν τὰ ἐνθέως ἐκεῖνῳ μόνῳ διὰ τοῦ Πνεύματος φανερωθέντα μυστήρια» (P. G. 91, 661 A).

Καὶ πάντες οἱ μεταγενέστεροι Ἅγιοι, ὡς ὁ Ἱωάννης Δαμασκηνός, Θεόδωρος Στουδίτης, Ἀνδρέας Κρήτης, ἀποκαλοῦν τὸν Ἀρεοπαγίτην πάνσοφον, ἱεροφάντην, θεσπέσιον, ὑ-

φηγητὴν καὶ μύστην καὶ θεωρὸν τῶν ἀλήπτων (P. G. 97, 1065). Ὁ δὲ «ἀπροσάκχιτος ὑπέρμαχος τῶν θεολόγων» ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς τὸν θεωρεῖ κανόνα τῆς Ὁρθοδοξίας: «Διονύσιος ὁ μέγας... οὐδ' ἄνευ ἐπιπνοίας θείας... τὴν ἀσφαλεστάτην καὶ ἀληθῆ θεολογίαν τοῖς εὐ φρονουοῖσι διετρέψανσεν, ὡς ἂν ἡμεῖς ταύτη κανόνι καὶ φωτὶ χρώμενοι καὶ δι' αὐτῆς ὀρθοτομοῦντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τοὺς κατὰ τι ταύτης ἐκκλίνοντας καὶ παρατρεπομένους εὐκερῶς τε διορῶμεν καὶ λυσιτελεῶς εὐθύνωμεν...» (Συγγράμματα, τόμ. 2, σελ. 69).

Καὶ ὁ σύγχρονος, σεμνός, Ὁρθόδοξος Καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς π. Δημήτριος Στανιλῆας ἐξηγεῖ σαφῶς διατὶ ἡ Δύσις δὲν κατενόησε τὸν ἅγιον Διονύσιον: «Ἡ Ἀνατολὴ ἔκαμε λόγο σπῆ διδασκαλία της γιὰ ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, ἀδιάφορο ἂν τις ὠνόμασε ἔτσι ἢ ἄλλοιῶς. Ἔδωσε μὴ λύσι ποὺ μ' αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος ἐστήριξε τὴν ὑπερβατικότητα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀναγνώρισε μιὰ συνάντησι ἀνάμεσα στὸ Θεὸ καὶ τὰ δημιουργήματα, μιὰ παρουσία τοῦ Θεοῦ μέσα στὰ δημιουργήματα, μιὰ προσέγγισι τῶν δημιουργημάτων στὸ Θεό. Ὁ Διονύσιος βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴ γραμμῆ, βεβαιώνει αὐτὴ τὴν ἄποψι. Ἡ Δύσις, μὴ κατανοῶντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸν Διονύσιο, δὲν τὸν κατενόησε σωστά». (Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν «Μυσταγωγίαν» σελ. 31, σειρὰ «Ἐπὶ τὰς Πηγὰς»).

6. Ἐξ ὧν αὐτῶν καταφαίνεται, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ διαφορᾶς ἀποχρώσεως καὶ τόνου ἐκφράσεως, ἢ ὁποία χωρίζει τὸν ἐν λόγῳ συγγραφέα ἀπὸ τοὺς θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ περὶ ἀποστάσεως καώδους.

Ἐνῷ ἐμφανίζεται κατ' ἀρχὴν ὅτι τὸ πάθος του κατὰ τῶν Ἀρεοπαγικῶν ὀφείλεται εἰς τὴν «πλαστοπροσωπεῖαν» τοῦ συγγραφέως των, ἐν τέλει ἀποκαλύπτεται ὅτι ἔχει ἔξανα πρὸς τοὺς Πατέρας κριτήρια. Υἱοθετεῖ τὴν στάσιν τῶν δυτικῶν θεολόγων καὶ προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἐμβάλῃ ἕνα πνεῦμα ὀλεθρίου ἀμφισθητήσεως. Δὲν ἀρνεῖται μόνον τὴν πατρότητα τῶν Ἀρεοπαγικῶν, ἀλλὰ καὶ βλέπει τὸ περιεχόμενον των ὅπως τὸ βλέπει ἡ Δύσις. Καὶ ὅχι μόνον ἀμφισθητεῖ τὴν ὀρθοδοξίαν των, ἀλλὰ τὰ θεωρεῖ καὶ ὡς ἄγοντα οἰονεῖ εἰς ἀθεῖαν.

Ἐὰν δὲ κατορθώσῃ διὰ τῆς ψιλῆς λογικῆς νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι εἶναι ὀρθὴ ἐν προκειμένῳ ἡ κρίσις τοῦ Oosterzee ἢ ἐνὸς Leberton καὶ ὅχι

ἡ πνευματικὴ αἴσθησις ὀλοκλήρου τῆς χορείας τῶν ἁγίων Πατέρων μας, τότε αὐτομάτως ἐκκέει ἐντὸς μας τὴν γενικὴν δυσπιστίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὀλόκληρον. Διότι αὕτη ἐδέχθη τὰ Ἀρεοπαγίτικα. Ὁ κυμὸς τῶν ἐκφράσεων καὶ ἐμπειριῶν τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἔχει ἀπλωθεῖ, ζωογονήσει καὶ καθοδηγήσει τὴν ὄλην Πατερικὴν ζωὴν καὶ θεολογίαν. Εἰς τὰς Θεολογικὰς Ἐκατοντάδας τοῦ ἁγίου Μαξίμου συννάκις, εὐρίσκομεν ὀλοκλήρους παραγράφους αὐτολεξεῖ ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ ἁγ. Διονυσίου.

Δι' αὐτὸ ἀυθορμήτως ἀπαντῶμεν εἰς τὴν συγγραφέα: δὲν παρεπλανήθησαν οἱ Πατέρες, Διότι δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ περιμένουν τὰ ἀποτελέσματα κριτικῆς περὶ τῆς συγγραφικῆς καταγωγῆς τῶν κειμένων διὰ νὰ ἀποφανθοῦν περὶ τοῦ ποῖον εἶναι πνευματικῶς γνήσιον ἢ νόθον. Δὲν ἔχουν ἀνάγκην τοῦ φωτὸς τῆς ἐπιστήμης διὰ νὰ μᾶς ὀμιλήσουν διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν ὁποῖαν ζητοῦμεν — ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θεόφρονες — καὶ διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ὁποῖαν ποθοῦμεν· ὅπου τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης εἶναι σκότος· ὅπου σιγᾶ «πᾶσα σὰρξ βροτεία» καὶ ἀκούεται ὁ Λόγος· «ὄπου τὸν Θεὸν ἡ τελεία μόνη κέκραγε σιγῇ καὶ ἡ παντελής καθ' ὑπεροκὴν ἀγνωσία παράστησιν» (Μαξίμου Ὁμολ. Φιλοκαλία, Β' 175).

7. Δὲν δονεῖται ὁ θράκος εἰς τὸν ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς ἐδομήθη ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ «ξένη» διὰ τὸν κόμον λογικῆς Τῆς, ἀπὸ τὰς ἀξιομειομενάς ἐπιστημονικὰς γνώσεις ἢ ὑποθέσεις. Σεβόμεθα τὴν ἱστορίαν. Δὲν ταρασσομέθα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης. Ἀξιοποιοῦμεν τοὺς καρποὺς τῶν φιλολογικῶν ἐρευνῶν. Καθοδηγοῦμεθα ὅμως ἀνεκάθεν ἀπλανῶς καὶ εὐαισθητῶς εἰς τὴν πίστιν καὶ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς ἀπὸ «τὰς τῶν ἁγίων θεοπνεύστους θεολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὸ εὐσεβὲς φρόνημα» (Συνοδικὸν Ὁρθοδοξίας).

Δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ τόσο ἐὰν συγγραφεὺς τῶν Ἀρεοπαγικῶν εἶναι ὁ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ ἀποστόλου Παύλου πιστεύσας ἁγ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἢ ἄλλο μεταγενέστερον μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ μᾶς ἀναπαύει εἶναι τὸ πῶς ὠμίλησε διὰ τὰ Ἀρεοπαγίτικα ἢ συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐὰν ὑπάρχουν εἰς τὰ κείμενα αὐτὰ νεοπλατωνικὰ ὀρολογίαι, αἱ ὁποῖαι ἐνοχλοῦν τὸν συγγραφέα τῆς πραγματείας, δὲν μᾶς ταρα-

σοῦν ἀλλὰ μᾶς χαροποιοῦν. Ὅπως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Κύριος προσέλαβε καὶ ἐθέωσε, διὰ τῆς Ἐνσαρκωσῆς Του, ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, δὲν μᾶς λυπεῖ οὔτε μειώνει τὴν θεότητά Του, ἀλλὰ μᾶς σώζει καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητον πρὸς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν Του. Καὶ οἱ θεολόγοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας προσέλαβον, ἀξιοποίησαν καὶ ἔωσαν ὄλον τὸν κόπον, τὴν ἀναζήτησιν καὶ ἔκφρασιν τῶν πρὸ αὐτῶν φιλοσόφων.

Ἡ τόσον διάφορος ἀντίδρασις εἰς τὸ αὐτὸ βασικὸν κείμενον τῶν Ἀρεοπαγικῶν ἀποδεικνύει τὴν καὴθῆ ἀπόστασιν ἢ ὁποῖα ὑπάρχει μεταξὺ τῆς θεολογικῆς αἰσθήσεως καὶ τῶν πνευματικῶν κριτηρίων τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἐκείνων τοῦ συγγραφέως τῆς πραγματείας. Ἐὰν εἶχεν ὄντως ὀρθόδοξον φρόνημα καὶ ὑγιῆ πνευματικὰ κριτήρια θὰ ἀντέδρα καὶ θὰ ἠσθάνετο ἐν προκειμένῳ, ὅπως ὀλόκληρος ἡ χορεία τῶν Ἁγίων μας, ἢ ὁποῖα ἐνετρώφησεν εἰς τὰ συγράμματα αὐτὰ.

Περιφρονοῦντες καὶ ὑβρίζοντες τὰ Ἀρεοπαγίτικα, περιφρονοῦμεν ὄλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀνεπιφυλάκτως καὶ ὀλοθύμως ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτῶν. Δι' αὐτὸ ἀπορρίπτων ὁ συγγραφεὺς τὰ Ἀρεοπαγίτικα, εἶναι ἐπόμενον νὰ ἔχη ἐπιφυλακτικὴν καὶ ἀρνητικὴν στάσιν πρὸς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συμφωνοῦν μετὰ τοῦ ἁγίου συγγραφέως τῶν Ἀρεοπαγικῶν καὶ εὐρίσκουν τὰς ἐμπειρίας καὶ ἐκφράσεις του συμφωνῶν πρὸς τὰς ἰδικὰς των.

8. Οὕτω καὶ τὴν περὶ ἀκτίστων ἐνεργειῶν θεολογίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας δυσκολεύεται νὰ δεχθῆ ὁ συγγραφεὺς «ὡς δυσκόλως συμβιβαζομένην πρὸς τὴν ἀπλότητα τῆς θείας οὐσίας καὶ πρὸς τὸ ἀναφῆς καὶ ἀπολύτως ἀπροσπέλαστον αὐτῆς» (Β' 56). Τὸν δὲ στύλον τῆς Ὁρθοδοξίας ἅγιον Γρηγόριον Παλαμᾶν, εὐρίσκει «ἐν τινι μέτρῳ εἰς τὴν αὐτὴν (μετὰ τοῦ Βαρλαάμ) παρασυρθέντα συγχυσιν κατὰ διεύθυνσιν ἀντίθετον» (Β' 37).

Τὰς ἐκοτάσεις καὶ θεοπτίας τῶν Προφητῶν δὲν θέλει νὰ σχετιζόμεν ἢ ταυτίζόμεν μετὰ τὰς θεοπτίας τῶν θεοφόρων καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος κινουμένων Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας μας (Β 66), ἐνῶ σαφῶς ὑποτιμᾶ τὰς ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἐμπειρίας τῶν ὁσίων μας, διότι εὐρίσκει καὶ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις ἐκοτάσεως, «θείου ἔρωτος» (ὅπως εἰς τὰς θρησκείας ἀρχ. Ἑλλάδος, Ἰνδιῶν, Σινῶν, Αἰγύπτου) καὶ τὰ μέχρι σήμερον φαινό-

μενα πυροθασίας και χορού δερβισῶν (Α 56).

Τὸν ἅγιον Συμεῶν, τοῦ ὁποῖου «τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν πρόσωπον ἠκτινοβόλει καὶ ἤστραπτεν ὡσάν ἄλλος δεύτερος ἥλιος» (ἅγ. Νικόδημος Ἀγιορείτης), τὸν θεωρεῖ ὡς νοσηρὸν συναισθηματιαν. Καὶ «εἰς τὴν εὐαίσθητον καὶ λίαν συναισθηματικὴν ιδιοσυγκρασίαν τοῦ ὀφείλονται αἱ ἀσπείρευτοι ροαὶ τῶν δακρύων του...» (Α 62).

Διὰ τὰς πνευματικὰς δὲ ἐλλάμψεις καὶ θείας ἐκστάσεις τοῦ αὐτοῦ Ἀγίου ἰσχυρίζεται: «... δὲν ἀποκλείομεν, ὅταν μάλιστα πρόκειται περὶ ιδιοσυγκρασιῶν εὐαισθητῶν ἐξ ὑπερεντάσεως τῶν νεύρων καὶ ὑπερκοπώσεως καὶ ἐξ ἀφειτηρίας προϋπαρκούσης προκαταλήψεως νὰ λάβωσι χώραν καὶ τοιαῦται ἐκδηλώσεις...» (Α 74).

Ἄλλο βίος ὅλος τοῦ ἁγ. Συμεῶν, κατὰ τὸν ἅγ. Γρηγόριον Παλαμᾶν, εἶναι ἐν θαύμα καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, συγγράμματα ζωῆς (Συγγράμματα, τόμ. Α΄ σελ. 404 - 405). Ὁ ἅγ. Νικόδημος μᾶς παρουσιάζει τὸν ἅγ. Συμεῶν ὡς ἐπὶ γῆς θεωθέντα: «ἐντεῦθεν ἤξιώθη νὰ γίνῃ ἀπλοῦς, ἀνειδέος, ἀσχετος πάντων... διὰ τῆς ὑπὲρ νοῦν ἐνώσεως κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον» (Ἀκολουθία ἁγ. Συμεῶν, σελὶς 105), τὰ δὲ συγγράμματα αὐτοῦ συνιστᾷ ὡς «τὴν σάλπιγγα τῆς θεώσεως... τῆς θεολογίας τὸ ὕψος... τῶν μυστικῶν δογμάτων τὸ θησαυροφυλάκιον» (ἐν. ἀν. 112 - 13). Ἀντιθέτως ὁ κ. Τρεμπέλας θεωρεῖ τὰ αὐτὰ συγγράμματα παράδοξα καὶ αἰρετικά: «τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν διδασκαλιῶν τούτων τοῦ Συμεῶν, αἰτινες, ἐὰν ὑπὸ πινων ἤθελον θεωρηθῆν ἂν μὴ αἰρετικά, τοῦλάχιστον θὰ παρουσιάζοντο καινοφανεῖς καὶ παράδοξοι» (sic) (Α 78).

Εἶναι φανερὸν ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ καταστάσεως ἄκρωσ σοβαρᾶς.

Καὶ ἦτο μὲν γνωστὸν ὅτι δὲν εἶχεν ἀξιοποιηθῆ ὁ πνευματικὸς πλοῦτος τῶν Νηπτικῶν Πατέρων μας ἀπὸ τὰ νεώτερα κινήματα εὐσεβισμοῦ, ἀλλὰ τὸ νὰ ἐξαπολυθῆ μία τοιαύτη βλάβη ἐπίθεσις κατὰ τῶν θεοφόρων θεολόγων τῆς Παραδόσεώς μας ἦτο ὅλως ἀπροσδόκητον. Τὸ νὰ μὴ παρουσιασθῆ δὲ οὐδεμία ἀντίδρασις εἶναι χαρακτηριστικόν. Καὶ τὸ νὰ προβάλλεται εἰς τοὺς ὀρθοδόξους νέους ἡ πραγματεία αὕτη ὡς αὐθεντικὴ παρουσιάσις τῶν Πατέρων μας εἶναι ἀπαράδεκτον.

9. Ἴδιαίτερος σήμερον θὰ ἔπρεπε αὐθορ-

μήτως καὶ ὀλοφύκως νὰ προβάλλωμεν καὶ νὰ συνιστᾶμεν τοὺς θεοφόρους Πατέρας μας (ὡς τὸν ἅγ. Συμεῶν καὶ τὸν ἅγ. Γρηγόριον Παλαμᾶν) ὡς τοὺς ἀληθεῖς καὶ αὐθεντικούς διδασκάλους τῆς ὄντως ζωῆς. Ἰδιαίτερος σήμερον, ὅποτε οἱ νέοι ὄλου τοῦ κόσμου ἐκ τῆς στείρας ὀδοιπορίας εἰς τὴν ἄνυδρον καὶ ἔρημον χώραν τοῦ συγχρόνου λεγομένου πολιτισμοῦ καὶ ἀνικανοποίητο ἀπὸ τὸν ζῆρὸν ἐπιστημονισμὸν καὶ τὰ εὐτελεῖ παρασκευάσματα τοῦ ἀνοητοῦ πειτισμοῦ, ματαίως ἀναζητοῦν τὴν ψυχοσωματικὴν τῶν ἰσορροπίαν εἰς τὰς παραπλανητικὰς μαγεῖας καὶ ἀγυρτείας τῶν «γκουροῦ» τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. (Ἡ ἀσθένεια αὕτη φθάνει ἤδη καὶ εἰς τοὺς ἰδικούς μας φοιτητάς). Καὶ ἀντὶ νὰ πράξωμεν αὐτὸ ἐρχόμεθα νὰ κατασιπλώσωμεν τὸ κύρος τῶν Πατέρων καὶ νὰ θέσωμεν εἰς ἀνυποληψίαν τοὺς Ὅσιους μας διὰ παρομοίων «θεολογικῶν» ἐργασιῶν.

Δὲν ἐπιτρέπει ἡ τραγικότης τῶν καιρῶν νὰ ἀσκολούμεθα μὲ τὸν εὐσεβισμὸν καὶ τὴν γηράσασαν θεολογίαν τῶν σχολαστικῶν ἐργαστηρίων, ἡ ὁποία ἐνῶ καταρᾶται συνήθως τὴν Δύσιν, οὐσιαστικῶς τρέφεται ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῆς Δύσεως, ὑποφέρει ἀπὸ τὸν δικασμὸν τῆς καὶ μεταδίδει τὴν ἀσθένειαν τῆς.

Δὲν κατηγοροῦμεν τὰ πανεπιστήμια οὐτε τὰ σωματεῖα. Ἐκφράζομεν τὸν ἀλάλητον στεναγμὸν τῶν Ἀγίων, ζώντων καὶ τετελειωμένων, διὰ τὴν παραποίησιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἀγνωσίαν, ἡ ὁποία βασανίζει τὸ σῶμα τῆς νεοελληνικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Θεολογία τῶν Πανεπιστημίων καὶ αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ κινήσεις πρέπει νὰ ἀναβαπτισθοῦν εἰς τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεώς μας, ὅποτε θὰ εὔρουν νέας δυνάμεις καὶ μεθόδους ἐργασίας καὶ εὐαγγελισμοῦ. Θὰ παύσῃ ἡ σύγχυσις γλωσσῶν καὶ κριτηρίων, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὴν Βαβέλ καὶ τὴν πλῶσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας προβλημάτων.

Δυστυχῶς, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν κρινομένην πραγματείαν, πολλοὶ σύγχρονοι θεολόγοι, ζοῦν, θεολογοῦν καὶ προσεύχονται ὅλως διαφόρως ἀπὸ ὅ,τι οἱ Πατέρες: Ἄλλην ἰδέαν ἔχουν διὰ τὴν πίστιν, τὴν θεολογίαν καὶ τὴν ζωῆν. Ἐκεῖ ὅπου οἱ Πατέρες διακρίνουν θεόπνευστον ἔκφρασιν καὶ ἀλλοίωσιν θείας ἐνεργείας, ἐκεῖνοι εὐρίσκουν ἀφορμὰς ὀδηγούσας εἰς ἀθεΐαν καὶ ἀγνωστικισμόν.

Ἡ ἀπομάκρυνσις δὲ αὐτὴ ἀπὸ τὴν βιουμένην Ὁρθόδοξον Θεολογίαν σημαίνει καὶ τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀνικανότητα τῆς συμπαράστασεως εἰς αὐτόν.

Εἶναι ἄχρηστος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου μία τοιαύτη σχολαστικὴ καὶ ἄνικμος πνευματικῶς θεολογία. Καὶ εἶναι φύσει ἀπορηπιέα μία ἀσπόνδυλος δογματικῶς εὐσεβολογία, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὴν θέωσιν βελτίωσιν τοῦ χαρακτῆρος. Ἡ θεολογία αὐτὴ ἐκπνέει. Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς ζωῆς δὲν δύναται νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν καθολικὴν κρίσιν τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ τὰ δύο (θεολογία καὶ εὐσεβισμὸς) εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰς συνεπεΐας τῆς πνευματικῆς καταπτώσεως τῶν καιρῶν μας.

Ἐὰν ἦτο αὐτὴ ἡ Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, δὲν θὰ ἐδημιούργει θεοφάντορας Πατέρας καὶ Ὁμολογητάς, ἀλλὰ ψυχροὺς ἐπιστημονικοὺς ἐρευνητὰς καὶ συζητητὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Καὶ ἐὰν ἦτο αὐτὴ ἡ πνευματικότης τῆς Παραδόσεώς μας, δὲν θὰ ἐδημιούργει τοὺς Νηπιτικούς Πατέρας, ὡς «θεοὺς κατὰ χάριν» καὶ «λύχνους διακρίσεως», ἀλλὰ νοσηροὺς συναισθηματολόγους, ἔρμαια τῶν ψυχικῶν παραιοθήσεων.

10. Ἄλλ' εἰς τὴν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μία ἱερὰ περικύρρησις τῆς ζωῆς θεολογίας καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ἱεουργεῖται. Οἱ θεολόγοι εἶναι ἅγιοι. Καὶ οἱ ἅγιοι εἶναι θεολόγοι. Οἱ πρῶτοι θεολογοῦν διὰ τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου των. Καὶ οἱ δεῦτεροι ἀγιάζουν τὴν κτίσιν διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τῆς ὑγιοῦς θεολογίας των.

Δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ κεχωρισμένως, οὔτε ὑπάρχει συγκεχυμένως, ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀγιότης καὶ ἡ θεολογία, ἡ προσωπικὴ πνευματικὴ κάθαρσις καὶ ἡ ὀρθὴ δογματικὴ διατύπωσις. Δι' αὐτὸ πάντοτε οἱ ἀληθεῖς θεολόγοι καὶ οἱ πραγματικοὶ ἅγιοι γνωρίζονται ὡς ἱεροφάνται καὶ μυσταγωγοὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ἡ ἱερὰ ἡμῶν Παράδοσις ὀμιλεῖ διὰ τὸν θεολόγον, ὅχι ὡς διὰ τὸν εἰδικὸν ἐπιστήμονα, τὸν δυνάμενον νὰ ταξινομηθῇ «ἀποφατικὸν ὑλικὸν» ἢ νὰ συγγράψῃ πραγματείας, ἀλλ' ὡς διὰ τὸν ἅγιον, τὸν μυηθέντα εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν καὶ ἀίσηθαι.

Ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἅγιον, ὅχι ὡς τὸν ἀπλῶς ἠθικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' ὡς κατὰ χάριν θεόν. Καὶ ὀμιλεῖ διὰ τὴν Θεολογίαν τοῦ κατὰ χάριν τούτου θεανθρώπου, τοῦ μόνου ἀληθῶς καὶ ἀ-

ψευδῶς θεολόγου τῆς Ἐκκλησίας, ὅχι ὡς διὰ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς διανοητικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ ὡς διὰ τὴν χάριν τὴν προχεομένην καὶ προειμένην φυσικῶς καὶ ἀενάως ἐκ τῆς — ἀπροσίτου εἰς ἡμᾶς — θεωθεΐσης φύσεώς του. Καὶ ἡ χάρις αὐτὴ φθάνει εἰς τοὺς ποιοτὺς ὡς θεῖος δροσισμὸς, παράκλησις καὶ τροφή: «Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ καὶ νέε Θεολόγε... τὸ ἀληθινὸν μάνα, τὸν Χριστόν, ἀενάως ἀναβλύζον ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τὰς θεολογικάς σου διδασκαλίας ἡμῖν παρέθηκας ὡς μάνα πνευματικὸν καὶ οὐράνιον». (διὰ τὸν ἅγιον Συμεὼν ἀπὸ τὸν ἅγ. Νικόδημον. Ἄκολουθία σελ. 54 - 55).

Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ ταξινομήσεως κάποιου οὐδετέρου ὑλικοῦ, ἀλλὰ περὶ συλλήψεως, ἐνυποστάτου φωτισμοῦ, θείας κυοφορίας καὶ ἀπορρήτου τοκετοῦ: ἀναβλύσεως ὕδατος ζῶντος καὶ οὐρανοῦ μάνα δι' ὅλους τοὺς παστοὺς.

Δὲν περιμένομεν ἀπὸ ἓνα ὀρθόδοξον θεολόγον νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἀπλῶς μίαν κριτικὴν ὑπόθεσιν διὰ τὴν συγγραφικὴν του καταγωγὴν ἐνδὸς κειμένου καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ μᾶς παραθέτῃ σειρὰν ἀτομικῶν του ἀπόψεων, ἀνεξαρτήτων «τοῦ εὐσεβοῦς φρονήματος τῆς Ἐκκλησίας».

Ἀντιθέτως περιμένομεν ἀπὸ τὸν θεολόγον διὰ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πνευματικῆς του ἐμπειρίας, τῆς βεβαπτισμένης ἐν Πνεύματι, ὑπάρξεώς του καὶ τῆς μορφωτικῆς του καταρτίσεως νὰ μᾶς φανερώνη ἐν σμικρῷ ζῶσαν τὴν Ἐκκλησίαν: Διὰ τῆς διανοητικῆς του ἐργασίας καὶ τῆς πνευματικῆς του παρουσίας νὰ μᾶς ἀποκαλύπτῃ πῶς λειτουργεῖ ὁ θεανθρώπινός Της ὀργανισμὸς. Πῶς καὶ ποῖα προσλαμβάνει καὶ θεώνει. Καὶ ποῖα, πρόσωπα ἢ θεωρίας, ἀποβάλλει καὶ ἀφορίζει ὡς ξένα στοιχεῖα τῆς ἀψευδοῦς καὶ καθολικῆς σωτηρίας τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται καὶ προσφέρει εἰς τὴν σύμπασαν κτίσιν.

Θεολογία, ἐν τέλει, εἶναι αἱ ἐπαπτώσεις τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου, τὰ ἐνεργήματα τῆς θεωθεΐσης (ἢ θεουμένης) ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ θεολόγου.

11. Διατί νὰ περιπλανώμεθα ματαίως εἰς τὴν ἄγονον ἀπασχόλησιν μὲ μίαν ἐγκεφαλικὴν καὶ περιττὴν θεολογίαν, καὶ μίαν ἀνυπόστατον καὶ ἀνουσίαν εὐσεβοζωίῃν; Καὶ τὰ δύο εἶναι ἄγνωστα εἰς τὴν ἁγίαν Παράδοσιν μας, ξένα καὶ ἀνάξια πρὸς τὰς ἐφέσεις καὶ ἀνάγκας

τοῦ ἀνθρώπου.

Διατί νὰ μὴ «ἐρωτῶμεν τοὺς Πατέρας καὶ Πρεσβυτέρους διὰ τὰ ἀναγγέλλουν» εἰς ἡμᾶς τὴν Ἀλήθειαν, ἀλλὰ νὰ καταφεύγωμεν εἰς ξένους, ἀνιδέους περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ταλαιπώρους;

Διατί ἐὰν ἔχωμεν ἀπορίας διὰ τὸν ἅγιον Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον νὰ μὴ ἐρωτῶμεν τὸν ἅγιον Νικόδημον; Καὶ διὰ τὰ Ἄρεοπαγικὰ κείμενα τὸν Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν καὶ ἄλλους τοὺς λοιποὺς Ἀγίους μέχρις ἡμῶν;

Ποῖος καὶ πότε μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν ἀδιάσπαστον αὐτὴν χορείαν τῶν θεοφόρων Πατέρων μας καὶ μᾶς ἔφερε τοὺς «συντηρητικὸς θεολόγους», ὡς συνετοὺς καὶ εὐσεβεῖς (οἱ ὅποιοι τελικῶς μᾶς παρουσιάζουν τοὺς Ἀγίους πλανηθέντας) καὶ τοὺς ἀνερματίστους συγκρητιστὰς ὡς «προοδευτικὸς» καὶ συγχρονισμένους, οἱ ὅποιοι θεωροῦν τοὺς Πατέρας ὡς «ξεπερασμένους»;

Δὲν ἀναπαύομεθα οὔτε μὲ τοὺς πρώτους, οὔτε μὲ τοὺς δευτέρους. «Τὰ πρόβατα οἶδασι τῶν ποιμένων τὴν φωνήν, ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσι».

Οἱ θεοφόροι Πατέρες μας δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν «σύνεσιν τῶν συνετῶν, οὔτε ἀπὸ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν». Ἡ χάρις τῆς θεολογίας των καὶ τὸ θαῦμα τῆς καινῆς βιοτῆς των εἶναι σκάνδαλον καὶ μωρία διὰ πᾶσαν νόθον θεολογίαν καὶ νόθον τρόπον ζωῆς.

Καὶ ἐνῶ εἶναι θλιβερόν τὸ γεγονός, ὅτι ἐγράφη μία, ὡς ἡ κρινομένη, θεολογικὴ πραγματεία, ἐκφραζομένη ὡς ἐκφράζεται διὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας μας, εἶναι συγχρόνως παρήγορος ἢ σαφῶς δι' αὐτῆς γινομένη διαπίστωσις τῆς καταρρέυσεως τῆς ψευδοῦς πίστεως καὶ τῆς φαινομενικῆς πνευματικότητος, ἢ ὁποία ἐπέρχεται διὰ τοῦ πλησισμοῦ καὶ μόνου τῆς πυρφόρου Θεολογίας τῶν Ἀγίων μας.

Διαρρηγνύονται τὰ εἶδωλα, τὰ συστήματα καὶ σχήματα μίᾳ πεπονημένης θεολογίας, ἀναμετρώμενα μὲ τὴν ζῶσαν θεολογίαν καὶ διαστελλόμενα εἰς τὴν ἀφόρητον δι' αὐτὰ ἀποφατικὴν δοκιμασίαν καὶ ἔκφρασιν: «Ρημάτων σου ὁ φθόγγος ὡςπερ τις οὐράνιος ἤχος φερόμενος, τὰς ἀθέους φρένας κατεβρόντησε λόγῳ τῆς χάριτος καὶ δογμάτων θείας μαρμαρυγαίταις φανωτάταις, τῶν ποσῶν τὰς καρδίας ἐξάμακρυνεν» (ἀκολουθία ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου).

Σκανδαλίζονται καὶ παραλύονται αἱ πνευ-

στικάς μας ἀντιλήψεις περὶ ἀγιότητος, ὡς «βελτιώσεως τοῦ χαρακτῆρος», παραβαλλόμενα μὲ τὰς παναγίας ἐμπειρίας τῶν Ἀγίων μας, τῶν συλλαμβανόντων τὸν Χριστὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν «ὡς φῶς ἐνυποστάτως καὶ οὐσιωδῶς, ὁρῶμενον ἀοράτως καὶ κατανοούμενον ἀκατανοήτως, μὲ μορφήν ἄμορφον καὶ ἰδέαν ἀνεῖδον».

12. Δὲν εἶναι ὄντως ἀληθὲς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς μυωπικῆς μας λογικῆς κρίνομεν ὡς τοιοῦτον· οὔτε ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἀρχίσωμεν τὴν θεολογίαν μας, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ νὰ κατακρίνωμεν τὴν Ἀλήθειαν. Ἀρχίζομεν ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρας μας, «τὰ μεγάλα στοιχεῖα, τὰ τὴν πίστιν ὡςπερ κτίσιν συνιστῶντα». Αἰσθανόμεθα ὅτι εἴμεθα ἐσκοπισμένοι καὶ ψευδεῖς. Καὶ αὐτοί, οἱ Ἅγιοι, εἶναι ἀλήθεια καὶ φῶς. Αὐτοὶ θὰ μᾶς ὀδηγήσουν ἐκεῖ ὅπου θέλομεν νὰ φθάσωμεν καὶ μόνου μας, μὲ τὴν κρίσιν μας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ κατορθώσωμεν.

«Τοῦτ' ἔστιν ἀληθὲς εὐσέβεια, τὸ μὴ πρὸς τοὺς θεοφόρους Πατέρας ἀμφοισητεῖν. Καὶ γὰρ τῶν προειρημένων ἁγίων αἱ θεολογίαι ὄρος εἰσιν θεοσεβείας ἀληθοῦς καὶ χάραξ... κἂν περιέληθαι τις μίαν γοῦν αὐτῶν, ἐκεῖθεν ὁ τῆς κακονοίας τῶν αἰρετικῶν ἐσμός εἰσρυσσεται πολὺς» (Συγγράμματα ἁγ. Γρηγορίου, τόμ. Β' σελ. 483).

Ἡ ἁμαρτία, εἰς τελικὴν ἀνάλυσιν, εἶναι μία· ἡ ἀποστασία ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους Του. Ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἀρνηθῶμεν τὸν Πατέρα μας τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τοὺς Πατέρας μας τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Του. Τότε θὰ αἰσθανθῶμεν ἄποροι καὶ ἀπερριμμένοι, ὡς ἀπωφανισθέντα βρέφη, ἔκθετα εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὸ σκότος τῆς κολάσεως. Μακρὰν ἀπὸ τὴν θέρμην τῆς ζωῆς, ποὺ εἶναι ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι Του. Μακρὰν ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀληθείας, ποὺ εἶναι πάλιν ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἰδικοί Του.

13. «Κύριε μὴ μᾶς ἐγκαταλείψης μόνους εἰς τοὺς διαλογισμοὺς μας, εἰς τὴν ἀναζητήσιν τῆς ὁδοῦ τῆς ζωῆς καὶ τῆς γνώσεως ποῦ εἶσαι Ἐσὺ».

«Ὅλοι εἴμεθα κατ' εἰκόνα ἰδικὴν Σου πλασμένοι, ἀσκέτως ἂν ἀποστατήσωμεν ἀπὸ Σέ. Ὅλοι εἴμεθα ἀδελφοὶ τοῦ ἐνσαρκωθέντος Υἱοῦ».

ΒΙΒΛΙΟΚΡΑΤΕΙΑ

“ΠΑΙΔΕΙΑ..

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ

ΥΠΟ τὸν ἐπιβλητικὸν τίτλον «Παιδεία» προσεφέρθη εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν τὸ διεθνoῦς φήμης σπουδαιότατον ἔργον τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ κλασσικοῦ φιλολόγου Jaeger εἰς τρεῖς τόμους. Τὴν μετάφρασιν εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν καθαρεύουσαν ἐπραγματοποίησεν ὁ γνωστὸς φιλόλογος κ. Γ. Βέρροιος. Πρόκειται περὶ ἀληθοῦς ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἔθλου.

Τὸ ἀνυπολογίστου ἀξίας τοῦτο ἔργον, διὰ τοῦ ὁποῦ ἰχνηλατεῖται καὶ ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως καὶ ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, προσλαμβάνει βαθυτέραν ἀξίαν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸσον ὁ Jaeger ὅσον καὶ ὁ μεταφραστὴς διαπνέονται ἀπὸ τοῦ Πατερικῶν πνεύμα. Ἐνῶ δηλαδὴ ἀποκαλύπτουν τὰς πηγὰς τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως παραλλήλως δὲν ἀποδέχονται τὰς φιλοσοφικὰς «δόξας».

Ὁ μέγας συγγραφεὺς τῆς «Παιδείας» δὲν ἔχει τὴν ἀφέλειαν νὰ τὴν ἀναγάγῃ εἰς νομοτελεῖς ἀγαθόν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ στοιχεῖον, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον αἰσθανόμεθα ἐκτίμησιν. Ὅταν ἕνας φιλόλογος τοῦ ἀναστήματος τοῦ Jaeger λέγει, ὅτι «ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐρχομένη σωτηρία δὲν εἶναι ἀπλοῦν ἱστορικὸν συμβάν. Μοναδικὸν εἰς τὴν σπουδαιότητά τοῦ (ὡς εἶναι) εἶχε προετοιμασθῆ διὰ πολλῶν βαθμίδων παρρομαίας φύσεως, ἀρχῆς γενομένης ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς Δημιουργίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ», ἀνατρέχοντες οὕτω εἰς τὴν Πατερικὴν ἐμπειρίαν, ἢ ὁποῖα ἀπεδέχθη τὴν παιδείαν ὡς παιδαγωγικὴν πρὸς τὴν πίστιν. Μέχρις ἐκεῖ σταματᾷ καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς, ἀφοῦ ἡ πίστις σὺν τῇ ἀσκητικῇ κατὰ Χριστὸν ἀγωγῇ ὀδηγοῦν εἰς χώρους ὑπερβαίνοντας τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν καὶ εἰσάγουν εἰς τὴν μυστηριώδη περιοχὴν, ἔνθα τὰ «ὑπερ νοῦν ἢ λόγον» ὄντια τοῦ πνεύματος.

Ἄλλωστε ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ «Συνοδικοῦ» τοῦ 14ου αἰῶνος, ἐξ ἀφορμῆς ἀνακινήσεως τοῦ θεματοῦς σχέσεως πίστεως καὶ κλασσικῆς παιδείας, ἀποδέχεται τὰ «Ἑλληνικὰ μαθήματα» μόνον διὰ «παιδεύειν», τὴν ὁποῖαν διακρίνει ἀπὸ «τὰς ματαίας αὐτῶν δόξας».

Συγαίρομεν τὸν καλὸν φίλον κ. Γ. Βέρροιον διὰ τὸν ἔθλον τῆς μεταφράσεως καὶ ἐκδόσεως τοῦ μνημειώσεως αὐτοῦ ἔργου, τοσοῦτ' ἄλλου, καθ' ὅσον, ὅπως γράφει εἰς τὸν πρόλογόν του, διὰ τῆς κλασσικῆς παιδείας προσπελάζει ὁ πιστὸς εἰς τὸς θησαυροὺς τῆς Πατερικῆς γραμματείας.

θ.

ΕΙΝΑΙ ΜΕ «ΦΛΕΒΑ» ποιητῆς ὁ θεολόγος κ. Θ. Κωνσταντίνου, ἀφοῦ συνεχῶς τείνει νὰ μεταποιῇ τὰ κείμενα τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς ποιητικὰς μορφὰς, ἂν καὶ κατὰ βάθος ὁ σ. ἐπιδιώκει τὴν ζωντάνευσιν τῆς θείας Σοφίας, τὸσον διὰ τῆς χρήσεως μιᾶς μικτῆς γλώσσης, ὅσον καὶ μὲ τὰς ὁμοιοκαταληξίας τῶν δεκαπεντασυλλάβων στίχων του, μέσα στοὺς ὁποῖους συνοψίζονται τὰ νοήματα τοῦ πεζοῦ λόγου, διὰ νὰ τὰ καταστήσῃ σαφέστερα καὶ ἀφομοιώσιμα.

Ἦστερα ἀπὸ μίαν δωδεκάονα διβλίων τοῦ τύπου αὐτοῦ, ὅλων δὲ ἀγιογραφικῶν, ὁ σ. μᾶς ἔδωκε τὸν «Ἐκκλησιαστήν». Τὸ διβλίον ἀποτελεῖται ἀπὸ 65 περίπου ποιήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀναπτύσσει μίαν κεντρικὴν ἐμπειρίαν τοῦ συγγραφέως τῶν σοφοῦ Σολομῶντος, μὲ τὴν ἔντονον μελαγχολίαν τοῦ: «ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης», τὸ ὁποῖον ἀποδίδει τὸ ἀνυπόστατον τῶν παρόντων, εἰς πείσμα τοῦ συνεχῶς ἀπατωμένου ἀνθρώπου.

Εὐχόμεθα μαζί μὲ τὸν φίλον θεολόγον - ποιητὴν νὰ ἀποβῇ ὠφέλιμος ὁ «Ἐκκλησιαστής» του ὑπὸ τὸ ποιητικὸν του ἔνδυμα.

θ.

ἌΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ..

ΑΕΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας προσέφερον ὁ φιλοπαιδαγωγὸς καὶ παραδοσιακὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν κ. Στυλ. Παπαδόπουλος. Πρόκειται περὶ μιᾶς πρωτοτύπου μελέτης τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον

«Ἀθανάσιος ὁ Μέγας καὶ ἡ θεολογία τῆς Οἰκουμένης Συνόδου».

Ἡ πρωτοτυπία τῆς μελέτης ἔγκειται εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ὑπὸ τοῦ σ. νέων στοιχείων εἰς τὸ θεολογικὸν ἔργον τοῦ Μ. Ἀθανασίου, τὰ ὁποῖα καὶ προσεπάθησε νὰ ἀναδείξῃ. Τὰ δὲ νέα στοιχεῖα συνίστανται εἰς τὴν θεολογίαν τῆς Συνόδου, τὴν ὁποῖαν ἀνέπτυξεν ὁ Μ. Ἀθανάσιος. Καὶ ὅπως

ἙΛΛΗΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

λέγει ό σ., «Είς τόν χάρων τής Έκκλησίας μας πρώτος αντιμετώπισε τήν Σύνοδον ώς πρόβλημα θεολογικόν ό Πατήρ και Διδάσκαλος τής Έκκλησίας Άθανάσιος ό Μέγας. Δι' όσαν σχετικών έργων και έπραξεν, έδημιούργησε πρώτος αυτός τήν εικόνα τής Συνόδου και μάλιστα τής Οίκου-μενικής. Έθεσε τās προϋποθέσεις και καταδείξε τὰ κριτήρια τής γνησιότητος και αὐ τ α ρ κ ε ί α τς μιὰς Συνόδου, ή όποία δυνατόν νά συνέρχεται ώς Οίκουμενική, αλλά νά μή είναι τοιαύτη...».

Τό βιβλίον είναι πολύτιμον διότι, σὺν τοίς άλλοις, προβάλλει τὸ πρόβλημα τῶν Συνόδων ἀπὸ πάσης πλευρᾶς και ἐκθέτει τὰ κριτήρια γνησιότητός των, ἐν ὧσει μάλιστα τής μελετωμένης νά συνέλθῃ «Μεγάλης Συνόδου», ή όποία προεξοφλεῖται ώς Οίκουμενική.

Συχαίρομε τὸν φίλον καθηγητὴν και διὰ τὸ βιβλίον του αὐτό, τοῦ όποίου τὴν σημασίαν ὑπογραμμίζει και ή ἀπόφασίς τῶν 'Ι. Μονῶν Πεντέλης και Προυσοῦ, ὅπως ἀναδεχθούτὸν τὸ δόρος τῶν ἐκδοτικῶν δαπανῶν του. 'Ημεῖς δὲ οἱ ἁγιο-ραῖται ἐν τινι μέτρῳ σεμνυνοῦμεθα διὰ τὸν θεολόγον κ Παπαδόπουλον, διὰ τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν ποῦ ἐδέχθη ἀπὸ τῶν φοιτητικῶν ἀκόμη χρόνων ἀπὸ τὴν ἡσυχαστικὴν παράδοσιν τοῦ 'Αγίου 'Ορους, ἥτις ἐξηγεῖ και τās ἐν τῇ δημιουργικότητι των παραδοσιακὰς ἐργασίας του. θ.

Ο ΠΑΤΗΡ ΑΡΣΕΝΙΟΣ

ΕΓΑΛΗΝ ΕΥΛΑΒΕΙΑΝ και ἀγάπην πρὸς τὸν ὅσιον 'Αρσένιον, προϋποθέτει ή ἀπόφασίς συγγραφέως τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιογραφικοῦ βιβλίου, ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν ἡσυχαστὴν π. Παΐσιον Σταυρορικητιανόν, οὐδέποτε ἀσχοληθέντα μὲ συγγρα-

φάς. Πράγματι, ὅπως ὁμολογεῖ ό π. Παΐσιος, «αἰσθάνεται μεγάλη ὑποχρέωσις στὸν Πατέρα 'Αρσένιον, τόσο γιὰ τ' ὄνομά του ποῦ τοῦ ἔδωσε, μαζὶ μὲ τίς ἀγιές του εὐχές στὴν κλυδὸθήρα, ὅσο και ἀργότερα, μικρός, ποῦ θῆλαξε στὰ λίγα του βιβλία...».

Πρόκειται περὶ ἐνὸς ἁγίου ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνωμόμων ἁγίων τής Έκκλησίας μας, «ῶν τὰ ὀνόματα ἐγράφησαν ἐν οὐρανοίς». Τό βιβλιαράκι μὲ ἐν χάριτι ἀφελότητα γραμμένον, ἀναμνήσκει τὴν ἀπλότητα τής πίστεως τῶν ἐν αἰχμαλωσίῃ χριστιανῶν και «πληροφορεῖ ἐν χάριτι τās καρδίας».

2 ΒΙΒΛΙΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ

ΔΓΩΓΗΣ

ΝΑΜΦΙΒΟΛΑΣ ό Γυμνασάρχης θεολόγος κ. Κ. Γρηγοριάδης είναι παιδαγωγὸς ὑψηλῆς στάθμης «παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν». Έχω ἐνώπιόν μου δύο θαυμάσια παιδαγωγικοῦ χαρακτῆρος βιβλία του ὑπὸ τοῦς τίτλους· «Αἱ θεολογικαὶ

προϋποθέσεις τής διδακτικῆς τῶν θρησκευτικῶν» και «'Η θεολογική και ἀνθρωπολογική θεώρησις τής ἀγωγῆς» ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἀποτε-

λεῖ «'Εναίσιμον ἐπὶ διδακτορία Διαιτριβήν» του.

'Αμφότερα αἱ ἐργασίαι του είναι χριστοκεντρικά. Πιστὸς Κυρίου ό σ. και μελετῶν τὸ συγκεκριμένον θέμα τής ἀρμοζούσης μεθοδολογίας εἰς τὴν παιδαγωγικήν, ἀνατρέπει εἰς τās 'Ορθόδοξους θεολογικὰς και ἀνθρωπολογικὰς προϋποθέσεις. 'Απὸ ἐκεί ἐξετάζει ὅλην τὴν προβληματολογία τοῦ βασικοῦ θεματός του. Καὶ ἐπειδὴ αἱ 'Ορθόδοξοι πηγαὶ εἶναι ἀναμφισβητήτου κύρους και τὸ ἐξ αὐτῶν ὕδαρ εἶναι «ἀλλόμενον εἰς ζῶνι αἰώνιον», ὄχι μόνον ἀπαλλάσσει ἐαυτὸν ἀπὸ τὴν ματαιοπιστίαν τῶν «δειλῶν διαλογισμῶν» τῶν ποικίλης ἀποχρώσεως ἀνθρωπιστῶν παιδαγωγῶν, ἀλλὰ και προβάλλει τὸν τεθεωμένον 'Ορθόδοξον ἄνθρωπον, ὡς ὑπόδειγμα μιήσεως, πρὸς τὸ ὅσιον κατευθύνει τὸ θεόπλαστον λογικὸν ὄν.

Εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τής ἐκτεταμένης ἀποστασίας, τής ἀπωλείας τοῦ σωτηρίου προσανατολισμοῦ ὅπου και οἱ «ἐκλεκτοὶ» κινδυνεύουν νά πλανηθούτ, βιβλία παιδαγωγικά, ὡς τὰ ἀνωτέρω, ἀποτελοῦν ἀληθῆ ὄσιον εἰς τὴν τλήμονα και αὐχμυρᾶν γῆν τής 'Ελλάδος, τής κατ' εὐφημισμὸν 'Ορθοδόξου. 'Αξίος ό ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.

ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΙΕΡΑΠΟΤΟΛΗ

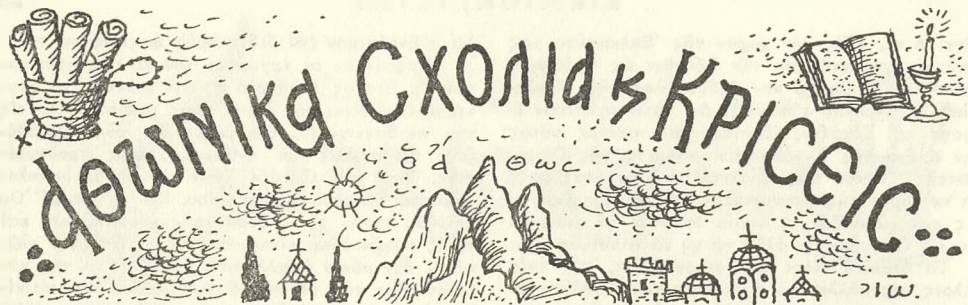
ΑΥΕΙ ΚΑΝΕΙΣ τὴν αἴσθησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τής ψυχῆς τοῦ ἀρχιμανδρίτου π. Νεκταρίου Χατζημιχάλη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἱεραποστολήν εἰς τās σελίδας τοῦ ἀνατύπου, ὅπως και εἰς ὅλα τὰ ἔργα του, ἀφοῦ ἄλλωστε πέραν τῶν θεωρητικῶν ἐνασχολησέων του ἐγένετο και ό ἴδιος ἱεραπότολος εἰς τὰ ἔγχρωμα πλάσματα τοῦ Θεοῦ, μέσα στὴν μαύρην 'Αφρικὴν ἱερατεύσας.

Εἰς τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἀνάτυπον ἐκ τής «Θεολογίας» ό σ. θίγει τὸ θέμα τής ἐξωτερικῆς ἱεραποστολῆς ἀπὸ καθαρῶς θεολογικῆς πλευρᾶς, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ «περὶ ἱεραποστολῆς διατάγματος τής Β' Βατικανείου Συνόδου... ἔνθα δίδεται ή ἐντύπωσις ἀπαράδεκτου ἱεραρχήσεως τῶν Προσώπων τής 'Αγίας Τριάδος».

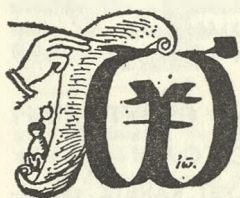
'Ο π. Νεκτάριος ἀναπτύσσει ὀρθότατα τās ἐπιφυλάξεις του ὡς πρὸς τὴν δογματικὴν θεμελίωσιν τοῦ διατάγματος, ἀκολουθῶν τὴν 'Ορθόδοξον θεολογίαν περὶ τῶν Τριαδικῶν σχέσεων και τής ἐν κόσμῳ Οἰκονομίας, διὰ νά καταλήξῃ εἰς τὴν ἀπόρριψιν τής ρωμαιοκαθολικῆς θεολογικῆς διατυπώσεως.

'Ημεῖς θὰ ἠθέλαμεν νά προσθέσωμεν, ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἀπαλλαγῇ ή ρωμαιοκαθολικὴ θεολογία ἀπὸ τὸ ἀριστοτελικὸν actus purus, ὅπερ ὀτὲ μὲν καταδικάζει τὸν Θεὸν εἰς τελείαν ἀκωνησίαν μὲ τὰ πλάσματά του, ὀτὲ δὲ δημιουργεῖ προϋποθέσεις κοινωνίας μετὰ τής οὐσίας Του, και ἐὰν δὲν ἐγκαταλείψῃ τὴν συλλογιστικὴν διαλεκτικὴν διαδικασίαν, προσλαμβάνουσα ἀντ' αὐτῆς τὴν ἀποδεικτικὴν θεολογίαν ἐπὶ τής 'Αγίας Τριάδος, οὐδέποτε θὰ παύσῃ πλανωμένη ἐν τοίς ματαιοῖς αὐτῆς διαλογισμοῖς. Μόνον ή 'Ορθοδοξία ἔλυσε τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλας τās ἐκφάνσεις του, διὰ τής διακριθεῶς Οὐσίας και ἀκτίστων ἐνεργειῶν. θ.

ΦΡΕΝΟΛΑΒΕΙΑ "Η ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΟΣ:

Σ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ εἰς τὸ σχολίόν μας περὶ τοῦ δυστήνου μοναστηρίου τῆς Κοζάνης, ἢ παραπίουσα ἀπὸ τὴν συνηωμένην μὲ τὴν μέθην ἐνὸς ἀπανθρώπου φανατισμοῦ οἴσῃν ἡγουμένη, μᾶς ἀπέστειλε δύο ἀγνωστα εἰς ἡμᾶς βιβλία της, ὡς καὶ ἐκεῖνο τὸ ἀσυλλήπτου θεομαχίας βιβλίον της περὶ τοῦ... αἰρετικοῦ ἀγίου Νεκταρίου, παραπονουμένη, διότι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐμβατεύσωμεν εἰς τὸν κῶρον τῆς «οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων» σοφίας της.

Τῶν δύο τούτων μνημείων ἀνοησίας καὶ σκοτεινοῦ φανατισμοῦ ὁ τίτλος εἶναι: «Σύγχρονοι αἰρετικοὶ» καὶ «Ὁρθοδοξία ἢ θάνατος». Ἀμφότερα δὲ εἶναι ἀσυνήθως μεγάλου σχήματος, ζυγίζοντα ὅχι ὀλιγώτερον τῶν 4 χιλιογράμμων καὶ ὑπερβαίνοντα τὰς 900 σελίδας!

Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Τρεμπέλαν καὶ ἐξεδόθη τὸ 1974 καὶ τὸ δεύτερον, εἰς τί ἄλλο; εἰς τὴν ταλαίπωρον Ὁρθοδοξίαν, ποῦ ἐγκατέλειπεν ὁ Θεός, διότι εἶτε ἐδέχθη τὸ ἄλμα τῶν 13 ἡμερῶν πρὸς τὰ ἐμπρός, εἴτε κοινωνεῖ μὲ τὴν «κακοδοξίαν» αὐτῶν. Ἐξεδόθη δὲ τὸ 1972.

Φαίνεται, ὅτι ὁ σεβαστὸς γέρων θεολόγος ἢ ἐν ἄλλοις ἔπαισε καὶ πταίει καὶ ἐν ἄλλοις παιδεύεται ἢ ὅτι ὁ Θεὸς παραχωρεῖ παιδαγωγίας τινὰς εἰς τὸ βαθὺ γῆρας του, διὰ νὰ τὸν καθάρισῃ ἀπὸ πάσης κηλίδος, προκειμένου νὰ λάβῃ τὸ «δηνάριόν» του διὰ τὸν μέγαν ὄντως μόχθον του εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου.

Ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐπεσημάναμεν μὲ πολὺν σεβασμὸν καὶ ἀγάπην κάποια ἀστοκλήματα τοῦ ὑπεργήρου θεολόγου καὶ ἀνεγνω-

ρίσαμεν καὶ τὸ μέγα ἔργον του εἰς τὴν ἐποχὴν του, ἀσκέτως ἂν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνθίσταται «τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ» εἰς τινα θεολογικὰ θέματα. Ἄλλὰ αὐτὸς ὁ συρφετὸς τῶν ὕβρεων καὶ τῶν χαρακτηρισμῶν ὡς αἰρετικοῦ, εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν ἐνὸς βιβλίου δύο χιλιογράμμων θάρους κάρτου, ἀλλὰ ἐλαφρότητος πεπερού, εἶναι ἐκ τῶν πλέον ἀνηκούστων. Ὁμολογουμένως τοιοῦτον προηγουμένον δὲν ὑπάρχει. Θὰ πρέπη νὰ μὴ ἔχη κανεὶς στοιχειώδη κριτήρια διὰ νὰ προβῇ εἰς τὴν συγγραφὴν 600 συνήθων σελίδων, διὰ νὰ ἀποδείξῃ μίαν δογματικὴν ἔκτροπὴν, πρᾶγμα δυνάμενον νὰ γίνῃ μὲ 15 σελίδας τὸ πολὺ.

Δὲν γνωρίζομεν πῶς, ὁ παιδαγωγούμενος πρὸς ταπεινώσιν ἀσφαλῶς γηραιὸς θεολόγος, ἐξετράπη εἰς τὴν κακόδοξον θεωρίαν περὶ κενώσεως καὶ διευτύσων εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ» μίαν μὴ ὀρθὴν διάκρισιν τελειότητος μεταξὺ θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Πάντως τὸ θέμα τοῦτο, ὡς λεπτότατον, ἀπασχόλησε μεγάλους Πατέρας, οἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς ὄρθον συμπέρασμα.

Τὸ ἴδιον δογματικὸν ζήτημα ἐνεφανίσθη τὸν 12ον αἰῶνα, ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τῆς Γραφῆς: «Ὁ πατήρ μου μεῖζόν μου ἐστιν», καὶ ἐπανειλημμένα Σύνοδοι ἀπεφάνθησαν συμφώνως μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων. Μελέτην ἐπιστημονικὴν ἐπὶ τοῦ ἔργου τῶν Συνόδων τούτων, ἔχει εἰς δύο τόμους ὁ καθηγητὴς κ. Σ. Σάκκος.

Τὸ ἔτος 1929 κατηγγέλη ὑπὸ πινος ἢ μὴ ὀρθόδοξος ἀποψις τοῦ κ. Τρεμπέλα, δικαιοθέντος ὅμως ὑπὸ δικαστηρίου τῶν Πατρῶν χάρις εἰς τὴν γνῶμην τοῦ Ἀνδρούτσου Ἰωσ. Τώρα ἢ καταγγελία αὐτῆ ἐπανερχεται διὰ τοῦ βιβλίου τῆς ἡγουμένης, ἔστω καὶ κατὰ τρόπον ἀγροῖκον καὶ θάρβαρον. Ἀπόκειται δὲ εἰς τὸν συμπαθῆ γέροντα θεολόγον νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὀρθὰ καὶ αὐτὴν τὴν «ἐκκρεμότητα». Ἄλλὰ πέραν αὐτῶν, τί μένος διακατέχει τὴν σ.

κατὰ τοῦ κ. Τρεμπέλα! «Ὁ Π. Τρεμπέλας δὲν εἶναι μόνον αἰρετικός, ἀλλὰ καὶ ἄπιστος. Ἄπιστος; Μάλιστα καὶ μὴ λιποθυμεῖς εἰς τὸ ἄκοσμημα τοῦτο, ἀλλὰ δὸς προσοχὴν!»(!).

Εἰς αὐτὸ τὸ μοτίβο ἐξαντλεῖται τὸ δύο κιλῶν χάρτου ἀξιοθρήνητον βιβλίον τῆς μαινάδος. Οὔτε τὴν προσφορὰν τοῦ θεολόγου καὶ ἱεροκῆρυκος λαμβάνει ὑπ' ὄψει, οὔτε τοὺς πολυχρονίους μόχθους του, οὔτε αὐτὸ τὸ σεβάσιμον γῆρας τῶν 90 ἐτῶν, ἐνώπιον τοῦ ὀποίου, ἀδιδάκτως καὶ οἱ πλέον ἀκαλλιέργητοι ἄνθρωποι, ὑποκλίνονται. Τί πάρωσις! Ἄλλὰ ἀφοῦ τὸν ἅγιον Νεκτάριον ὀνομάζει διάβολον τόσες φορὲς καὶ μὲ τόσον ἄφρον, πῶς τὸν καυμένον κ. Τρεμπέλαν, ποῦ ἔθιξε τὴν πλέον εὐαίσθητον χορδὴν τοῦ δυστυχοῦς αὐτοῦ πλάσματος; Θὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι τὰ θεολογικὰ λάθη δὲν κάμνουν αἰρετικούς. Διορθοῦνται μέσα στὰ πλαίσια εἰρηνικῆς ἐξετάσεως καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὸν τελευταῖον λόγον. Ἄλλὰ ἡ ταλαίπωρος αὐτῆ, ποῦ ἂν δὲν τῆς ἠμβλυεν ὁ πονηρὸς τὴν μνήμη, θὰ ἔπρεπε νὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν τάξιν τῶν προσκλαιόντων, ἥδη ἰδιοποιήθη ἰδιότηας Συνόδου, τὰ πάντα ἀξιολογοῦσα παπκῶς καὶ ἐν ἐξάλλω καταστάσει ἀποφαίνεται περὶ πάντων. Καὶ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῶν ἱερῶν Κανόνων ὄχι μόνον Κανόνα δὲν ἄφησεν ἀπαράβατον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἀναλλοιώτους Ἀποστολικὰς ἐντολὰς ἔχει διαγράψει, προκειμένου νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὴν τεταραγμένην καρδίαν τῆς καὶ τὰ σκοτεινὰ πάθη τῆς.

Πῶς δὲν σέβεται τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; «Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τῶν ἁγίων, αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν...». «αἰσχρὸν γὰρ ἐστι γυναῖξιν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν» (Κορ. Α', 18, 34 - 35). Καὶ «Γυναῖκι δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω» (Α' Τιμ. β, 12).

Μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, εἶδεν ἡ ἀξιοθρήνητος αὐτῆ καμμίαν γυναῖκα θεολογοῦσαν καὶ δογματίζουσαν; Μήπως δὲν ὑπῆρξαν σοφαὶ γυναῖκες; Πῶς παραβαίνει, λοιπόν, Ἀποστολικὴν παράδοσιν, διήκουσαν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ θερίσῃ ἤδη ὡς «ἐνδικὸν μισθαποδοσίαν» τὰς φοβερὰς πτώσεις τῆς;

Πῶς ἀποφαίνεται, ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ Πατριάρχαι εἶναι ἐν τῇ πράξει καθηρημένοι διὰ τὴν «ἡμερολογιακὴν καινοτομίαν», ὅταν

αὐτὸς ὁ ἅγιος Νικόδημος, ποῦ ἐπικαλεῖται, τῆς ἀνατρέπει τὴν αὐθάδειαν; Ἄς ἀναγνώσῃ τὰς σελίδας 4 - 5 τοῦ Πηδαλίου του, μήπως ἀνανήψῃ ἀπὸ τὴν παθολογικὴν μέθην τῆς.

Τολμᾷ νὰ γράφῃ κατὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς μας Νεκταρίου, ποῦ ἂν ἦνας Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας καθιερώθῃ ἐποσημῶς ἀπὸ τὸ πέλαγος τῶν θαυμάτων του, εἶναι ὁ πραότατος καὶ ταπεινότατος ἅγιος Πατήρ.

Ἐπὶ τῶν Ὅσιων πάντοτε ὑπάρχουν ἀμφιβολία ἀπὸ τοὺς συγχρόνους των κυρίως. Δύναται νὰ ἔξῃ κανεὶς κάποια ἐπιφύλαξιν διὰ τινὰς λόγους. Ὅταν ὅμως ἔκωμεν ἄπειρα θαύματα εἰς ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη, ἀποτελεῖ τύφλωσιν νὰ μὴ διαλύωνται αἱ ἀμφιβολία. Ἄλλὰ καὶ τὸ νὰ φθάνωμεν εἰς τὸ δαιμονικὸν σημεῖον νὰ τοὺς ὑβρίζωμεν κατηλικώτατα, ὡς ἡ ἁμόναχος ἐκεῖνη, αὐτὸ μόνον φρενολῆπτοι ἢ δαιμονῶντες τὸ κάμνουν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ ἅγιος Πατήρ εἰς τὸ «Περὶ Συνόδων» βιβλίον του εἶχε ὑποστῆ κάποια ἐπίδρασιν ἀπὸ τὸν Παπαρρηγόπουλον, ἀλλ' ἀργότερα ἐπανώρθωσε τὸ λάθος περὶ τῶν ἱερῶν Εἰκόνων, λάθος νεότητος ὡς ἐπιστήμονος θεολόγου. Ποῦ λοιπὸν Εἰκονομάχος; Ἐπειδὴ δὲν ἐνέκρινε τὰς βίαιας ἐκδηλώσεις τοῦ ἡγουμένου Πλάτωνος καὶ τῶν Στουδιτῶν Μοναχῶν; Εἶναι θέμα ψυχοσυνθέσεως. Οἱ Ἄγιοι δὲν εἶναι ὁμοίομορφα μολυβένια στρατιωτάκια. Διαφνοῦν εἰς τοὺς τρόπους ἐνεργείας, διότι εἶναι ὑψηλαὶ προσωπικότητες. Ἡ διαφωνία ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους Πέτρον - Παῦλον - Βαρνάβαν καὶ συνεχίζεται μετὰ τοὺς Ἄγίους. Στὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδιτοῦ ἦσαν καὶ οἱ ἅγιοι Μεθόδιος καὶ Νικηφόρος. Διαφορετικὰ ὅμως ἐνήργουν. Κοινὸς ὁ πόθος τῆς ἀληθείας, διάφοροι αἱ ὁδοὶ τῶν ἀγώνων.

Ἄλλωστε μήπως πᾶς ἀγωνιζόμενος «ὑπὲρ τῆς ἀληθείας» εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀλήθειαν; Ἐκινᾷ ἡ δυστυχὴς αὐτῆ ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀμετακινήτου. Ἐμεῖς λέγει δὲν μετεκινήθημεν ἀπὸ τὸ παραδεδομένον ἔορτολόγιον, ἄρα ἐσχίσθησαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ὅσοι μετεκινήθησαν. Ἄλλὰ μὲ αὐτὴν τὴν λογικὴν, ὀλόκληρος ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ αἰῶνας εἶναι σχισματικῆς, διότι μετὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, δὲν μετεκινήθησαν τόσα πλήθη λαϊκῶν καὶ μοναχῶν, οἱ παλαιοπασχίται. Ἐκατὸν καὶ πλέον ἔτη ἦσαν αὐτοὶ οἱ «ὀρθόδοξοι», οἱ ἄλλοι σχισματικοί! Τρεῖς αἰῶνας ἔχουν μὴ με-

τακινθέντες ἀπὸ τὰ ἔθνη τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας οἱ παλαιόποιοι. Πηγαίνετε νὰ τοὺς εἰπῆτε, ὅτι εἶναι σχισματικοί. Ἐμεῖς εἴμεθα οἱ ὀρθόδοξοι, δὲν ἀλλάξαμε τίποτε. Αὐτοὶ ποὺ ἀλλάξαν τὰ ἔθνη εἶναι οἱ σχισματικοί, θὰ σὰς εἴπουν.

Εἶς τὸ κατὰ τοῦ κ. Τρεμπέλα σύμφυρμα παντὸς παραλογισμοῦ, παρεμβάλλεται καὶ ἡ Ὀνοματολατρία. Ὅπως ἐγνωρίζαμεν, ὅτι παρανοϊκὸς τις ρουμᾶνος μοναχὸς ἐπλάνησε τὴν θλιβερὰν «συγγραφέα», ἥδη ἐπιβεβαιουταὶ ὅτι μαζὺ μὲ τὸν ἀντινεκταρισμὸν τῆς ἐρρόφησης καὶ τὴν πλάνην τῶν Ὀνοματολατρῶν. Ἐνῶ εἶχεν ὡς στόχον τῆς παφλαζούσης ἀπὸ πάθος ψυχῆς τῆς τὸν κ. Τρεμπέλαν, αἰφνιδίως μεταπίπτει εἰς τὴν σελ. 205, ὅπου διδάσκει, ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, κεχωρισμένον τοῦ προσώπου τοῦ θεανθρώπου, εἶναι Θεός! Ἄγνοοῦσα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεδίκασε τὴν ἀνοησίαν αὐτὴν καὶ ὁ Τσάρος Νικόλαος, αἰσθανόμενος ἐντροπήν, διότι εἰς τὴν πλάνην αὐτὴν παρεσύρθησαν πληθὴ παχυλῶν μοναχῶν του, ἀπέστειλεν εἰς Ἄθω Ῥωσικὸν πλοῖον καὶ μετέφερεν εἰς τὴν πατρίδα των περισσότερους τῶν 700 μοναχῶν κατὰ τὸ 1914. Καὶ αὐτὸ ὡς ἄλλο ἕνα στοιχεῖον Ὀρθοδοξίας! Τὸ δὲ ἀνινομικὸν εἰς τὴν σειομένην ἀπὸ δαιμονικὸν ζῆλον αὐτὴν Μονήν, εἶναι ὅτι παρὰ ταῦτα ὀνομάζεται... Ἡσυχαστήριον! Θὰ ἐπεθύμουν νὰ κλείσω τὸ σκόλιον τοῦτο — ποὺ γράφεται μὲ τὸν σκοπὸν ἢ νὰ προσευκηθοῦν ἢ ὕ,τιδήποτε δύναται νὰ κάμουν ὑπὲρ τῆς πασχοῦσης οἱ ἀναγνώσται — μὲ τὴν γνώμην ἐνὸς ἱερομονάχου ἐμπειροῦ καὶ συνετοῦ: «Ἡ ταλαίπωρος Μαγδαληνὴ τῆς Κοζάνης ἢ εἶναι τελείως φλενοθλαθῆς ἢ εἶναι δαιμονόληπτος. Ἴσως καὶ ἀμφότερα, δεδομένου ὅτι ὄχι μόνον τὸ ἐν δὲν ἀποκλείει τὸ ἕτερον, ἀλλὰ καὶ ὀδηγεῖ εἰς αὐτό. (Τὸ δεύτερον εἰς τὸ πρῶτον). Μόνον θαῦμα δύναται νὰ σώσῃ τὰς δυστυχεῖς Μοναχάς. Οἱ συγγενεῖς οὐδὲν δύναται νὰ πράξωσι, διότι ἔχει ἀποκλεισθῆ πᾶσα ψυχικὴ προσέγγισις. Αἱ Μοναχαὶ ἐδιδάχθησαν ἐπιμελῶς νὰ ἀποφεύγωσι τοὺς πάντας ὡς πνευματικῶς λεπτροῦς. Ὁ Θεὸς ἄς φανῆ ἱεως...».

Ἐὰν δὲ κατὰ τὴν γνώμην μας, ἢ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἐλαυνομένη, δὲν κατελήφθη πλήρως ὑπὸ τοῦ δαίμονος, τοῦτο ἀσφαλῶς ὀφείλεται εἰς τὰς προσεβείας τοῦ ὑπ' αὐτῆς θλασφημουμένου ἀνεξικακίου ἀγίου Νεκταρίου. Ἄς προ-

σέξῃ πάντως ἢ δυστυχῆς, διότι «εἶναι φοβερὸν τὸ ἐμπροσθεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος». Διὸ καὶ τῆς ἀπευθύνομεν τὸ τῆς Ἀποκαλύψεως: «Μνημόνευε σὺν πόθην πέπτωκας καὶ μετανόησον».

Ἡδὴ ζητεῖ εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου τῆς περὶ τοῦ «Κεφαλᾶ» συγγῶμην, διὰ τὰ πρὸ 15ετίας βιβλία τῆς, ποὺ αἱ ψυχαὶ ἐμολύνοντο ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσίν των. Εἶθε νὰ ζητήσῃ καὶ διὰ τὰ «Ὀρθόδοξα». Διότι κατὰ βάθος δαιμονικὰ εἶναι καὶ τῶν δύο εἰδῶν. Τὰ πρῶτα ἐγράφησαν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ δαίμονος, ποὺ ἐνεργεῖ εἰς τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς. Τὰ δεύτερα ἐγράφησαν τῇ ἐπιτηρείᾳ τῶν δαιμόνων τοῦ θυμικοῦ καὶ τῆς πλάνης. θ.μ.δ.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 27)

οὔ Σου, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν πιστεύωμεν εἰς Αὐτόν» (ἄγ. Νικόδημος).

Αὕτη εἶναι ἡ δύναμις, ἑλλάς καὶ πίστις μας, μέσα εἰς τὴν ἀδυναμίαν, ἀπελπισίαν ἢ ἀπιστίαν μας.

Ὅλοι ἐρχόμεθα πρὸς Σέ. Ὅλους σωπικῶς ἔλκεις πρὸς Σέ. Ὅλοι μόνον Ἐσὲ ποθοῦμεν, ἀσκέτως ἂν δὲν τὸ ἀντιλαμβανώμεθα καὶ ἀνπιπρατευώμεθα εἰς Σέ. Δῶσε ὥστε σήμερον ἰδιαίτερος οἱ πιστευόντες εἰς Σέ, τὴν ἀλήθειάν Σου τὴν μίαν καὶ σωτήριον νὰ ἐνσαρκώσουν ἀψευδῶς διὰ νὰ ἀποκαλύπτουν ἀπλανῶς εἰς τὸν κόσμον, ὅτι τοὺς ἀνθρώπους ἠγάπησας, καθὼς τὸν Υἱόν Σου τὸν Μονογενῆ. Καὶ Αὐτὸν ἀπέστειλας Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Τότε καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει «θὰ ἐμπληροθῆ ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον». Διότι ὡς Ὀρθόδοξοι αἰσθανόμεθα ὅτι δὲν ἀνήκομεν ἀπλῶς εἰς τὴν Ἀνατολὴν τοπικῶς, οὔτε μαχόμεθα τὴν Δύσιν τοπικῶς. Ἀνήκομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁκτίστου καὶ ἀνεσπέρου θεοῦ Φωτός, ἢ Ὅποια σώζει Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν.

Δι' αὐτὸ εἰς τὸ ἐξῆς, τὸ μυστήριον τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας «μηδαιμῶς ψαυέτω ἢ χεῖρ ἡμῶν τῶν ἀμυήτων, χεῖρ ἢ γενεῶν» τὴν Θεοτόκον Ἐκκλησίαν — τὴν γεννώσαν τοὺς κατὰ χάριν Θεοὺς — ἀσιγήτως ὑμνεῖτω, διότι μόνον ἐν Αὐτῇ καὶ διὰ τῶν Ἁγίων Τῆς, ἀπλανῶς ὀδηγοῦμεθα εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν γνῶσιν νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

«Θεὸς τὸ τεχθέν, ἡ δὲ Μήτηρ Παρθένος. Τί μείζον ἄλλο καινὸν
εἶδεν ἢ κτίσις;»

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ: ΣΩΤ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ - ΠΕΡ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ
ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ 14, ΤΗΛ. 536.910 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

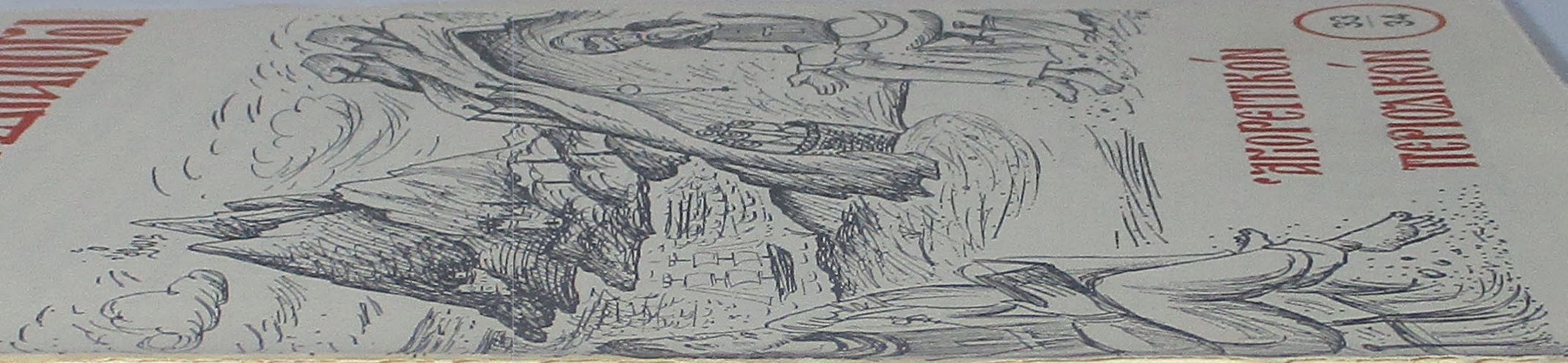
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΙΒΩΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙΩΝ

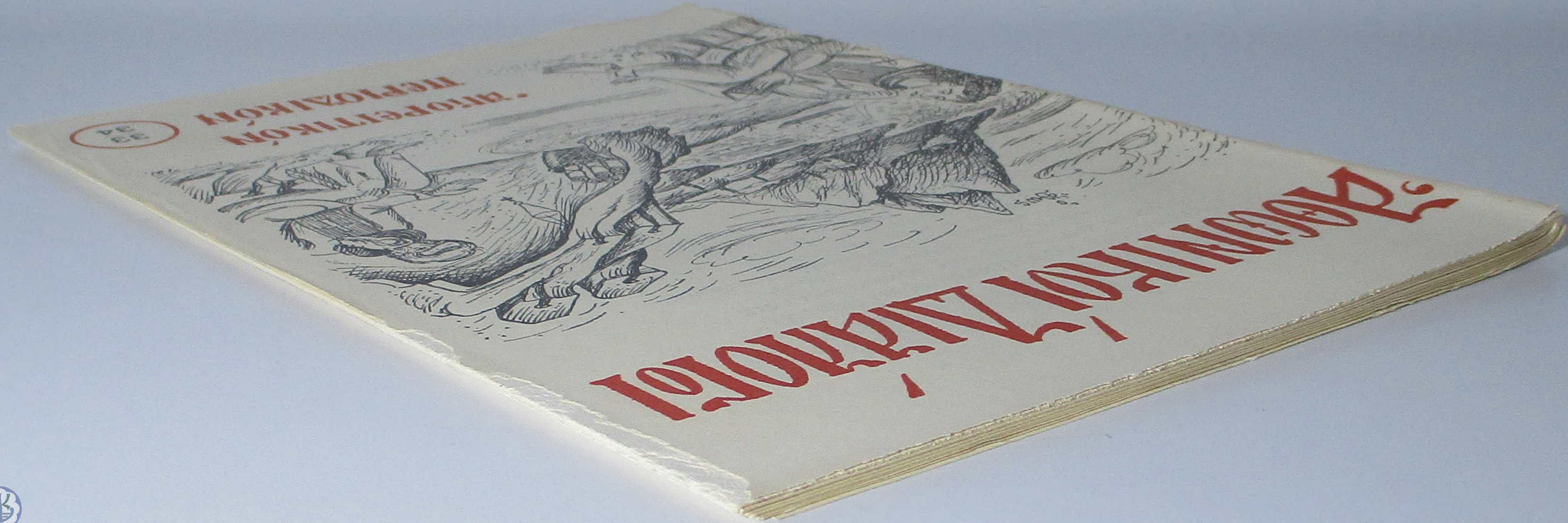
ΠΑΡΟΡΤΙΚΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

33/34

ΛΕΞΙΚΟΝ
ΨΗΦΙΑΚΗ ΚΙΒΩΤΟΣ

Горы и реки

33
44

Горы и реки